

GEORGE TOPÎRCEANU

MINUNILE SFÎNTULUI SISOE

MINUNILE
SFINTULUI SISOE

Coperta : E. KABDEBÓ
Desene şi facsimile din colecţia
îngrijitorului de ediţie.

G. TOPÎRCEANU

MINUNILE SFÎNTULUI SISOE

Ediţie îngrijită şi prefaţată
de
GEORGE SANDA

JUNIMEA, 1972

PREFAȚĂ

În vara anului 1913, G. Topîrceanu îl anunța pe N. N. Beldiceanu: „La vară, dacă o fi liniște, am de gînd să-mi scriu romanul despre care îți vorbeam... Dac-o fi stat destul în cap, sînt sigur c-o să iasă bine, și-o să-ți placă. Subiectul este românesc, situațiile toate vor fi cu tîlc, stilul rotund și cam bisericesc" [a]*).*

Scriitorul și-a purtat romanul „Minunile sfîntului Sisoe" *ca pe-o povară, peste două decenii. Din 12 capitole, cîte ar fi trebuit să aibă, a publicat numai trei; al patrulea a apărut postum. „Început în vara anului 1936 la mînăstirea Agapia — scrie Otilia Cazimir — refăcut și corectat de nenumărate ori în chinurile crîncene din preajma sfîrșitului, la Viena, în martie 1939, — a început să-l transcrie la mașină pentru tipar în aprilie 1939, cu o lună înainte de a muri.*

A copiat două pagini.

— Cînd mi-o fi mai bine, îl termin...

Nu l-a mai terminat" [b]*).*

G. Topîrceanu și-a adunat tot materialul de care avea nevoie; și-a întocmit schițe și planuri, și-a redactat unele detalii semnificative, și-a strîns note umoristice... Și-a conceput lucrarea în dimensiuni vaste, poate prea mari

---

a — Horia Oprescu „Scriitori în lumina documentelor", *Ed. Tineretului, 1968, p. 245.*

b — G. Topîrceanu „Postume", *Ed. „Cartea Românească", 1938, p. 137.*

pentru temperamentul său. I-ar fi trebuit liniştea sadoveniană. Dacă ar fi terminat „Minunile sfîntului Sisoe", *G. Topîrceanu ar fi scris capodopera creaţiei lui.*

După exemplul marilor epopei medievale, romanul ar fi trebuit să aibă numeroase personaje (într-o listă apar 62 de nume), să se desfăşoare pe vaste planuri, să satirizeze cele mai importante aspecte ale vieţii social-politice: „Instituţii, moravuri, credinţe, sentimente — moderne. Armata, războiul, patriotismul, mîndria naţională. Clerul, popii, tagmele bisericeşti. Justiţia — judecătorii, avocaţii, procesele, sentinţele, tribunalul, împricinaţii. Şcoala — dascălii, metodele. Comerţul şi Industria. Amorul, Gelozia, Ura, Frica de moarte. Căsătoria, botezul, peţitul, zestrea, adulterul, prostituţia, menajul. Spiritismul, hipnotismul, telepatia etc. — superstiţii moderne. Filantropismul cucoanelor. Parlamentarismul, alegerile, discursurile, alegătorii etc. — politica. Mecanismul, mecanizarea: (maşinismul în genere): Radiofonia, avionul, automobilul. Confortul modern, case, hoteluri, vehicule. Febrilitatea modernă, viaţa în galop. . . Sindicalizarea, asociaţiile profesionale, omul-celulă, omul-cifră. Monarhie, democraţie [. . .] Artă, literatură modernă. Medicii, tratamentul, cura, hipocondria; nevrozele, maniile; medicamente. <Acovaţii> Poliţia, comisarii, jandarmii, hoţii, pungaşii. Cocotele (casa de. . .)" [a]*.*

Subiectul ar fi trebuit să fie românesc, să satirizeze societatea românească. Virtuţile, defectele şi viciile personajelor ar fi trebuit să fie ale noastre. Printre virtuţi sînt citate: „cinstea, bunătatea, curajul, hărnicia, generozitatea, dragostea de aproapele, demnitatea, spiritul de dreptate, abstinenţa, sinceritatea, evlavia, dragostea părintească etc.".

Pămîntul şi cerul urmau să fie cadrul de desfăşurare al acţiunii, viaţa şi moartea, temele principale; raiul o ipostază a vieţii şi a morţii.

„Pe pămînt, nimeni nu mai crede în rai", notează scriitorul. Dar nici sfinţii, creaţi după chipul şi asemănarea oamenilor nu mai cred în el. „Cum e grădina raiului? Cum sunt cei din rai? Cum e organizată viaţa colectivă

---

a — Citatele nemenţionate în subsol sînt reproduse din ediţia de faţă.

acolo?“ — iată unele dintre întrebările romanului. Întrebarea fundamentală se referă la viața pămîntească; cum sîntem noi, cei de pe pămînt.

În rai, ca și pe pămînt sînt aceleași moravuri, aceleași instituții, aceiași oameni. Ca și pămîntul, raiul are istorie, geografie, vegetație, faună, sol, industrie, comerț, agricultură, credit, monedă. Și acolo există departamente: „miniștri, Asistența socială, Lefurile, pensiile“. Există o diviziune a muncii: „Meseriile. Teatre, circuri, varieteuri. Viața nocturnă. Municipalitatea. Ordonanțele polițienești. Decretele împărătești. Ziarele, politica“. Există școli „(seminarii, școli de cîntăreți, școli primare)“. Tipul de organizare nu putea fi altul decît monarhia absolută. Există, ca și pe pămînt „Acțiunea subversivă, Propagandă clandestină“. Se dau sancțiuni: „Politica e făcută de heruvini (care au bastoane de cauciuc?)“.

Interesante sînt „Visurile binecredincioșilor“. Uneori, noaptea, în dormitoare, ei „s-adună cap la cap și pun la cale evaziuni“.

„Viața sexuală nu există pentru că înmulțirea populației nu se face prin naștere, ci prin imigrație“. În procesiunile religioase prin grădina raiului „Toți umblau îmbrăcați la fel, în cămășoaie albe de in, lungi pînă la călcîie și strînse bine-n baieră la gît. Și fiind rași peste tot la obraz și cu capetele tunse chilug, de pe nimica nu se mai putea cunoaște, pe dinafară, care-i bărbat și care femeie.

Ușurați cu totul de cele pămîntești, cei din fruntea convoiului călcau lin și apăsat, de părea că poartă fiecare o tavă cu colivă pe creștet. Mergeau cu privirile-n ceață și pășeau domol, ca o cireadă de momîi albe care-au înviat la soare“.

Cu discreție și economie, sugerînd meșteșugit „analogii cu realități umane moderne“, scriitorul a creat o lume „conformă cu concepția curentă pe care un creștin și-o face despre rai. Numai că dusă pînă la ultimele ei concluzii, concrete“.

Raiul imaginat de G. Topîrceanu este plictisitor, lînced. Din zori pînă noaptea răsună numai cîntări bisericești „Și pretutindeni văzduhul mirosea numai a smirnă ș-a tămîie, de-ți venea amețeală; ba te-ar fi apucat de la o vreme chiar durerea de cap, dacă în rai ar fi cu

putință asemenea răutăți". „La început, toți umblă cu inima pierită de frică, săracii, cînd se văd picați deodată într-un loc așa de străin și sfînt ca acela [...] Dar după vreun an ori doi, unii mai degrabă, alții mai tîrziu, cum e firea fiecăruia, încep să cadă mereu pe gînduri și li se lungeau ochii a drum [...] În curînd, ba unul, ba altul, încearcă să sară noaptea peste ziduri. Dar heruvimii de pază, rînduiți anume pentru treaba asta, îi prind în niște rețele mari de sfoară, întinse cu meșteșug în văzduh, și-i aduc îndărăt nevătămați".

Din lipsă de ocupație locuitorii raiului mint, bîrfesc, cad în păcatul invidiei și al trufiei, creează conflicte între membrii diferitelor naționalități. „Unii cer introducerea suferinței în rai (Un nou-venit protestează. Dar unul dintre cei vechi a încercat să se spînzure, de plictiseală. De asemenea, încercările de evadare sînt dese. Altul se roagă să i se scrîntească o mînă — și foarte mulți încearcă să-și facă rău, să se automutileze — ca să le fie mai bine...

— Mă rog d-tale, trage-mi un pumn în nas! se roagă unul de Sisoe".

Odată, sfîntul Habacuc, mare ghicitor în palmă și amator de țintar „a fost prins cărînd țărînă cu o tărăboanță, într-un loc mai ferit, unde-și pusese de gînd să răsădească urzici. Și a fost aspru mustrat atunci de sf. Petru, după cuviință, căci în rai nu-i îngăduit nimănui să muncească, acolo fiind veșnică sărbătoare".

Într-o astfel de lume, „în coliba lui prizărită la marginea dinspre răsărit a raiului" trăia sfîntul Sisoe făcătorul de minuni", personajul principal al romanului.

Naiv și ignorant, gelos și egoist, ambițios și bîrfitor, „cu mintea lui puțină și cu impulsivitatea lui lesne declanșată", sfîntul Sisoe descinde din eroii lui Anton Pan, Creangă și Caragiale, dar mai ales din basmele, poveștile și snoavele noastre.

Invidios pe sfinții mai mari că au sub ascultare cete de binecredincioși, Sisoe i-a cerut voie lui Dumnezeu să coboare pe pămînt să propovăduiască printre oameni credința, cu ajutorul minunilor pe care le va face. Aceasta era „misiunea oficială" a lui Sisoe. „Dar intenția lui nemărturisită *este să-și facă reclamă printre oameni și pro-*

pagandă pentru un praznic mai mare în calendar". Nici Dumnezeu nu i-a mărturisit lui Sisoe adevăratul motiv pentru care l-a lăsat să părăsească raiul. „D-zeu a știut ce face cînd i-a dat învoire să se coboare pe pămînt: a vrut să scape de el, să-l scoată din rai. Că prea ținea morțiș să aibă binecredincioși sub ascultare". Într-o notă, scriitorul precizează: „Așa s-a descotorosit de ei din rai D-zeu, unul după altul..."

Viața de pe pămînt nu-i mai bună decît cea din rai. „Durerea însăși e necesară, ca să poți simți bucuria că nu te doare nimic". După nenumărate suferințe îndurate pe pămînt, după ce și-a pierdut puterea divină și amintirea vieții suprapămîntești, Sisoe aspiră să ajungă în rai. „Și abia îi fulgeră prin minte, într-un moment de luciditate, că a mai făcut odată experiența și că nici în rai nu-i mai bine la urmă..."

La fel ca eroii populari, Sisoe e curat la suflet. Comportarea, „natura care-i e proprie", nu se potrivește cu calitatea lui de sfînt: „Dacă n-aș fi sfînt, v-aș arăta eu vouă acum" mărturisește Sisoe, iar altădată, ascultînd un discurs patetic, cu subiect religios, îl întrerupe la urmă, familiar pe orator „— Hai?".

Invitat la o nuntă, Sisoe refuză.

„— Dar și Isus a fost la nunta de la Cana.

— O fi fost: da'rău a făcut că s-a dus".

Comicul este reliefat mai ales atunci cînd povestea lui Sisoe despre rai nu e crezută nici de slujitorii bisericii. Sisoe nu minte. Comicul de situație este evident.

„Cînd Sisoe zice:

— La noi, în rai...

— Așa aiurează el, își lămurește doamna Firțulescu prietenele.

— Părinte, să nu mai spui asta, că e rușine...

Tot vorbind despre rai, Sisoe e dus la balamuc. De acolo abia izbutește să-l scape protectoarea lui, tot dînd bani și cadouri în dreapta și-n stînga.

— Părinte, nu mai vorbi de rai...

— Da'ce, nu-i adevărat?

— Bine, bine... o fi adevărat; da' lasă-l la păcatele, că vezi cîte ți se trag din asta.

— Lasă, lasă... cînd or trece pe lumea cealaltă <or ajunge ei în rai pe mîna noastră — ș-atunci> au să vază ei pe dracu — ca n-au crezut !"

În afara condiției speciale de locuitor al raiului coborît pe pămînt, Sisoe este un om de treabă. Potrivit planului general al romanului intitulat „Despre minunile sfîntului Sisoe (Memento pentru fondul povestirii)" [a] eroul urma să fie prezentat în numeroase medii sociale, în diverse instituții. Sînt schițate unele împrejurări în care trebuia pus : la o ședință de spiritism, la un meci de box, la ștrand, la un ceai dansant, la o ședință a Camerei deputaților, martor la un proces, coasociat la un cabinet de consultații pentru făcutul minunilor etc. Reflecțiile lui Sisoe, ivite din ignoranță și naivitate sînt primitive :

„Sisoe e invitat la un ceai dansant. El se duce și acolo, ca să cunoască năravurile muritorilor de azi.

Dialog cu mama unei fete dansatoare :

— Și dacă, pe urmă, nu mai vrea să-ți ia fata ? O mai ia altul, după ce ăsta ți-a smotocit-o așa ?... — Oho ! ba bine că nu. Cînd fata e frumoasă, toți se-ndeasă !"

În mijlocul scepticismului general „Biserici există, cler există, „creștini" există — dar în fond nimeni nu mai crede în dogme, nimeni nu mai practică morala creștină", raiul începe să dispară și pentru Sisoe. Este semnificativă concluzia lui în urma experienței pe care a făcut-o pe pămînt : „În curînd, oamenii au să dea gata raiul, cu tot ce-i în el. Pămîntenii își ucid morții. Viața cea veșnică a morților n-are să mai fie, căci raiul nu mai e veșnic cum credeam noi. Muritorii și-au mîncat raiul, ca țiganii biserica".

În romanul „Minunile sfîntului Sisoe" puterea este acaparată de Dumnezeu și repartizată după canoanele monarhiei absolute. Pentru binecredincioșii de rînd, raiul nu există.

În revista „Țiganul în cer", organizarea colectivă celestă este aceeași, deși scriitorul a înlocuit (nu întîmplător) raiul în care nu mai crede nimeni cu cerul (mai aproape de oameni). Țiganul a ajuns în cer printr-o întîmplare. Sherlok Holmes, celebrul detectiv, l-a hipnotizat

---

a — B.A.R. arh. G. Topîrceanu, I, ms. 5 a.

și țiganul s-a trezit în cer. Acolo, puterea supremă îi aparține sfîntului Sisoe (făcătorul de pozne). El are o baghetă cu care poate să facă minuni.

„Sisoe (îl ia deoparte) — Uite ici, țigane. Vezi bagheta asta? Cu bagheta asta ai dreptul să chemi de pe pămînt pe oricine-ți place, că vine la moment. Și tot cu ea poți să dai afară pe cine vrei".

Ajuns în posesia baghetei făcătoare de minuni, țiganul l-a alungat pe Sisoe din rai „Ia ieși afară și tu, mă Sisoe, și nu-mi mai tot bate capu!"

În afara puterii de a face minunea de a-și realiza orice dorință, țiganul nu modifică organizarea pe care a găsit-o în cer. Dar cerul pe care ni-l prezintă scriitorul este foarte asemănător cu viața obișnuită, pămîntească. Țiganul trăiește printre îngeri așa cum ar trăi pe pămînt dacă ar avea puterea. *Indirect, scriitorul ne spune că raiul poate fi aici pe pămînt; el este și a fost pentru cei puțini, deținători ai* puterii.

În „Țiganul în cer" *minunea este că* puterea *poate fi la îndemîna unui om de rînd, a unui țigan. Pe sfîntul Sisoe și pe țigan îi unește aceeași condiție de oameni umiliți de semenii lor și aceeași* putere *de a ieși din mediul în care au fost constrînși să trăiască, să facă minuni într-o altă lume, la fel de bună sau la fel de rea ca aceea din care au plecat. Condiția realizării, în ambele lucrări este* puterea. *Sisoe i-a smuls lui Dumnezeu puterea de a face minuni și a coborît pe pămînt unde intră în conflict cu cei care dețin puterea civilă și religioasă. Țiganul i-a luat și el sfîntului Sisoe aceeași putere și a transferat cerului condiția înfăptuirii oricărei dorințe, așa cum își imaginează credincioșii că se întîmplă în rai. Fără această putere, amîndoi ar redeveni oameni obișnuiți, umili. Puterea nu le modifică caracterele. Dimpotrivă! Le reliefează mai bine elementele specifice.*

„Țiganul în cer" *este o replică dată de scriitor* „Minunilor sfîntului Sisoe".

Într-o societate dominată de clase exploatatoare, scriitorul nu-și putea imagina alte raporturi sociale, alte norme morale. Important este că a știut să înțeleagă mecanismul social și să ne arate care-i este forța vitală.

Dacă și-ar fi terminat romanul, G. Topîrceanu și-ar fi definit mai bine concepțiile social-politice. Poate că, neputînd să răspundă la întrebările care-i invadau paginile, a renunțat. „Ironia lui Topîrceanu nu era oare răzbunarea unui dezarmat în fața existenței? [a]).

Dorința de a descoperi filiații și influențe între un scriitor și altul, între o operă și alta, a făcut să se vorbească și în cazul romanului „Minunile sfîntului Sisoe" *de paralelisme cu romanul* „La révolte des anges" *de Anatole France. Că nu-i era străină opera scriitorului francez este în afara oricărei îndoieli. Într-o copie dactilografiată intitulată* „Tot amintiri...", *Otilia Cazimir ne povestește cum învăța G. Topîrceanu pentru examene, în sala vechii Biblioteci a Universității ieșene: „G. Topîrceanu, student pe-atunci, și-a întins în fața lui cîteva caiete, o revistă și o foaie albă. Eu mi-am deschis cartea,* La révolte des anges *de Anatole France"* [b]).

Romanul citat a fost unul, dar nu singurul, care l-a influențat pe G. Topîrceanu. Const. Ciopraga ne spune că ideea romanului „Minunile sfîntului Sisoe", *„îi venise (lui G. Topîrceanu n.n.) într-o zi pe stradă, privind cărticelele expuse de un vînzător ambulant. Isprăvile legendarului vraci îl amuzară; cumpără cărticica și plănui o* parodie satirică. Prologul romanului era gata" [c]). *Același istoric literar ne spune că pretextul fantezist al vizitei unui sfînt pe pămînt fusese utilizat și de I. Agîrbiceanu în* „Răbojul lui Sfîntu Petru" [d]).

Printre manuscrisele scriitorului am găsit o broșură intitulată „Minunile sfîntului Sisoe" *(fără an de apariție și fără autor).*

În ambele lucrări sfîntul Sisoe coboară din rai pe un munte; în viața trăită pe pămînt s-a războit cu Sevastița, aripa Satanei.

În broșură: „Eu robul lui Dumnezeu, sfîntul Sisoe pogorîndu-mă din muntele Sinodului, adică în măgura

---

a — N. I. Popa „G. Topîrceanu", *Însemnări ieșene, an. II (1937), vol. III, nr. 10 (15 mai), p. 822.*

b) — Otilia Cazimir „Tot amintiri..." *copie dactilografiată, Col. George Sanda.*

c) — Const. Ciopraga „G. Topîrceanu", *Ed. pentru literatură, 1966, p. 250.*

d) — idem. p. 372.

Elonului, văzui pe arhanghelul Mihail, voevod îngeresc, întîmpinînd pe Avestiţa, aripa Satanei şi era părul capului ei lung pînă la călcîie şi ochii erau ca focul şi din gură-i eşea foc, şi cu tot trupul ei, şi mergea foarte strălucită şi cu trupul schimonosit . . ." [a]).

În romanul lui G. Topîrceanu: „A doua zi dimineaţă, Sisoe se pogorî cu hîrzobul din cer, pe vîrful unui munte înalt", „Oare eu nu m-am războit de-atîtea ori cu duhul cel necurat. . . şi cu Avestiţa, aripa Satanei, care-i şi mai rea decît el, fiind parte femeiască?"

Curiozitatea omului de a şti ce este dincolo de moarte este la fel de veche ca istoria omului însuşi. Sentimentul morţii e propulsiv. El ne fecundează dragostea de viaţă, ne dă conştiinţa existenţei şi dreptul de a supravieţui. La umbra morţii, oamenii şi-au zămislit veşnicia raiului. Nu veşnicia nefiinţei l-a speriat pe G. Topîrceanu „Ideea nefiinţei nu-mi evocă nimic supărător — decît un somn fără vise" [b]). El a admis nemurirea numai ca „amintire perpetuă, neîncetată, din tată în fiu, fără discontinuitate salvatoare, fără sfîrşit" [c]).

Teama de moarte sau marea dragoste de viaţă i-a făcut pe oameni să inventeze raiul; el rămîne numai o inutilă plăsmuire care se risipeşte în neant.

„Trebuie să rîzi înainte de a fi fericit, de teamă să nu mori fără să fi rîs" spunea La Bruyère. Rîsul lui Topîrceanu are o umbră de tristeţe; el implică, după părerea unui recenzent „sensibilitate, plus inteligenţă" [d]).

În „Minunile sfîntului Sisoe" *fondul umorului satiric este creat de contrastul dintre pămîntesc şi celesc, dintre candoarea lui Sisoe şi ironia generală. Romanul este fără îndoială satiric, antimistic. Tot hazul stă în ironie. Arta scriitorului este desăvîrşită. Cînd a publicat, în 1938*

---

a) — „Minunile sfîntului Sisoe", *Cultura românească. Col. George Sanda. În broşură este transcrisă o poveste, în care sfîntul Sisoe participă împreună cu un împărat la o vînătoare. Surprins de o furtună, Sisoe ajunge la chilia Meletinei, sora lui, căreia diavolul îi furase şase copii. Sisoe îl găseşte pe diavol şi-i ia copiii.*

b) — Otilia Cazimir „G. Topîrceanu în faţa vieţii, în faţa morţii", *Însemnări ieşene, 1940, 1 iulie.*

c) — ibidem.

d) — Oreste „Un umorist: d. G. Topîrceanu", *Viitorul, an. IX (1916), 16 iulie, p. 2.*

„Minunile sfîntului Sisoe" *Otilia Cazimir a trebuit să țină seama „de trei corecturi succesive, făcute (de Topîrceanu n.n.) cu trei feluri de creioane, aplicate pe un text deja tipărit, trecut prin urmare prin ciurul celei mai severe autocritici!"* [a]*).*

Finețea observației, plasticitatea expresiei, verva umorului, limbajul cu colorit popular și familiar, folosirea variată a timpurilor verbale sînt doar unele dintre elementele originale ale stilului topîrcenian. „Fraza lui — scria G. Ibrăileanu — este construită din blocuri, fără pietricele intermediare — însușire care caracterizează și fraza lui Caragiale" [b]*).*

GEORGE SANDA

---

a) — Otilia Cazimir „Topîrceanu... profesor de literatură", *Flacăra Iașului, an. XI (1956), 25 martie, p. 2.*

b) — G. Ibrăileanu „Scriitori români și străini", *vol. II, E. pentru literatură, 1968, p. 192.*

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

In ediţia de faţă am inclus, în afara celor patru capitole din romanul „Minunile sfîntului Sisoe" [primele două : „In rai", „La un ţintar", publicate sub titlul „Minunile sfîntului Sisoe — Prolog", în Revista Fundaţiilor Regale, an. I (1937), nr. 3 (martie), p. 483—498, al treilea, „Sisoe se coboară pe pămînt" apărut în Insemnări ieşene, an. I (1936), nr. 10 (15 mai), p. 457—468 iar ultimul „Sisoe începe să facă minuni" publicat de Otilia Cazimir mai întîi în Insemnări literare, an. III (1938), nr. 2, p. 197—204 apoi in vol. G. Topîrceanu „Postume" (1938)] şi cîteva fragmente din revista „Ţiganul în cer". În Addenda am adăugat „Pagini din jurnalul romanului Minunile sfîntului Sisoe" şi „Note umoristice".

Capitolele romanului „Minunile sfîntului Sisoe" au fost colaţionate după textul „corectat de două şi chiar de trei ori de mîna autorului" publicat de Otilia Cazimir în editura Cartea Românească, în vol. G. Topîrceanu „Postume".

Fragmentele revistei în două acte şi două prologuri „Ţiganul în cer", au fost transcrise după manuscrisele inedite, aflate în colecţia noastră. Deoarece am inclus numai scenele care păstrează atmosfera „Minunilor sfîntului Sisoe", le-am dat alt număr renunţînd la titlurile pe care le au în manuscris. Astfel : actul I, scenele I, II, în ms. poartă titlul „Prologul actului I" ; scenele III, IV şi V, în ms, au titlul „Ţiganul hipnotizat şi Pomelnicul" ; actul II, scenele I. II. în ms., poartă titlul „Sfîntul Sisoe şi Scaraoschi" ; scenele III, IV, în ms. au titlul „Regia, apoi Vardistul" ; scenele V, VI, poartă titlul „Masa ţiganului şi Criminalul de la Ciurea" ; scenele VII, VIII titlul „Nemţoaica" ; scena IX, titlul „Italianca", scena X, titlul „Kemal-Paşa cu eunucii şi cadînele".

In colecţia Bibliotecii Academiei R.S.R. (arh. G. Topîrceanu, ms. 3415) se găsesc alte scene inedite ale revistei „Ţiganul în cer" (dar ele n-au nimic din atmosfera „Minunilor sfîntului Sisoe").

In transcrierea textelor am respectat formele de limbă specifice epocii şi autorului.

In paranteze oblice am repus în text unele cuvinte şi fraze tăiate de autor (așa cum a procedat însuşi G. Topîrceanu); prin paranteze drepte am marcat intervenţia editorului.

Greșelile de text sau de scriere au fost corectate tacit.

G. S.

MINUNILE SFÎNTULUI SISOE

Desen inedit de G. Topîrceanu

(Col. George Sanda).

„Nu există paradis,
dar trebuie să facem
așa ca să merităm să
existe unul".

JULES RENARD

I. ÎN RAI

Abia trezit din somn în coliba lui prizărită la marginea dinspre răsărit a raiului, sfîntul Sisoe făcătorul-de-minuni înălță pe glasul al șaptelea, cu un ochi închis și cu celalt deschis numai pe jumătate, o cîntare de laudă Împăratului ceresc, stăpînul celor văzute și celor nevăzute. Ieși apoi în prag, să se spele pe ochi la soare cu apă rece dintr-o bărdacă de lemn mirositor, pufnind și împroșcînd în juru-i stropi de diamante. După ce isprăvi și această treabă cu bine, îmbrăcă anteriul lui de șiac cafeniu, mai scurt ceva la spate decît dinainte, își luă de după ușă toiagul lustruit de vreme și porni să facă o plimbare de dimineață, ca de obicei, pe aleea cea mare.

Coruri de binecredincioși s-auzeau din toate părțile raiului, despletind psalmi și osanale în strălucirea trandafirie a dimineții. Unul răsuna aproape, de după buchetele de aluni din față : *„Bine ești cuvîntat, Doa-a-mne, învață-ne pre noi îndreptările ta-a-a-le. . ."* Altul îl îngîna

mai departe, dintr-un pîlc de răchiţi înflorite: *„Slavă ţie, Dumnezeul nostru, slavă ţi-i-e...“* Iar al treilea le răspundea de cine ştie unde, cu un ton mai ridicat: *„... oa-a-mne... a-a-a-le...“*

Astfel grădina raiului răsuna în toate zilele de cîntări bisericeşti din zori şi pînă noaptea, de ţi-era mai mare dragul. Şi pretutindeni văzduhul mirosea cucernic numai a smirnă ş-a tămîie, de-ţi venea ameţeală; ba te-ar fi apucat de la o vreme chiar durerea de cap, dacă în rai ar fi cu putinţă asemenea răutăţi.

Dar în grădina cea sfîntă a raiului nu se pomeneşte boală ori durere, căci acolo nu se cunoaşte moarte. Traiul celor preafericiţi curge pururea lin, subt albăstrimea cerului fără prihană, un cer fără nouri, din care nu fulgeră niciodată. Pe catifeaua verde a covoarelor de iarbă tunsă şi pe cărările presărate cu nisip de aur nu sunt hopuri şi muşuroaie de care să te împiedici la plimbare, nici gropi neastupate, în care ar putea să dea binecredincioşii, din nebăgare de seamă.Acolo şarpele nu are venin, ardeiul nu usturâ şi ghimpii trandafirilor sunt bonţi. Toate stau în preajma omului smerite şi se poartă cu blîndeţă, toate sunt dulci la gust şi netede la pipăit.

Lăsîndu-şi chilia în paza Domnului, pe deal, sfîntul Sisoe coborî la început o potecă îngustă, printre mesteceni evlavioşi cu tulpini drepte şi albe, ca nişte lumînări de botez înfipte în fumul distrămat al frunzişului; străbătu apoi de-a curmeziş prin iarba stropită de agheasma dimineţii, o sfîntă poiană încununată jur-împrejur de trandafiri galbeni, care miroseau de departe a busuioc. Pe aici, soarele abia acum începea să răsară. Cicori şi aglice cuvioase îşi întorceau spre el cruciuliţele de smalţ. Şi macii luminaţi numai dintr-o parte înălţau deasupra ierbii şiraguri de candele roşii, arzînd neclintit cu feştila micşorată pe dinlăuntru.

Sisoe trecu apoi, în pas agale, de-a lungul unei cărări deschise între două rînduri de pini întunecaţi, cu vîrfurile poleite de soare. Acolo sus, în bătaia razelor, străluceau pe liane Florile-raiului, necunoscute pe acest pămînt. Unele, portocalii şi lungi, înălţau spre cer limbi uşoare de flăcări, închipuind în aer icoana vie a sfîntului duh; altele albastre şi mari, abia aninate de crengi, îşi legănau cu

gura-n jos clopotele de azur, gata să sune pentru îngerii văzduhului chemarea la liturghie.

Cînd apucă la dreapta, pe aleea cea mare, Sisoe văzu venind spre el un convoi lung de binecredincioşi. Rînduiţi patru cîte patru, înaintau domol, cu făclii aprinse în mînă, cîntînd cît îi ţinea gura psalmii proorocului David. Un sfînt de cei mari, cu picioarele goale în sandale de argint şi cu cerc de lumină în jurul capului, mergea în fruntea lor bătînd tactul din toiag.

— Blagosloveşte, sfinte părinte! îl întîmpină de departe Sisoe, cu voie bună.

Dar celalt nici nu-şi întoarse capul măcar.

— De dimineaţă ai pornit la treabă..., îi strigă iar Sisoe, cercînd să intre-n vorbă.

Dar sfîntul cel mare tot nu catadicsi a-i da răspuns, ci se încruntă doar la el şi-i făcu semn, din treacăt, să nu-l tulbure cu vorbe în deşert.

Sisoe se feri atunci mai la o parte din calea convoiului şi rămase acolo, cu bărbia sprijinită-n toiag şi cu picioarele desfăcute tare-n laturi, ca să privească de-aproape binecredincioşii în tăcere.

Erau de toată mîna. Şi mai slabi, şi mai graşi, cum se-ntîmplă. Toţi umblau îmbrăcaţi la fel, în cămăşoaie albe de in, lungi pînă la călcîie şi strînse bine-n baieră la gît. Şi fiind raşi peste tot la obraz şi cu capetele tunse chilug, de pe nimica nu se mai putea cunoaşte, pe dinafară, care-i bărbat şi care femeie.

Uşuraţi cu totul de cele pămînteşti, cei din fruntea convoiului călcau lin şi spăşit, de părea că poartă fiecare o tavă cu colivă pe creştet. Mergeau cu privirile-n ceaţă şi păşeau domol, ca o cireadă de momîi albe care-au înviat la soare. Moşneag ori tînăr, cine-l mai putea şti pe fiecare? Gheara vremii nu mai avea putere să zgîrie chipurile lor poleite ca marmora, peste care suflarea de gheaţă a veşniciei trecuse prea de mult timp.

Alţii, în urma acestora, mai de curînd veniţi de pe pămînt, cu obrazul stafidit de postiri îndelungate şi cu genunchii înţepeniţi de mătănii, se îmbulzeau călcînd de sus, ca-n străchini, gata să se poticnească la fiecare pas. Şi cum treceau de-a valma pe lîngă Sisoe, cu ochii-n jos

de-atîta smerenie și umilință, se cunoștea cît de colo că n-a fost cine știe ce de capul lor, pe pămînt. Rar zăreai printre ei cîte unul mai acătării, ce părea să fi fost om cu stare și cu greutate în zilele lui, măcar că se vedea acum ajuns cot la cot cu toţi calicii. Unii dintr-înșii nu știau încă să cînte, dar zbierau și ei, mai tare decît ceilalţi ca să se-nveţe.

Convoiul era pe isprăvite și Sisoe se pregătea să-și caute de ale sale, cînd rămase deodată cu privirea aţintită, încruntînd sprînceana. În urma tuturor, agăţat de coada convoiului, venea depănînd mărunt din picioare unul mai mic la trup și mai de nevoie decît toţi. Acesta trebuie să fi fost numai de cîteva ceasuri intrat în împărăţia de sus, că părea grozav de străin. Își domolea uneori pașul și, lungind gîtul, se uita speriat în juru-i... Și iar începea să lucreze amarnic din picioare și să scîncească încet, cu obrazul încreţit de obidă, smîrcîind din nas la tot pasul. Cînd ajunse în dreptul lui Sisoe și dădu fără veste cu ochii de el, începu să urle de spaimă. Iar Sisoe ca să-i vîre și mai tare-n oase frica de cele dumnezeiești, se stropși la dînsul umflîndu-și obrajii, ba se și luă după el cîţiva pași, cu toiagul ridicat.

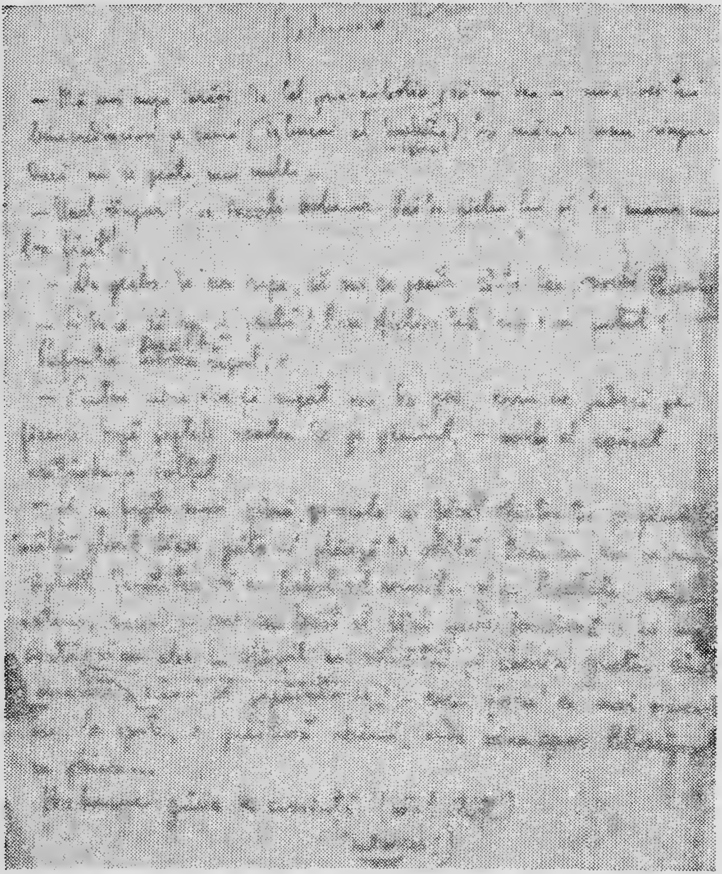
După aceasta, Sisoe se întoarse liniștit și însemnă cu vîrful toiagului în nisip numărul binecredincioșilor din convoi. Erau o sută nouăzeci și nouă de toţi, fără a fi socotit la numărătoare și pe sfîntul cel mare din fruntea lor. Aducîndu-și aminte de acela, Sisoe se posomorî puţin la obraz. S-aștepte el de-acum să-i mai ceară blagoslovenie...

„Parcă ce-i el mai mult decît un sfînt ca mine și ca altul ?"

Gîndind astfel, Sisoe se uită înc-o dată, lung, în urma binecredincioșilor, care se depărtau acum amestecaţi în grămadă, cu spinările lor albe și rotunde, ca o turmă de oi ridicate-n picioare.

„Unii prea mult, alţii nimica..." oftă el iar, plecîndu-și nasul în pămînt.

Căci încă de la început, de cînd intrase în rai și văzuse cum stau lucrurile pe aici, Sisoe nu visa altceva decît să capete și el o ceată cît mai mică de binecredincioși, pe care să-i călăuzească, să-i înveţe și să-i șmotrească de

Pagină de manuscris inedită din romanul
„Minunile sfîntului Sisoe"
(Col. George Sanda).

dimineața pînă seara, cum vedea el că fac sfinţii cei mari cu preafericiţii de subt oblăduirea lor. Dar Domnul-Dumnezeu, ştiindu-l pre el cam lipsit de învăţătură și nu cu totul dezlegat de cele pămînteşti, măcar că plin de rîvnă duhovnicească și curat la cuget, nu prea se uita la gura lui. Şi nici n-ar fi putut Cel milostiv să-i împlinească voia, fără a stîrni tulburare și zîzanie între sfinții cei cunoscuţi și slăviți de toată suflarea creștinească de pe pămînt au dreptul să primească sub ascultare o ceată de binecredincioși. Bineînţeles că nici aceia nu-i iau așa, cu hapca, fără nici o socoteală, ci potrivit cu rangul și vrednicia fiecăruia. Astfel, unul din cei mari de tot poate să aibă subt oblăduirea lui și pînă la trei sute de suflete; pe cînd altul mai mic în grad, însemnat doar cu o cruciuliță neagră la călindar, primeşte și el, acolo, vreo zece-douăzeci de capete, ori numai cinci-șase bucăţi — o nimica toată. Cît despre gloata cea mare a sfinţişorilor de rînd, pe care nici popa nu-i mai cunoaște, cine i-ar putea împăca pe toți? Jos, pe pămînt, nimeni nu le are grija. Nimeni nu-i mai pomeneşte, ca și cum n-ar fi. Doar din an în Paște dacă-și mai aduce aminte de cîte unul dintre ei vro babă amărîtă care, te miri din ce pricină, se-ntîmplă să aibă slăbiciune pentru dînsul. Așa fiind, acestora nu li se poate da nici un suflet de creștin pe mînă. Şi nu le rămîne alta de făcut, cît ţi-i veșnicia de lungă, decît să se plimbe cu mîinile la spate de colo pînă colo prin sfîntul rai, fără treabă, înălţînd pe neașteptate, de după cîte un tufiș, o cîntare nouă de laudă, cu meșteșugite întorsături din gîtlej.

Convoiul pierise de mult la o cotitură, și Sisoe sta tot acolo, căscînd prelung și uitîndu-se la cer. Soarele se ridicase abia de-un stat de om deasupra copacilor. Pînă la ceasul cînd sună clopotul de la trapeza cea mare din mijlocul raiului, ca să adune sfinţii și binecredincioșii la gustare, mai era încă destulă vreme.

Aducîndu-și aminte de mîncare, Sisoe simţi îndată la rădăcina limbii gust de lapte dulce și de smochine coapte, hrana cea de toate zilele a fericiţilor dintru împărăţia de sus.

„Parcă aş bea oleacă de apă...", se gîndi el, strîmbîndu-se puţin. Şi n-apucă să-şi isprăvească bine gîndul, că-ndată ţîşni dintre pietrele de la picioarele lui, gîlgîind, un izvor de apă curată ca lumina. Sisoe luă în pumni şi sorbi o gură plină — dar nu înghiţi decît jumătate : cealaltă jumătate o împroşcă în soare, cu buzele strînse, ca să facă curcubeu.

Astfel în rai orice dorinţă ori nevoie îţi este împlinită, cît ai clipi din ochi. Atîta doar, că nimeni nu cutează acolo să dorească ce nu se cade, fiindcă Cel atoateştiutor veghează şi cunoaşte în orice clipă gîndurile fiecăruia.

După ce îşi udă cerul gurii, fără nici o plăcere deosebită, căci abia apucase a-i fi sete, Sisoe nu ştia ce să mai facă.

O viespe mare, de prin apropiere, veni numaidecît şi i se lasă cu încredere pe mînă, ca să-i ţie de urît. Era o viespe evlavioasă. Trăise pe pămînt tot în preajma unei sfinte biserici şi se sfîrşise la urmă, leşinată de foame, pe o lespede din pronaos. Şi-n scurta ei viaţă nu făcuse nimănui rău, măcar că îi dăduse şi ei Dumnezeu ac şi venin în coadă, ca să nu stea degeaba pe acest pămînt.

Sisoe începu s-o necăjească cu arătătorul, ca să-l înţepe. Multă nădejde de împunsătură nu prea trăgea el din partea unei viespi aşa de bisericoase. Dar mai ştii ? Poate că pînă la urmă tot are să-şi piardă răbdarea, să-i vîre barem vîrful acului... Căci de atîta amar de vreme, de cînd abia mai ţinea minte, pe Sisoe nu-l mai duruse nimic. Şi ar fi vrut să mai simtă şi el, măcar o dată, un pic de usturime ori de durere, ca să se poată bucura la urmă, cu adevărat, că nu-l mai doare. De altfel, toţi tovarăşii lui întru neştirbită fericire umblau ahtiaţi după aşa ceva :

— Rogu-mă sfinţiei-tale — se îmbiau ei unul pe altul cînd se-ntîlneau la cîte un loc mai ferit — trage-mi un pumn în nas...

Dar puteau ei să tot încerce, că nu-i durea nici cît un bobîrnac, măcar de şi-ar fi cîrmit nasurile din loc.

Văzînd că viespea îşi fereşte încoace şi-ncolo pîntecul inelat şi n-are de gînd să-l înţepe, Sisoe o înălţă

într-un vîrf de deget și-o suflă, cu ciudă, să se ducă de unde a venit.

Sfinția-sa a pornit apoi încet mai departe, pe o alee umbrită ce se chema „Drumul lui Adam“.

În cedrii cei înalți de pe margini, îngerași de felurite mărimi, cu aripioare albe, se jucau zburînd care-ncotro și ascunzîndu-se prin frunzișuri. Unii se legănau cuminți la soare, pe crengile din vîrf; alții, mai zglobii, s-agățau de liane cu capul în jos și-și făceau vînt de la un copac la altul, ori s-alungau printre ramuri cu țipete fragede și ușoare. Iar cînd se întîlneau prin văzduh cîte doi mai gîlcevitori, se-nvălmășeau grăbit, ciufulindu-și părul bălai, și veneau ghem pînă aproape de pămînt. Acolo se despărțeau și zburau înapoi, în copaci. Și-n urma lor rămînea plutind cîte o pană albă, care cădea încet ca un fulg mare de omăt pe iarba întunecată.

Sisoe ar fi vrut să treacă pe acolo nebăgat în seamă. Stătu puțin la îndoială; să meargă mai departe, ori s-apuce pe alt drum?... Dar era prea tîrziu. Un îngeraș, care se pitise de tovarășii lui de joc între candelabrele unui castan înflorit l-a zărit de-acolo, printre frunze. Și-i strigă de departe, cu glas de clopoțel:

— Săru'mîna, sfinte Sisoe!

Se făcu liniște, o clipă. Toți îl căutară cu ochii... Apoi stolul întreg se năpusti asupra lui. Îl înconjurară, îl năpădiră din toate părțile:

— Sisoe! Sisoe! Sisoe!

Și era o larmă de țipete argintii și-o învălmășeală de aripi albe așa de cumplită, că bietul Sisoe nu-și mai vedea capul:

— Îndărăt, zvăpăiaților!... Ce tot aveți cu mine?

Dar ei începură s-arunce-n el cu flori, făcînd horă-n jurul lui și petrecîndu-l cu alai:

Sisoe, Sisoe
Văr cu tata Noe,
Floare de trifoi,
Fir de usturoi,
Ia-te după noi!

Sisoe se apără cu cotul în dreptul obrazului de zburdălniciile lor; se răsucea-n loc și se lua după cîte

unul, dar nu-l putea prinde. Abia dacă a apucat să-i lipească unuia, cu picioruşe dolofane, lip! o palmă la spate, din fugă.

— Staţi numai, că v-arăt eu vouă!... Îngeri sunteţi voi, ori diavoli împeliţaţi?

Un serafim care tocmai trecea-n zbor peste copaci, zărind forfota de jos, se lăsă pe pămînt, să vază ce-i. Cu aripile încă desfăcute, făcu trei sărituri lungi pe vîrful picioarelor, înainte de a se opri din iuţeala zborului, Şi aripile de azur i se alipiră delicat de-a lungul spatelui, pînă deasupra coapselor de fildeş.

— Linişte! strigă el, bătînd din palme. Plecaţi de-aici... Unul să nu mai văz!

La glasul serafimului, îngerii se risipiră într-o clipă, fîlfîind în toate părţile, ca un roi de fluturi mari.

— Nu se poate omul să mai treacă pe nicăieri de răul lor... vorbi Sisoe către serafim, scuturîndu-şi florile de pe umeri şi iarba din păr.

Şi nu pornise bine mai departe, cînd o veveriţă mică, care pesemne prinsese şi ea curaj din cele ce văzuse, se coborî iute dintr-un copac, se opri drept în mijlocul cărării în două labe şi-i făcu, de departe, o reverenţă. Apoi se întoarse şi-i mai făcu una de-a-ndaratele, cu codiţa pe spate.

Roşu de ciudă, Sisoe zvîrli cu toiagul după ea:

— Scîrnăvie!... Acuş te ridic de vîrful cozii şi te duc înaintea Celui preaînalt!

Şi cum veveriţa pierise prea repede-n frunziş lăsîndu-l încă fierbînd de mînie, sfinţia-sa luă martori copacii dimprejur pentru o îndrăzneală ca aceasta:

— Auzi d-ta!...

*

Aleea pe care apucase Sisoe dădea într-un luminiş rotund, cît o arie largă, bătătorită bine de paşi pe la margini, măcar că locul nu părea tocmai potrivit pentru plimbare.

Acolo, drept în mijloc, sta un pom singuratic, prăpădit de bătrîneţe. Un gard de sîrmă cu ghimpi îl închidea de jur împrejur, ca să nu mai poată nimeni atinge cu

piciorul, în veci de veci, iarba cea uscată de sub el, ce se vedea tăvălită straşnic în cîteva locuri...

Acesta era Mărul lui Adam, rămas aici de la începutul lumii.

O fi fost el pe vremuri mai arătos, poate. Acum era un biet copac strîmb şi desfrunzit, ca vai de el. Dormea toată ziua. Cînd îl mişca o adiere de vînt, începea să geamă din încheieturi şi să schiaune cu glas aşa de pierit, că parcă se milogea de iertare. Alteori, fără pic de vînt, se trezea foşnind într-aiurea ca de pe altă lume, din cele două-trei smocuri de frunze cîte-i mai rămăseseră pe poale ; şi parcă rîdea singur atunci, aducîndu-şi aminte de cele văzute,odată subt crengile lui îngăduitoare...

În jurul trunchiului uscat se vedea încolăcit un şarpe. După înfăţişare, nici ăsta nu părea a fi mai de ispravă. Era un şarpe lung şi slab din cale-afară, ca un ţîr. De bătrîn ce era, îi căzuse toţi dinţii şi-abia mai putea clipi din ochii lui mici, de găină bolnavă. De demult tare trebuie să fi rămas el înnodat acolo, ca o curea veche care ar ţine scoarţa pomului să nu-i lunece la vale. Îşi luaseră vrăbiile nărav să-l ciugulească cu de-amănuntul de două ori pe zi, în batjocoră. Şi el n-avea putere nici să mai sîsîie măcar, cum fac şerpii cei întregi la fire cînd îi zgîndăreşti ; ci doar îşi încreţea pielea din jurul nasului, puţin, ca să-şi arate scîrba. Iar dacă-i venea-n minte şă-şi strecoare printre buze limbuţa neagră şi despicată, ca să sperie duşmanul, rămînea de multe ori cu ea afară, atîrnată într-o parte : nu mai ştia din ce pricină a scos-o şi uita s-o mai tragă înlăuntru.

De-o asemenea tovărăşie, copacul s-ar fi lepădat bucuros. Se săturase pînă-n gît să tot simtă pe lîngă sine o astfel de lighioană, neputincioasă şi adormită. Şi poate că şarpele s-ar fi dus bucuros să tînjească-n altă parte, că-i era şi lui lehamite de cînd tot sta acolo. Dar ce puteau face ? Soarta îi legase la un loc pe vecii vecilor, căci Domnul-Dumnezeu hotărîse, în nemărginita lui bunătate, să-i păstreze viitorimii pe amîndoi, pentru aducere-aminte.

Mărul lui Adam nu mai dădea rod. Doar la zece ani o dată dacă mai făcea şi el, acolo, cîteva mere piperni-

cite și verzi, de-ți strîngeau gura pungă de departe, numai cît te uitai la ele. Ceasuri întregi stăteau atunci sfinții părinți cu ochii la acele stîrpituri pădurețe, și le lăsa gura apă, că erau doriți de acritură. Dar nimeni nu cuteza să s-atingă de ele, fiind lucru cu primejdie; veninul lor, dulce-acru, își păstrase pînă astăzi virtutea de a-l împinge pe om în mare ispită... Odată, trecînd pe aici niște binecredincioși, zice că unul dintre ei, mai lung de mînă, ar fi îndrăznit s-apuce din treacăt, pe furiș, un măr căzut în iarbă. Și pînă să prinză de veste sfîntul din fruntea convoiului, pînă s-alerge la el, să-l scobească cu degetul în gură ca să-i scoată bucățica dintre dinți, acela a-nghițit-o nemestecată... Și nu i-a mai trebuit alt popă! S-a scuturat ca de friguri de vreo două ori, dup-aceea a-nceput a se uita galeș, pe subt sprîncene, în jurul lui... Pe urmă s-a pornit să fluiere un cîntec de lume. Și dintr-o dată s-au trezit cu el zbierînd cît îl ținea gura:

Hai, leliță,-n deal la vie,
Să culegem razachie...

și alte măscări de acest fel, cum nu se mai auzise niciodată în sfîntul rai. Iar la sfîrșit a fost apucat cu atîta furie, că nu mai știa nimeni ce să-i facă și cum să scape de el. Dădea buzna la tovarăși, adulmecînd grabnic și pipăindu-l pe fiecare, încît unora le aducea mare tulburare în inimă, măcar că alții îl scuipau și-l îmbrînceau cît colo. Așa că la urmă a trebuit să-l scoată dintre ei și să-l lege cobză pînă i-a trece harțagul, ca să nu-i molipsească și pe ceilalți cu vremea, ori s-apuce a-i vătăma cumva. Și astfel, mult năduf a pătimit de pe urma lui sfîntul care-l avea în pază...

„Așa i-a trebuit!“ se gîndi Sisoe, aducîndu-și aminte de această veche întîmplare. Cînd ai binecredincioși pe seamă, va să fii cu ochii în patru, nu să-i lași de capul lor. Că ce știu ei, săracii? Dacă nu le ai grija, îndată culeg de pe jos și bagă-n gură tot ce le cade la-ndemînă...

Iaca, lui de pildă, nu i s-ar fi putut întîmpla una ca asta. Să fi avut el cîțiva în grijă, i-ar fi ținut din scurt, nu așa. Nici să s-aplece cît de cît, ca să se scarpine la

vrun picior, nu i-ar fi lăsat. Le-ar fi făcut el însuşi, la nevoie, slujba aceasta. Cînd ai puţintei, merge... Dar asta-i, că sfinţii cei mari nu vor să se mulţămească cu puţin ; ba cîte unul mai lacom are atîta liotă de creştini pe cap, că nici să le dea apă de două ori pe zi nu mai pridideşte, necum să-l scarpine pe fiecare unde-l mănîncă.

II. LA UN ŢINTAR...

— Facem un ţintar, frate Sisoe? răsună deodată, de la spatele lui, un glas cunoscut.

Sisoe se întoarse, tresărind, și dădu cu ochii de un sfînt lung și slab, care s-apropiase fără zgomot și se oprise la cîţiva pași, în soare. Un anteriu prea scurt și cam ros de molii pe la poale îi îmbrăca trupul deșirat.

Acesta era sfîntul Avacum, poreclit Habacuc, vestit în tot raiul ca jucător neobosit de ţintar.

— Porumb ori fasole? întrebă el iar, uitîndu-se la Sisoe aţintit cu ochii lui verzi și mari, din care nu clipea niciodată.

— Porumb... răspunse Sisoe, fără putere de împotrivire.

Ca să nu-i dea timp să se răzgîndească, celalt scoase îndată de sub anteriu o tablă lată de lemn, pe care se vedea zugrăvit cu crida un ţintar frumos, în patru colţuri, cam șters pe alocurea de frecătură. Puse tabla jos şi-i turnă desupra din căușul palmei, cele nouă boabe de fasole şi nouă de porumb, pe care le purta întotdeauna în buzunarul de la spate, pentru orice întîmplare. S-așezară apoi pe iarbă amîndoi, faţă-n faţă, cu ţintarul între ei ; şi după ce-i potriviră pe la colţuri și pe la răscruci fiecare la rîndul său cîte-o boabă, începură să mute.

Desen de G. Topîrceanu pentru romanul
„Minunile sfîntului Sisoe"
(Col. George Sanda).

Sisoe nu prea avea chef de jucat. Țintarul era pentru el un joc prea migălos, la care nu se pricepea tocmai bine şi rămînea totdeauna bătut. Ca să nu se cheme la urmă că s-a dat prea lesne biruit, cînd îi venea rîndul să mute se prefăcea mai întîi că se socoate adînc... Apuca apoi bobul de porumb între două degete şi înainte de a-l așeza în alt loc, la întîmplare, îl stupea bine pe toate părţile, ca să se lipească. Pe urmă, trăgea cu coada ochiului la Habacuc, să vază ce zice.

— Bre-bre-bre... se minuna acesta, ca să-i dea curaj — străşnic le mai învîrteşti! Nimeni nu se poate pune cu sfinţia-ta la acest joc. Atîta doar că-l joci prea rar...

Habacuc, în schimb, îl juca de cîte ori avea cu cine. Ba-l juca și singur uneori, că mulţi se cam fereau de el, fiind sfinţia-sa un sfînt ciudat și nu tocmai bine văzut de cei mari. Cînd nu-și găsea tovarăș de joc, rătăcea ca o umbră pe cărările paradisului, cercetînd, scormonind și mirosind prin toate cotloanele, ca să-și găsească ceva de lucru, pentru trecere de vreme. Odată a fost prins cărînd ţărînă cu o tărăboanţă, într-un loc mai ferit, unde-şi pusese de gînd să răsădească urzici. Şi a fost aspru mustrat atunci de sf. Petru, după cuviinţă, căci în rai nu-i îngăduit nimănui să muncească, acolo fiind veşnică sărbătoare. Afară de asta, cum fusese proroc în zilele lui, Habacuc știa să ghicească sfinților părinţi în palmă. Şi-i spunea fiecăruia, ca din carte, tot ce are să i se-ntîmple pînă într-o mie de ani de-acu-nainte: ba că are să-i cază un dinte din fund în acest răstimp — dar nu-i mare pagubă, că tot nu prea avea ce face cu el; ba că peste vreo trei sute de ani, poate și mai curînd, va primi într-o dimineaţă o veste pentru niște vorbe rele de la unul scurt şi roșcovan, care pe din faţă i s-arată prieten, iar pe din dos îl paşte... Şi altele de acest fel, cîte-n lună și-n soare, de-i făcea pe toţi să-l asculte cu gura căscată și să se-nfioare pînă la rădăcina părului de prorocirile lui.

— Ia! făcu el într-un rînd, ridicînd un deget.

De departe, de peste deal, s-auzeau pe undele vîntului glasuri dulci de femeie: și cîntau, cîntau mironosiţele

Domnului atît de fermecat că pînă și frunzele de pe copaci încremeniseră ascultînd.

— Iaca și sfîntul Pafnutie... zise într-un tîrziu Habacuc, privind într-o parte.

Sisoe, care tocmai ducea la gură un bob de porumb, privi și el într-acolo și rămase așa, cu mîna ridicată și cu buzele țuguiate...

Pafnutie avea trei binecredincioși subt oblăduirea lui : doi moșnegi ș-o babă. Nu era mare lucru — dar tot era ceva.

Se opri din trecere nu departe, lîngă o tufă de liliac, și păru a sta în cumpănă o bucată de vreme. Își lăsă apoi binecredincioșii acolo, pe o piatră, și se îndreptă cu pas măsurat spre cei doi tovarăși de joc. Mergea încovoiat puțin înainte și cam hîit și-ntr-o parte de la mijloc în sus, ca o scoabă de lemn, purtînd în mîna dreaptă o cîrjă mai înaltă decît el, cu care s-ajuta la mers...

Neștiind ce gînduri are noul-venit, Habacuc acoperi țintarul cu poala anteriului, înce-încet, ca să nu se bage de seamă. Căci Pafnutie era ceva mai mare în grad decît ei ; avea și o aureolă mai lată, care i se vedea bine în jurul cheliei din creștet, ca marginile unei pălării fără fund, mai cu seamă cînd trecea din lumină în umbră. Aureola lui Sisoe abia se zărea, numai ca un abur subțire de argint, gata-gata să se topească de tot în văzduh. Iar a lui Habacuc încalte nu se mai vedea de loc, decît poate la vreme de noapte...

— Da' ce faceți sfințiile-voastre aici ? vorbi Pafnutie cu duhul blîndeții, oprindu-se la spatele lui Sisoe, în picioare.

Habacuc răspunse :

— Iacă stăteam și noi de vorbă... mai de una, mai de alta...

Pafnutie întinse atunci cîrja peste umărul lui Sisoe și dezveli, cu grijă, țintarul.

— Al cui e rîndul la mutat ? întrebă iar sfinția-sa, dînd la iveală un dinte mare și strîmb, care-i împungea puțin buza de sus cînd ținea gura închisă.

Era rîndul lui Sisoe.

— Fă-mi plăcerea și mută-l pe cel de colo, de la colț... rosti noul-venit, după oarecare gîndire, arătînd cu vîrful cîrjei un bob de porumb.

Sisoe îi făcut bucuros această plăcere. După care, Habacuc mișcă și el îndată, în cinstea musafirului, o boabă de fasole mai mare decît celelalte și cu picățele roșii.

— Așa. Ia mută-mi-l acuș p-ăsta de ici, de la răscruce, porunci blajin Pafnutie, lăsîndu-se pe vine la spatele lui Sisoe. Și nu-l mai îmbăla atîta, sfinția-ta, că doar n-are să prinză rădăcini acolo. . .

Sisoe șterse de poala anteriului bobul cu pricina, fără supărare, și-l puse la locul arătat. Dar se vedea bine că nu-i mai arde lui acum de jucat. Sta tot cu capul întors și se uita cu jind la cei trei binecredincioși ai lui Pafnutie. Cînd îi veni deci rîndul să mute iar, Pafnutie întinse mîna și mută în locul lui, fără să-l mai întrebe.

Și astfel, încetul cu încetul, molipsindu-se și sfinția-sa de plăcerea jocului, îi luă locul lui Sisoe.

În vremea asta, cei trei binecredincioși stăteau la o parte pe piatră, unde-i lăsase sfîntul lor, cu mînile pe genunchi și cu ochii holbați în gol. Nici un gînd nu se vedea pe chipurile lor încremenite : traiul cel bun, fără griji și fără nevoi, le tocise pesemne simțurile și le adormise mintea pe vecie.

Dar pînă s-ajungă în starea aceasta fericită, nu mai încape vorbă că trebuie să fi cunoscut și ei toate schimbările de toane prin care trec de obicei binecredincioșii, cîți intră în împărăția de sus.

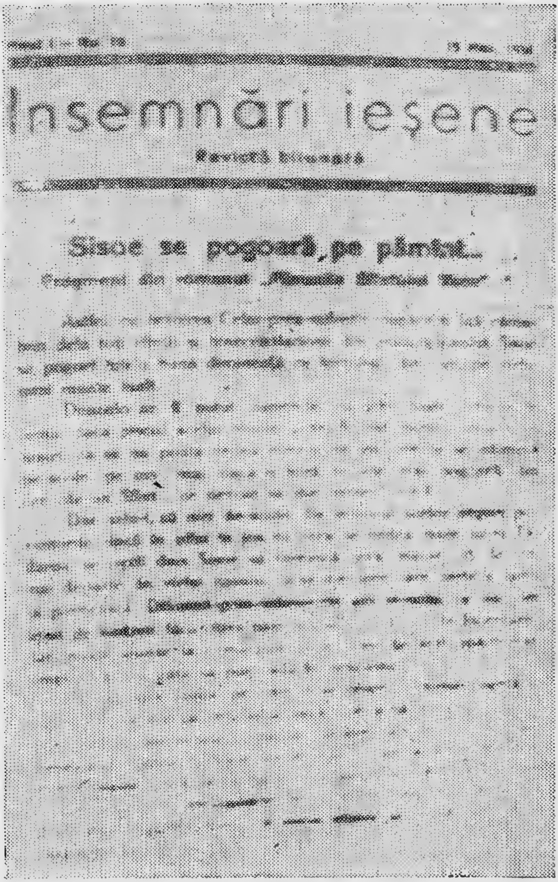
La început, toți umblă cu inima pierită de frică, săracii, cînd se văd picați deodată într-un loc așa de străin și sfînt ca acela. Văzînd însă că nu le face nimeni nimica rău, ci doar îi pune să cînte, își vin repede-n fire. Și cum li-i încă acru sufletul de cîte-au tras pe pămînt, cînd se-ndulcesc mai bine la lapte și la smochine, se pun pe trai și se miră ei singuri ce-a dat peste ei. Cine-ar putea crede că s-ar mai sătura vreodată de atîta dulceață ?... Dar după vreun an ori doi, unii mai degrabă, alții mai tîrziu, cum e firea fiecăruia, încep să cadă mereu pe gînduri și li se lungesc ochii a drum... La masă, rămîn cu lingura-n mînă și se uită pe păreți,

parcă s-ar lipsi de orice ; iar cînd sînt duși la plimbare, aruncă priviri iscoditoare în toate părțile, ca și cum le-ar fi numai de-a scăpare. În curînd, ba unul, ba altul, încearcă să sară noaptea peste ziduri. Dar heruvimii de pază, rînduiți anume pentru treaba asta, îi prind în niște rețele mari de sfoară, întinse cu meșteșug în văzduh, și-i aduc îndărăt nevătămați. Și azi așa, mîne așa, pînă ce, văzînd și ei că nu le merge, se potolesc încetul cu încetul, de-ajung la urmă să nu mai dorească și să nu mai aștepte nimic. Rar se-ntîmplă printre ei cîte unul mai încăpățînat care, vrînd să moară încalte de tot, nu numai pe jumătate, cum e mai rău, încearcă la sfîrșit să se spînzure de ciudă. Pe acela unul, văzîndu-l Domnul-Dumnezeu că s-a săturat de bine pînă-n gît și că nu mai are ce-i face, îl sloboade pe pămînt să se nască a doua oară și să treacă iar prin toate necazurile vieții pămîntești, ca să se-nvețe minte.

Binecredincioșii sfîntului Pafnutie trăiau bine laolaltă. Cum nici unul nu cunoștea limba celorlalți doi, se imboldeau numai cu cotul, ori, cînd erau în toane rele, își repezeau și cîte-un genunchi în șale, pentru trecere de vreme.

Cel din mijloc, cel mai negricios, pe nume Ovanez, fusese în vremea lui — era mult tare de atunci — negustor de șaluri și de covoare într-un mic oraș din Capadochia. Calicise la vreme de bătrînețā. Se luase adică după gura unora, rătăciți pe-acolo de prin părțile Idumeii, care i-au bătut capul să-și vînză averea și s-o împartă la săraci, ca d-alde ei, dacă vrea să găsească pe lumea cealaltă o viață veșnică. Și acum, iacă : ce-a căutat a găsit.

Al doilea, cel din dreapta, era un ungur papistaș, născut nu se știe unde, pe la Nagykörös ori pe la Törökszentmiklos, că-n condica raiului fusese trecut cam anapoda la intrare. Pișta Ferencz era numele său. Nimeni nu-i cunoștea povestea, limba ungurească fiind prea puțin vorbită în sfîntul rai ; și fiind o limbă și cam răstită, dacă încerca vreodată cineva să-l întrebe cum și pe unde a ajuns acolo, cînd îl vedea că se supără așa de tare dintr-atîta lucru, nu se mai încumeta a doua oară să intre-n vorbă cu el...

Însemnări ieşene

Sisoe se pogoară pe pămînt...

Însemnări ieşene, 1936,

Pagină din romanul

„Minunile Sfîntului Sisoe“.

Iar al treilea binecredincios, care după înfățișare părea a fi femeie, fusese în zilele lui madamă menajeră la un popă pravoslavnic de prin părțile noastre, căruia îi murise de tînăr preuteasa, lăsîndu-l și cu copii mici. Zece ani l-a slujit cu credință femeia, fără nici o simbrie, ci doar așa, din rîvnă mare pentru cele bisericești. Şi i-a cetit părintele, drept mulțămită, atîtea molitve în timpul vieții, i-a făcut atîtea parastase după moarte, pentru ușurarea păcatelor, că nu se putea pînă la urmă să nu fie primită și ea, săraca, în împărăția cea veșnică a luminii. Măndița Zodieru, văduva, era numele acestui binecredincios.

Şi-acum stăteau acolo tustrei, în cămeșoaiele lor albe, din care numai capul ieșea la iveală, rotund și otova ca o tărtăcuță.

Într-un tîrziu, negustorul din Capadochia săltă puțin din sprînceana dreaptă. Apoi începu a clefăi încet din gură. Îi era foame.

— *Lave or kankist gu țîke mez àonè...* [a], mormăi el pe limba armenească, abia mișcînd buzele.

— *Nèm tudom mit mondász...* [b], se răsti ungurul.

— Mînca-v-ar ciorile de pîrliți să vă mănînce! oftă femeia, pe românește, întorcîndu-se puțin mai cu spatele.

Auzind vorbă, Sisoe se ridică de la locul lui și veni către ei. Le potrivi mai bine baierele la gît, le netezi puțin cămeșoaiele pe la umeri și-i șterse, pe rînd, cu basmaua la nas.

— Ia seama, îi strigă Pafnutie, nu le mai pune mîna pe la nas... Cel din dreapta cam are nărav de dă cu piciorul...

— Nu crez! se supără Sisoe. În sfinția-ta de ce nu dă?

— Pe mine mă cunoaște, răspunse Pafnutie, moale.

Ca să-i arăte că nu se teme (ce era el, să se teamă?), Sisoe se întoarse la ungur, îl apucă cu două degete de vîrful nasului, îi săltă puțin capul mai sus și i-l suci un pic într-o parte, ca să stea drept.

— Vezi că n-a dat? zise el fudul.

---

a) — Bine că ne lasă măcar în pace...
b) — Nu înțeleg ce spui...

Îi mișcă apoi și pe ceilalți doi cîte puțintel, ca să-i așeze mai bine pe piatră, cu genunchii la aceeași înălțime și cu nasurile drept înainte. După care, se întoarse iarăși la locul său.

Dar n-avea astîmpăr. Ofta mereu, se frămînta și se răsucea, ca pe spini.

Împrumută-mi-i și mie, sfinte Pafnutie, măcar pe-un ceas! îndrăzni el în sfîrșit, luîndu-și inima-n dinți.

— Ce să-ți împrumut? întrebă Pafnutie, într-aiurea.

Sisoe arătă cu capul spre cei trei binecredincioși.

— Dă-mi-i să fac numai două-trei ocoluri cu ei... și ți-i aduc îndărăt, nevătămați.

— Ba! răspunse Pafnutie, scurt. Nu ți-i dau.

— Rogu-mă sfinției-tale...

— Nu ți-i dau, că ești stătut. Dacă ți-i las pe mînă, într-un ceas mi-i dai gata.

Vorbind astfel, Pafnutie își plecă iar ochii asupra țintarului.

— Bag samă, zise el către Habacuc, cu o sprînceană mai sus și cu alta mai jos, bag samă că această boabă de fasole nu era aici, adineaori, cînd am întors capul...

— Eu unul știu că n-am atins-o, se apără Habacuc.

— Trebuie s-o fi atins... că singură nu s-a ridicat de la locul ei, în două labe, ca să se mute aici.

— O fi lunecat, cine știe cum... protestă iar Habacuc. Că doar nu jucăm pe parale!

— Urît mi-a fost mie de cînd lumea, frate Avacume, sfîntul care umblă cu șiretlicuri la țintar. Cînd văz așa ceva m-apucă un fel de scîrbă la inimă și-mi vine să mă las păgubaș. Vei face dar bunătatea sfinția-ta, să duci la locul său acest bob de fasole.

— Iaca-l duc, mormăi Habacuc. Da'nici sfînt așa cărpănos la joc pot să jur că n-am mai întîlnit...

Pe cînd se împungeau ei așa, Sisoe sta la o parte, ca și cum n-ar fi fost acolo. Se gîndea la necazul său. Avea ochii plini de ceață și-i tremura puțin buza de jos.

— Mă voi ruga iarăși la cel preamilostiv, izbucni el în sfîrșit, să-mi dea și mie doi-trei binecredincioși

pe samă. Ori măcar unul singur, dacă nu se poate mai mulţi...

— Vai de pielea lui şi de mama care l-a făcut! se încreţi Habacuc.

— Degeaba! te vei ruga, că nu se poate să-ţi dea, vorbi Pafnutie.

— Şi de ce să nu se poată? Oare sfinţiei-tale cum s-au putut?

Pafnutie înălţă capul:

— Pentru mine s-or fi rugat cei de jos, carii ne judecă pe fiecare după faptele noastre de pe pămînt, vorbi el apăsat, arătîndu-şi colţul.

— Şi ce fapte mari pînă pe-acolo ai făcut sfinţia-ta pe pămînt? înălţă glasul Sisoe, gata să plîngă de obidă. Oare eu nu m-am războit de-atîtea ori cu duhul cel necurat... şi cu Avestiţa, aripa Satanei, care-i şi mai rea decît el, fiind parte femeiască? Şi nu o dată, scînci el pipăindu-se, m-am ales la sfîrşit cu vînătăi şi cucuie pentru binele omenirii, care ş-acu se mai cunoaşte aici, la spate, o julitură adîncă, unde m-au ajuns cel vrăjmaş cu gheara...

Habacuc găsi de cuviinţă să se amestece şi el în vorbă:

— Degeaba, oamenii nu se uită la cucuie, oamenii-s nărăviţi rău, frate Sisoe. Poţi să le-arăţi toate zgîrieturile de pe trup, că nu le pasă, şi praznic la călindar tot n-au să-ţi puie... Dar ia să te fi pogorît în mijlocul lor, să le faci minuni, să-i vindeci — pe unul de bubă-rea, pe altul de vătămătură — ş-ai vedea ce praznic mare, cît toate zilele, ţi-ar pune şi sfînţiei-tale la călindar...

Pafnutie îşi arătă iar dintele:

— Apoi vezi, nici asta nu se mai poate de-acum, vorbi el. Toate sărbătorile cele mari au fost prinse de alţii... gata, s-a isprăvit! Care-a apucat a se chivernisi de la început, bine de bine. Care nu, rămîne mofluz pe vecii vecilor. În vremea de azi nu se mai fac sărbători.

— S-avem iertare, sfinte Pafnutie, sări Habacuc. Oare n-ai la ştiinţă sfinţia-ta că cei de pe pămînt scormonesc şi alte sărbători, pe lîngă cele vechi?

— Vorbe ! răspunse Pafnutie.

Dar Sisoe înălţă capul şi se dădu mai aproape :

— Ce spui. frate ? Mai fac oamenii sărbători ?

— Se vede că sfinţiile-voastre trăiţi pe altă lume... urmă Habacuc, uitîndu-se la ei cam pieziş. N-aţi auzit oare că-n vremea din urmă fiecare norod și-a făcut obicei de-și rînduiește la călindar cîte-o sărbătoare nouă-nouţă, care n-a mai fost de cînd lumea ?

— Lasă asta, mormăi Pafnutie. Asta-i altă căciulă.

— Ba-i tot aia, întări Habacuc. Creştinii nu mai vor să muncească, asta-i. Şi s-au pus pe făcut sărbători. Niciodată n-au fost mai credincioși și mai cu frica lui Dumnezeu decît în zilele noastre. Şi tot adaugă cîte-o sărbătoare nouă la călindar — uneori mai des, alteori mai rar, după cum îi apucă...

— Ce vorbești, frate Habacuc ? izbucni Sisoe, neputînd să mai rabde. Şi sărbătorile astea nouă-nouţe, le ţin oare creștinii ca și pe celelalte ?

— Ba încă cum ! Pe cele proaspete le cinstește norodul întreg, cu trîmbiţe și cu tobe, mai tare decît pe cele vechi...

— Cu trîmbiţe și cu tobe ! se minună Sisoe, aiurit. De unde-ai aflat sfinţia-ta una ca asta ?

— De la binecredincioși. Dac-ai intra și sfinţia-ta mai des de vorbă cu dînșii, ai auzi și alte lucruri, care de care mai minunate...

Sisoe întoarse fără voie capul spre cei trei binecredincioși de pe piatră.

— Nu te uita la ăștia, că-s tîmpiţi ! îi zise Habacuc, urmărindu-i privirea. Habar n-au ce-i pe lume. Cînd vom merge la trapeză, am să-ţi arăt eu unul, venit abia de-o săptămînă pe la noi... unul slăbănog și cu nasul mare. Zice c-a fost salamagiu la o fabrică de mezeluri ş-a postit nouă ani de scîrbă, tot umblînd cu maţe şi cu carne de cal...

— Phi ! făcu Pafnutie scîrbit, scuipînd într-o parte. Eu unul nu l-aș fi primit în sfîntul rai.

— Păi cum să nu-l primești, dac-a postit omul nouă ani ? îi întoarse vorba Habacuc. Atunci, încalte, să închidem porţile raiului şi să nu mai primim pe nimeni ! Să dăm de ştire oamenilor că degeaba mai ţin posturi...

Cu acela să stai de vorbă sfinţia-ta, sfîrşi el întorcîndu-se la Sisoe, dacă vrei să ştii cam ce se lucrează în zilele noastre pe pămînt...

Tulburat adînc de cele auzite, Sisoe rămase cîtăva vreme cu ochii aţintiţi la chelia din creştetul sfîntului Pafnutie. O rază piezişă aprindea în luciul acelei sfinte chelii un soare mic, cît o picătură de argint viu, dar Sisoe nu-l vedea. Asemeni acelui strop de foc, în ochii lui de safir licărea scînteia pe care i-o aprinseseră în suflet cuvintele lui Habacuc.

Deodată, se ridică în picioare. În mintea lui încolţise un gînd, se zămislise un plan. Cu sprîncenele încreţite de o mare hotărîre, îşi netezi încet anteriul, scuturînd cu dosul degetelor firele de iarbă uscată de pe poale, şi se ploconi spre tovarăşi :

— Apoi... mai rămîneţi cu bine, sfinţiile-voastre, zise el.

— Da-ncotro, frate Sisoe ? întrebă Habacuc.

Dar Sisoe îşi luase toiagul la subsuoară şi se depărta grăbit, fără să mai privească îndărăt.

După plecarea lui Sisoe, cei doi tovarăşi rămaşi pe loc începură să dea semne de nelinişte. Trăgeau cu urechea, ridicau mereu capul şi se uitau împrejur, fără pricină.

În jurul lor, însă, era linişte şi pace. Poieniţa luminoasă îi adăpostea între perdele de frunzişuri ca-ntr-un cuib mare de verdeaţă. O căprioară subţire, înaltă-n picioare, veni într-un rînd să pască tufiţele de rozmarin şi de levănţică mînăstirească din preajma lor. O urmărise cu ochi de fosfor şi cu mlădieri de şarpe prin ierburile înalte o panteră gălbuie, stropită peste tot cu puchiţei negri ; dar numai aşa, din joacă, fără nici un gînd rău... Pe cărarea din cealaltă margine, trecură mai tîrziu şase căţei îmbrăcaţi în catifele, trăgînd după ei un cărucior de argint, în care dormea un înger sugaci, cu pumnişorii la gură. Şi de subt tufişurile din stînga, ieşiră, o clipă la iveală, în soare, două pisici verzi, poleite cu aur.

Dar sfinţii erau obişnuiţi cu asemenea arătări paradisiace, într-un loc singuratic ca acela.

— Oare ce s-o fi întîmplat? întrebă Pafnutie în sfîrşit, ridicîndu-se deodată-n picioare.

Zărise printr-o spărtură de funziş pe sfinţii Mochie şi Farnachie trecînd în goană, unul după altul, cu pletele-n vînt. Habacuc se ridică de asemenea şi privi în urma lor. Din partea cealaltă răsări și sfîntul Pintilie cel gros, dînd din mîini şi strigînd către ei de departe :

— Auzit-ați vestea, fraţilor?... Sisoe se pogoară pe pămînt!

Cei doi rămaseră cu gurile căscate.

— Cine ţi-a spus? De unde ştii?

— Tot raiul ştie şi vorbeşte, gîfîi Pintilie.

— Nu se poate.

— Ba, iacă, se poate... Că s-a înfăţişat înaintea Domnului-Dumnezeu, ş-atîta s-a rugat, că s-a înduplecat cel preamilostiv și i-a dat slobozenie să se pogoare între oameni... ba cică i-ar fi dat şi putere să facă minuni pe pămînt! urmă Pintilie într-o întinsoare, privindu-i speriat.

— Mare-i minunea ta, Doamne! cuvîntă pe gînduri Pafnutie.

— Iacă, pun rămăşag cu oricine că numai pozne o să facă, adăugă iute Habacuc.

— Încalte, să-i fi dat pe careva din noi să-l călăuzească, vorbi încet Pafnutie, dînd la iveală dintele întreg. Că pe pămînt sunt multe răutăţi şi ispite...

— Sunt mai întîi felurite feluri de mîncări grase, care de care mai sărată și mai piperată, zise Habacuc, lingîndu-și buzele.

— Toate cu carne! întări Pafnutie, scîrbit.

— Este și rachiu, adăugă Habacuc, privindu-i ţintă.

Şi ceilalţi doi înghiţiră-n sec fără voie, ca și cum ar fi simţit aidoma în fundul gîtlejului arsura băuturii blestemate.

— Sunt și muieri de cele vii..., gemu Pintilie cel roșcovan, cu dinții strînși, uitîndu-se crunt la un vîrf de buruiană din fața lui. Și cîteștrei se cutremurară la auzul acestui cuvînt de rușine și se uitară unul la altul, spăimîntați.

Pe cînd vorbeau ei astfel, o țarcă sprintenă, zărind dintr-un vîrf de copac tabla cu grăunțe rămasă în iarbă, s-apropiase pe furiș și-ncepuse a alege cu pliscul boabele de porumb dintre cele de fasole, înghițîndu-le cu mare iuțeală, una după alta. Habacuc dădu fără veste cu ochii de ea.

— Hîș, cobaie! răcni el, înălțînd în laturi brațele lui slabe și lungi, cu mîneci ferfenițite.

*

În vremea asta, în coliba lui prizărită la marginea dinspre răsărit a raiului, înconjurat de sfinți și mare gloată de binecredincioși, înălțînd psalm după psalm și meșteșugite cîntări de laudă întru slava celui preaînalt, Sisoe se pregătea de lungă călătorie.

III. SISOE SE POGOARĂ PE PĂMÎNT

A doua zi dimineața, Sisoe se pogorî cu hîrzobul din cer, pe vîrful unui munte înalt.

De-acolo ar fi putut cuprinde cu ochii toate întinderile lumii, dacă piscul acelui munte n-ar fi fost pururi ascuns în nouri, ca să nu poată vedea nimeni de jos cele ce se întîmplă pe-acolo, pe sus: mai joacă o horă de iele, mai pogoară din cer cîte-un sfînt... ce nevoie să știe oamenii tot? Dar asta-i, că nici de-acolo, din mijlocul acelor neguri posomorîte, dacă te uitai în jos nu prea se vedea mare lucru. Zădarnic se ispiti deci Sisoe să zărească ceva, măcar cît de cît, mai departe de vîrful nasului, ca să știe spre care parte a lumii să pornească. Dibuind prin ceață, ca un om lipsit de vedere, făcu cîțiva pași încoace și-ncolo, de-ncercare; dar îndată ajunse la o margine și se trase îndărăt, spăimîntat, simțind că era gata să purceadă-n prăpastie.

„Aceasta numai pe pămînt este cu putință, cugetă el îngrozit, să stai cu prăpastia lîngă tine și să n-o vezi...". Față cu asemenea primejdie, despre care în cer nici pomeneală nu putea fi, Sisoe socoti mai cu cale să rămîie nemișcat, pînă ce lucrurile s-or alege la vreun fel. Se lăsă deci binișor la pămînt și s-așeză pe vîrful muntelui turcește. Și ca să nu stea degeaba acolo, înalță spre cer o cîntare de laude, potrivită cu starea lui de acum :

Și iată, și iată,
Pe vîrful muntelui ne-am așezat . . .

Dar nourii tot nu se risipeau și întunericul alb al ceții rămînea mereu neclintit în jurul său, ca un zid.

„Trebuie să fac o minune, se gîndi la urmă Sisoe, că altfel nu-i chip . . ."

Își luă deci inima-n dinți și se ridică iar în picioare, cu frică, stînd copăcel. Apoi înălță toiagul deasupra capului și făcu, larg, semnul crucii în văzduh.

Grămezile de neguri de la picioarele sale începură atunci a se desface, încet-încet, drept în două. Prin spărtura adîncă dintre ele Sisoe își afundă privirile, cu fața luminată de mare nădejde. Dar fruntea i se posomorî curînd și buza de jos i se lăsă a pagubă, semn că inima lui nu se prea bucura de cele ce-i vedeau ochii . . . Numai rîpi și prăpăstii, numai țancuri goale de piatră și coaste de munți, zbîrlite, cu brazi înfipți pe povîrnișuri . . . Și nici țipenie de om pe nicăiri.

„Mare pricopseală !" se gîndi Sisoe, pufnind pe nas . . . Ce era să caute prin asemenea pustii locuri un sfînt mare și iubitor de oameni ca dînsul ?

Se întoarse deci cu spatele și înălță toiagul spre partea dimpotrivă, ca să vază și într-acolo cam ce putea fi . . .

Nici în partea asta nu era cine știe ce. Tot singurătăți și prăpăstii, tot munți fioroși, sculați în picioare, cu spinări de cremene pustie și întunecime de brazi pe coaste.

Sisoe ridică a treia oară toiagul, spre miazăzi. Și norii, crăpînd încet, îi lăsară acum vederii minunata priveliște, care s-adîncea în limpezirea văzduhului pînă cine știe unde, la marginea pămîntului . . . Văile se deschideau, munții mari se tupilau — și cît cuprindeai cu ochii,

numai locuri largi și desfătate, numai coline și cîmpii înverzite, cu argint de ape lucind în bătaia soarelui. Și sate albe risipite pe subt dealuri... și, departe-departe, în pîcla șesului, ca o grămăgioară de licăriri mărunte — orașul...

Dînd cu ochii pentru întîia oară de sălașurile pămîntenilor, Sisoe s-aplecă grăbit și luă o piatră-n gură; dar cum soarele îi venea în ochi, sfinția-sa strănută de trei ori în șir și zvîrli pietricica din gură cît colo.

— Atîta pagubă! făcu Sisoe, vesel, uitîndu-se după ea. Mai sunt pietre prin aceste locuri...

Și fără a mai sta la gînduri, porni și el într-acolo, spre miazăzi, ca și cum însuși cel preaînțelept i-ar fi arătat prin acest semn dumnezeiesc spre care parte a lumii să-și îndrepte pasul.

Multă vreme rătăci Sisoe, prin liniștea și singurătatea acelor înălțimi pustii, cățărat de stînci ca o capră, ocolind rîpi și măsurînd cu ochii funduri de prăpăstii.

Dar coborîșul nu era tocmai ușor pentru un sfînt ca el, obișnuit a călca numai pe loc întins și neted ca-n palmă. Degeaba se trudea acum să pășească domol și măsurat, cum se cuvine unei fețe bisericești, că mergea tot hurducat și anapoda, parcă l-ar fi îmbrîncit mereu cineva de la spate.

— Asta numai pe pămînt se poate vedea... bodogăni el iar, gata să-și piardă cumpăna.

Și iată că, la un povîrniș mai repezit, picioarele sfinției-sale îi lunecară înainte, amîndouă odată, fără putere de împotrivire. Sisoe se lăsă pe moale — și se duse de-a săniușul pînă cine știe unde, într-un pîlc de ferigi uscate, unde se opri din cădere cu părul vîlvoi și cu anteriul suflecat pe spate. Tot acolo, la capătul drumului, genunchiul sfinției-sale întîlni din nebăgare de seamă un colț de stîncă, ieșit din pămînt.

O durere cumplită, cu furnici, îi amorți îndată piciorul întreg, pînă la gleznă. Ghemuit asupră-și cu buzele strînse și ochii înlăcrimați, ca și cum ar fi mîncat o ceapă crudă, Sisoe începu a se strîmba fel și chip la buruienile din preajmă, ținîndu-și cu amîndouă mînile genunchiul vătămat, ca pe o scumpă comoară.

Apoi, stînd încă în capul oaselor, se uita cu obidă împrejur şi suferinţa îl făcu să cîrtească împotriva acestei rînduieli pămînteşti :

„Ce-a fi gîndit oare Cel-de-sus, întru a sa nemărginită înţelepciune, de-a grămădit pe-aici atîtea stînci şi-a ţuguiat astfel pămîntul pînă-n slava cerului ? De ce să fi sculat el oare aşa, drept în picioare, aceste locuri pustii şi amărîte ? Şi ce nevoie să fi fost, pînă pe-acolo, să răscolească de subt pămînt, atîtea pietre şi să le samene-n calea omului, pe toate cu colţii-n sus, ca să-i vatăme trupul şi să-i zdrelească mădularele ? Rău o fi, nu zic ba, adăugă el aducîndu-şi aminte de rînduiala din sfîntul rai, să trăieşti în vecii vecilor fără să te mai doară nimica ; dar nici aşa, să-ţi sară ochii din cap şi să nu mai ştii pe ce lume te afli de usturime, iară nu mi se pare lucru tocmai cu cale . . ."

Gîndind astfel, se ridică şchiopătînd şi-şi luă toiagul zvîrlit cît colo, între ferigi. Şi după ce-şi frecă iar genunchiul cu palma, porni încet mai departe.

*

Stîncile piscului rămîneau tot mai sus, în urma lui.

Dar peste creştetul lor neclintit, începu a se înălţa de la o vreme în două labe un nour mare şi posomorît, şi a creşte pe nesimţite, cuprinzînd o jumătate de cer.

Văzduhul se întuneca văzînd cu ochii. În curînd s-auzi într-o margine şi carul sfîntului Ilie, huruind peste genuni.

Şi nourul cel negru creştea mereu şi se tot bulbuca, se tot lungea spre el într-acoace, venind încet asupră-i cît un munte ; iar cînd ajunse drept deasupra, clipi cu mînie dintr-un fulger şi slobozi un trăsnet.

— De capu-ţi ! făcu Sisoe necăjit.

La această vorbă necugetată, alte două tunete lungi, cu hopuri, îi răspunseră din slavă. Şi numaidecît nourul cel întunecat, care se cunoştea cît de colo că-i burduf de apă, începu să scuture asupra lui o ploaie repezită şi mare-n bob cît aluna.

Sisoe simţea cum i se lipeşte anteriul de spate, peste cămaşa udă. Neputînd să mai rabde şi această ocară,

sfinția-sa înălță la urmă toiagul și rosti cu mînie *Tatăl nostru* în gînd...

Ploaia se opri atunci, ca la poruncă; tunetul se depărtă pînă la marginea lumii, bombănind; și norul cel vrăjmaș începu a se trage încet la o parte, rușinat, pitindu-se tot mai jos îndărătul munților, ca și cum l-ar fi sorbit pămîntul.

Cînd soarele străluci din nou, Sisoe se trezi deasupra unei pajiști prăvălite care începea de sub picioarele sale și cădea pînă jos, sclipitoare și înflorită ca un patrafir de vlădică, pe pieptul stîncos al muntelui. Sfinția-sa porni într-acolo fără zăbavă și-ncepu iar să coboare. Dar nu mai cobora de-a dreptul ci tot de-a coasta și cu pază mare, ca să nu-și ia vînt cumva și să purceadă iar de-a săniușul tocmai acum, cînd începea să-i fie lumea mai dragă.

In curînd ajunse la un capăt de plai, care cobora în clină ușoară pînă la marginea pădurilor de brad.

De o parte și de alta, culmea verde se prăvălea în văi prăpăstioase și întunecate; dar înaintea lui s-așternea tăpșan întins, cu frăgezimi de ierburi fără prihană, abia desprinse din beteala ploii și din moliciunea aburoasă a ceții. Pîlcuri de ienuperi pitici umbreau pe margini strălucirea acelor pășuni înalte. Fuioare de argint subțiri se destrămau în soare, deasupra lor. Încolo, nici urmă de ființă pămînteană, în nici o parte.

Dar într-un loc, Sisoe se opri și ridică din iarbă, pe lîngă o tulpiniță de smirdar înflorit, cîteva boabe lucioase și negre, ca de mătănii călugărești. Le ținu în palmă o vreme și le cercetă cu luare-aminte, pe toate părțile; sfărîmînd apoi una între degete, o duse la nas. Și înțelese la urmă că, nu de multă vreme, trebuie să fi trecut prin partea locului o turmă de mioare.

„Ori, poate, niscai capre...", cugetă el, încruntat. Căci de pe acele semne mărunte se cunoștea numai atîta, că nu putea fi vorba de vaci.

Un lătrat de cîne s-auzi atunci dintr-o parte, peste liniștea poienii.

Sisoe tresări. Era cel dintîi glas pămîntean care ajungea la urechea sfinției-sale... Undeva, mai în vale, după

vreo perdea de brazi, ori pe altă faţă a poienii, se găsea pesemne un sălaş de ciobani.

Fiind însă abia pogorît din cer, Sisoe nu-şi luase încă trup şi înfăţişare potrivită cu lumea celor de jos. Făptura lui cerească, făcută dintr-o plămadă străvezie ca lumina şi ca vîntul, nu se îngroșase încă destul în atingere cu ţărîna ; şi astfel sfinţia-sa putea să meargă acum în picioare prin lumina zilei, fără ca ochii celor de pe pămînt să-l poată zări.

Dar cînii nu văd numai cu ochii. Din mila celui-de-sus, care are grijă de toate, ei văd şi cu nasul. Deci unul dintre dulăii tolăniţi pe lîngă acea stînă, întorcînd din întîmplare botul spre partea de unde venea Sisoe şi primind pe adierea văzduhului o putoare necunoscută, se ridică deodată-n picioare şi rămase cu nările aţintite într-acolo...

— Parcă se zăreşte ceva..., mîrîi el către tovarăşi, cu nasul pe sus, închizînd ochii ca să vadă mai bine. Şi dintr-o dată începu să latre tare şi se repezi la deal, stîrnindu-i şi pe ceilalţi în urma lui.

Intr-o clipă se înşirară toţi de-a lungul poienii, alergînd fiecare după putere.

Ajunși în dreptul lui Sisoe, cînii se opriră nedumeriţi. Lătraseră ei pîn-acum la tot felul de dihănii, la lup și la urs, la vulpe și bursuc, ba chiar și la arici ; dar nici unul, se poate spune, nu mai avusese încă prilej pînă acum să se dea la o arătare sfîntă, de pe cealaltă lume, ca aceasta... Ce putea să fie ? De pe miros, nu semăna cu nimic știut și cunoscut. O fi fost vrun sfînt picat din cer o dată cu ploaia dimineții — ori poate un strigoi fătat de bezna pămîntului și rătăcit acolo în soare, ca un huhurez ? Nu se putea şti. Se opriră deci roată împrejur și începură a arunca-n el, de departe, cu lătrături.

După toate semnele, vătaful lor părea să fie un dulău bătrîn mare-n trup şi negru-roşcat la păr, cu urechile sfîrticate de lup şi cu urme albicioase de muşcături pe bot. Sprijinit cu tărie pe labe, sta-n mijlocul celorlalţi arătîndu-și mereu capul mare pe deasupra lor. Și lătra rar şi gros, ca din butoi — parcă trăgea cu tunul :

— Hum !... Hum, hum !... Hum !...

În rînd cu el s-aţineau alţi doi, tineri şi mai leşietici la păr. Amîndoi aveau coada tăiată ; le rămăsese numai cîte-un ciot. Erau fraţi gemeni, se vede, feciorii celui bătrîn, că nu prea se depărtau de lîngă el şi-i ţineau isonul pe rînd, cu botul îndreptat spre cer, slobozind fiecare din gît cîte-un urlet lung și ascuţit, pe care se înșirau lătră-turile ca nişte gogoloaie pe sfoară. Cînd tăcea unul, începea celalt ; rar se nimerea să latre amîndoi odată.

Prin faţa acestora se frămînta ca de ceasul morţii un cotei tărcat, de neam prost, c-un pămătuf de laţe albe-n vîrful cozii. Lătra cu sughiţuri şi se îneca uneori, parc-ar fi avut un os în gît ; se oprea atunci cu botul în pămînt şi icnea din pîntec, căscînd gura pînă la urechi, gata să-și lepede maţele-n iarbă... Şi mai era printre ei încă o cotarlă de acest soi, care-ncepuse a năpîrli : din părul cel vechi îi mai rămăsese doar o fîşie de lînă murdară de-a lungul spinării şi, pe pulpa din-dărăt, un smoc. Din pricina aceasta suferea, pesemne, ca de boală, că-i pierise glasul de tot. Lătra răguşit, în şoaptă — nu se-nţelegea bine ce spune :

— Chiaf, chiaf !

Şi se repezea mereu la tovarăşi, ca să-i dea şi lui pas să grăiască ; dar nimeni nu-l băga în seamă.

Cu nădejdea în puterea toiagului, Sisoe sta-n faţa lor nemişcat şi-i urmărea din ochi, aşteptînd să vadă : ce-au de gînd să mai facă ?

— Ară, drace, ară...

Crezuse la-nceput, cînd i-a zărit alergînd de departe, că vin să-i ureze bun sosit pe pămînt şi să se gudure la picioarele sale ; dar acum vedea el bine că treaba era pusă mai degrabă pe sfadă. Îl ocărau din toate părţile pe limba lor şi-l întrebau : ce caută acolo ? Și toţi erau porniţi cu duşmănie asupra lui, măcar că nu le făcuse nimica. Numai un căţelandru prostuţ, cu labele prea mari, sosi în urma tuturor, s-arăta parcă mai puţin vrăj-maş la inimă. Alergase și el acolo, ca la o petrecere, hămă-ind cu vrednicie, fără să ştie despre ce-i vorba. Se oprise la trei paşi în dreapta lui Sisoe — ş-acum lătra mîrîit, cu trăgăneli în glas, şi se prefăcea uneori că se uită-n altă parte... dar trăgea cu coada ochiului, să vadă dacă nu-i răspunde și sfinţia-sa ceva. Iar la urmă, văzînd

că nu se mai întîmplă nimica nou, se lăsă de-a binelea pe coadă și-ncepu a clămpăni cu dinții prin păr, după purici.

De la o vreme se mai potoliră și ceilalți, parcă ; dar cum făcea Sisoe o mișcare să plece, îndată se porneau iar, pe toate glasurile, tăindu-i calea ; și, după o rînduială rămasă din strămoși, pe cînd unii îl țineau de vorbă pe din față, alții se furișau pe la spate, să încerce dacă nu l-ar putea apuca, din fugă, măcar de poala anteriului.

Și iată, cînd s-aștepta mai puțin, sfinția-sa simți deodată o arsură la spate, în partea moale a trupului, ca un cui ascuțit. Se răsuci, c-un răcnet de spaimă, ridicînd toiagul prea tîrziu...

La spatele lui se găsea doar o cățea, vînătă și slabă pe care n-o băgase-n seamă pîn-atunci. Era fătată de curînd pesemne, că-i sticleau ochii-n cap de vrăjmășie, ca la lup. Lătra încleștat, arătîndu-și colții pînă la gingii — și tot ea se văicărea, cu mustrări jalnice-n glas, de-ai fi zis că Sisoe trebuie s-o fi bătut de moarte cîndva ori să-i fi gîtuit pîn-acum, cu mîna lui, trei rînduri de căței.

„Și doar acu mă vede-ntîia oară în viață... cotarla dracului !“ cugetă el, amărît și scîrbit din cale-afară.

Cu cînii roată-n jurul său, Sisoe străbătu apoi încet poiana-n curmeziș spre pădure. I se părea că toți munții dimprejur latră la el. Și nu-i venea a crede că se va mai putea mîntui vreodată de această osîndă a lui Dumnezeu. „Se vede că nicăiri pe lumea asta nu poate fi liniște, își zicea el, nici în cer, nici pe pămînt. Sus, cîntă și zbiară binecredincioșii pînă te năucesc de cap ; jos, te latră cînii, de-ți vine să fugi încotro vezi cu ochii. Și nu se știe bine care din aceste două urgii este mai cumplită...“

Dar la marginea pădurii, cînii începură să-l părăsească, unul după altul.

Se-ntorceau la stînă, mîndri, cu coada pe sus, făcînd popasuri scurte pe lîngă pietre și hîrjonindu-se între ei. Numai cățeaua cea slabă îl mai urmări o bucată, ca o muscă rea de care nu poți scăpa, ca să-l vadă bine unde intră și să-i cunoască vizuinea.

*

Sisoe se găsi la urmă singur, în liniştea pădurii înalte de brad.

Mergea acum încet, cu nasul în pămînt, trezind subt picioare un foşnet singuratic prin frunzele uscate. Începea să-i fie lehamite de viaţa de pe pămînt ; îl bătea gîndul să lase toate baltă şi să se-ntoarcă în rai, de unde a venit.

Dar cînd se gîndea ce zaiafet i-ar face sfinţii părinţi, văzîndu-l că se întoarce aşa degrabă şi fără nici o ispravă, şi cu ce alai l-ar primi diavolii de îngeri chiar de la poartă, i se făcea negru înaintea ochilor. Nu ! Mai bine să le rabde pe toate pînă la sfîrşit, chiar dacă ar fi să se întoarcă la urmă tot fără praznic la călindar, cum a plecat.

Cu acest gînd, se opri lîngă un buştean căzut, ca să-şi puie la muşcătură o foaie de podbal, bună de leac ; simţea trebuinţă să-şi mai răcorească puţin şi zgîrieturile dobîndite mai în deal — căci toată partea dindărăt a sfinţiei-sale era plină acum de usturimi şi fierbinţeli.

Ar fi putut el să facă o minune să le vindece uşor, c-un singur cuvînt, dac-ar fi vrut. Dar îşi aducea aminte de sfatul ce i-a fost dat la plecare sfîntul Mavrichie cel înţelept, cu privire la minuni. Acest sfînt preaînvăţat avea slăbiciune să alcătuiască, pentru trecere de vreme în rai, fel de fel de bucoavne mărunte, despre te miri ce şi mai nimic. Şi la plecare îi arătase şi lui una, pe care sta scris cu slove mari de mînă : *Despre făcutul minunilor*, cuprinzînd sfaturi şi învăţături pentru folosinţa sfinţilor părinţi, ca să le slujească la o nevoie. (Binecredincioşii cei de rînd n-aveau a se uita într-însa, căci nu era de nasul lor). Şi scria acolo aşa, că acela ce a primit de la Dumnezeu această putere, mai presus de fire, trebuieşte cu străşnicie a se feri să nu facă niciodată o minune în folosul său, căci altfel i se va lua darul. Aşijderea, ca să-i fie plăcută lui Dumnezeu şi să folosească oamenilor, minunea se cere făcută numai acolo unde va fi lume multă adunată la un loc, nu pe pustii locuri sau în păduri, bunăoară cum ar fi pe aici.

De acea bucoavnă îşi aducea aminte Sisoe acum, stînd cinchit lîngă buştean, cu nasul în pămînt şi cu anteriul

ridicat la spate pînă sus. Și-i părea rău că n-o ceruse împrumut. Poate că i-ar fi dat-o.

„Noroc că nu-i nimeni p-aici să mă vază...“, își zise el la urmă, privind împrejur bucuros că poate să-și cerceteze fără martori goliciunea înroșită de nevoi. Căci după atîtea necazuri și suferinți, făptura lui cerească începuse acum a se cunoaște, mijindu-se și vederii puțin, printre copaci, nu numai de pe miros.

O cinteză nevăzută începu să strige atunci, dintr-un vîrf de brad, risipind licăriri de sunet în umbra verde a pădurii.

— Ți-vic ! Ți-vic !... pi-ca, pi-ca, pi-ca... piț-piț-piț !

Sisoe înălță urechea, s-asculte de unde vine acel glas picurat. Dar nu mai auzi nimic, decît șuetul vîntului în cetini.

Intorcînd capul apoi, sfinția-sa dădu cu ochii de o ciupercă mare și albă, pe care n-o zărise încă ; sta ploștită acolo, chiar la spatele său, între frunze, și se uita cu luare-aminte în sus.

— Ce te mai uiți și tu, ca o proastă ? o înfruntă el, întorcîndu-se îndată cu fața.

Și dacă văzu că aici nu era chip, se ridică și porni iar, să-și caute un loc mai potrivit.

Se opri nu departe, la o margine de rîpă, deasupra unei văgăuni căscate între ziduri prăpăstioase de piatră. Peste vîrful brazilor înfipți în povîrnișul de subt el, s-auzea, din fund răcnet de pîrău.

Sisoe înțelese că apa ce se zbătea acolo, într-o încleștare de stînci, trebuia să se împreuneze odată și-odată mai jos cu rîul cel din vale, pe care-l zărea de aici ocolind într-un arc de argint satul risipit la poalele muntelui, departe.

Supărarea îi trecu ca prin minune.

Călăuzit de acel glas de apă care-i suna îndelung în cale, cînd mai tare, cînd mai încet, ca un cîntec pustiu al singurătății, sfinția-sa se ridică și porni la vale după pîrău, neștiut de nimeni, prin această împărăție a urșilor, de-a curmezișul desimilor de brădet.

La mijlocul unei coaste cu zmeurișuri încîlcite, zăbovi într-un rînd o vreme, să-și răcorească puțin gura cu bobițe trandafirii de zmeură. Era liniște. Numai bîzîitul

țînțarilor țesea fire subțiri împrejurul lui. Pe cînd se ospăta astfel, auzi deodată un glas mormăind: parcă vorbea cineva singur, da' cuvintele nu se desluşeau bine. Sisoe făcu cîțiva paşi într-acolo, să vază cine poate fi. Un foşnet mare izbucni din dosul unor tufărişuri. Și drept în fața sfinției-sale se ridică în două labe, bălăbănind din cap, o namilă de urs cît toate zilele. Purta pe piept un ştergar alb, ca să nu-şi mînjească blana, pesemne, cu zamă de zmeură; şi venea spre Sisoe cu labele atîrnînd, ca şi cum l-ar fi poftit pe sfinția-sa la o trîntă dreaptă.

— Cată-ți treaba, dihanie! îi vorbi Sisoe, liniştit. Nu te burzului la mine, că eu nu-s ce crezi tu...

După care îi întoarse spatele și porni grabnic pe coastă-n jos, fără a mai privi îndărăt; şi s-aşternu iar la drum, coborînd într-una, cu inima plină de nerăbdare s-ajungă mai curînd între oameni.

*

Era soarele-n crucea amiezii, cînd Sisoe ajunse la marginea din sus a satului, între livezi.

Rîul trecea limpede pe subt sălcii, ca o adiere de vînt. Nimeni nu se vedea în preajmă.

Dar după ce făcu un cot, în lumina mare, sfinția-sa rămase cu ochii ațintiți și gura căscată...

Mai jos, pe malul dimpotrivă, înălbea pînza la marginea apei — o femeie.

O femeie adevărată, în carne și oase, nu o arătare străvezie de pe cealaltă lume; o femeie tînără, cu ochi şi cu sprîncene... şi cu toate cele cîte trebuie la o femeie, nu o vedenie uscată și firavă, tunsă ca vai de capul ei și vîrîtă într-un sac pînă la gît, ca arătările cele fioroase din sfîntul rai.

Sisoe se opri în dreptul ei și se lăsă jos pe o piatră, cu mînile împreunate peste genunchi, ca să privească în voie această minune a lui Dumnezeu, cum nu mai e alta pe pămînt.

Inclinată uşor din mijloc, cu cămaşa albă despicată la sîn într-o parte și cu catrința roșie prinsă-n șold, femeia lăsa pînza să se desfășoare-n voia apei pînă

departe ; o aducea apoi, val după val, pe un bolovan mare de la picioarele ei şi-o bătea cu un mai de lemn, împroşcînd stropi de soare împrejur.

La spatele ei, pe prundişul uscat, se vedeau alte două făşii înguste de pînză, întinse la soare. Iar mai încolo, păştea iarba dintre pietre — o vacă.

Cînd vaca s-apropia prea tare de pînză, femeia se-ntorcea şi arunca după ea cu bulgări :

— Ni, boală !

Îşi netezea apoi cu dosul mînii şuviţele de pe frunte şi furişa spre Sisoe o privire ageră, pe subt sprîncene.

La urmă, neputînd să mai rabde, se îndreptă din mijloc şi-i strigă peste apă :

— Da' ce, părinte, n-ai mai văzut femee ?

Rîul vîjîia însă prea tare între ei şi Sisoe n-auzi ce-i spune. Văzîndu-l că nu se dă dus, femeia îşi lăsă atunci pînza pe piatră şi intră în apă, să treacă spre el. Unda limpede îi cuprinse îndată picioarele, pînă mai sus de glezne, unde pulpele încep să fie mai albe ; şi pe măsură ce apa creştea, catrinţa şi iia se ridicau şi ele tot mai sus, deasupra genunchilor...

— Vrei să treci rîul, părinte ? întrebă ea ieşind, în sfîrşit, pe mal. De unde vii, sfinţia-ta ?

Sisoe arătă, cu capul, spre vîrful muntelui. De-acolo venise.

— Eh ! că doar nă-i fi picat din cer..., zîmbi femeia, aruncînd o privire-n treacăt spre piscul vioriu şi spre poienele cele înalte de subt el, care se zăreau de-aici printre nouri ca nălucirea unor ostroave din basm, oglindite deasupra lumii în văzduh.

— A venit apa mare şi ne-a luat iar puntea, lua-o-ar ciorile ! urmă ea, văzînd că nu primeşte răspuns. N-ai pe unde trece îmbrăcat. Da' mi-oi face eu pomană să te trec în spate, dacă vrei, că poate mi-i ceti şi sfinţia-ta, vreodată, un acatist pentru iertarea păcatelor...

Vorbind aşa, se-ntoarse cu spatele şi se-aplecă puţin de mijloc :

— Hai... hopa ! îl îndemnă ea, peste umăr.

Sisoe stătu oarecum la îndoială. Îi cuprinse la urmă grumazul cu braţele şi i se aburcă în spate, unde rămase nemişcat, cu genunchii sprijiniţi de şoldurile ei pietroase.

Şi apa viorie începu numaidecît să cînte pe subt ei, rîzînd şi gîlgîind printre pietre de voie bună.

Cînd vaca de pe mal zări în mijlocul rîului o arătare aşa de ciudată, jumătate popă, jumătate femeie, se opri din păscut şi holbă ochii într-acolo. Apoi dintr-o dată îşi înălţă coada drept în sus, ca o lumînare, şi-o luă la fugă spre sat.

La jumătatea drumului se opri să mai privească o dată îndărăt, cu coada bîrzoi... Şi încredinţată pe deplin acum că lucru curat nu poate fi, porni iar în goană, printre garduri şi peste hîrtoape, să ducă veste-n sat despre arătarea cumplită ce i s-au făcut la marginea apei.

IV. SISOE ÎNCEPE SĂ FACĂ MINUNI

Popa Niţă tocmai ieşise-n curte să spargă un dovleac la scroafă, cînd intră pe poartă dascălul Ghiţă Pitac, cîntăreţ la strana cea mare şi om de-ncredere al sfinţiei-sale.

— Ce-i, Pitac ?

După obiceiul său, dascălul nu prea se grăbi să răspundă. Ca să mai prindă răsuflet, se şterse întîi cu basmaua la nas şi pe faţă ; apoi se uită cu luare-aminte la dovleacul din braţele popii şi scuipă într-o parte.

— Dandana mare, părinte..., începu el pe nas, că era cam fornăit la vorbă. Ce e nu e bine.

— Ne-a picat iar protopopul ? se-ncruntă popa.

— Nu, altă pacoste...

Sfinţia-sa ar fi vrut să afle dintr-o dată cum stă lucrul. Dar scroafa n-avea astîmpăr. Stîrnită la dovleac, înălţa rîtul spre el şi grohăia mereu, cerîndu-şi partea. Popa Niţă o împinse cu piciorul :

— Ho, că nu dau turcii !

Era o scroafă tînără, încălțată în glod uscat pînă la genunchi, cu păr de cînepă creață pe spinare și cu belciug în nas. Pitac o privi îngăduitor și scuipă iar într-o parte, așteptînd să-i vie rîndul.

— S-a iscat în sat un călugăr venitic — urmă el — un *batist*, un *inochintist*, ori dracu știe ce-o fi fiind. A tras la casa Zoiței lui Alexe Mînjoc din capu' satului și, cică, s-a pus pe făcut minuni.

— Pe făcut... ce ?

— Minuni.

La auzul unui cuvînt așa de neașteptat, popa Niță rămase cu ochii holbați și cu gura căscată.

— Vorbește mai tare, bre omule ! se răsti el apoi, supărat, pe cînd scroafa grohăia tot mai ascuțit. Ce fel de minuni ? Ori ai început să bați cîmpii...

— Minuni ca toate minunile ! zbieră Pitac. N-am văzut cu ochii, da' am auzit. Zice c-a vindecat pe Lina Todiresei, care-o adusese mă-sa astă-iarnă la sfinția-ta să-i cetești de ducă-se pe-pustii... de era să moară de tot după aia, c-a apucat-o și mai rău năbădăile... Și pe Ilinca lui Pavăl, care i-a intrat astă-vară un șarpe-n burtă, cînd s-a culcat la soare cu gura căscată. Și pe Floarea lui Țîmboarcă, a de fugise acu doi ani cu Ionică, feciorul lui Năstase Pîrlogea din Căpățîneni... cînd n-a vrut baba s-o primească-n casă, de zicea c-a asmuțit cînii după ea și-a apucat-o cu dinții de-un picior...

— De care picior ? întrebă popa, cam într-aiurea.

Dar nu s-auzea mai nimic, căci scroafa își pierduse de tot răbdarea. Pentru ea, daraverea cu călugărul ca și cum n-ar fi fost. Cu ochii după dovleac, se jeluia amarnic pe toate tonurile, ba-l îmboldea pe sfinția-sa și cu rîtul uneori pe la genunchi ca să-i aducă aminte, să n-o mai dea așa uitării, că-i păcat.

— Zice că s-a dus la el și moș Sandu Turlacu, socrul lui Ilie Farasulea din Gura Văii, urmă Pitac, să-l vindece de nevoile bătrîneții, că era căzut de tot... Ș-acu, cică umblă moșneagul ca un buhai pe ulițele satului, cu mînile-n șolduri și cu căciula pe-o sprînceană, de nu mai poate trece nici o muiere de răul lui...

— Vorbește, bre omule, mai tărișor! se rugă popa, venind mai aproape. Parcă n-ai mîncat de trei zile...

— Hai? răcni Pitac, cu mîna pîlnie la ureche.

Sfinția-sa își pierdu răbdarea:

— Am mai ținut eu lighioane pe lîngă casă, vorbi el roșu de mînie, da' scroafă îndrăcită ca asta nici că s-a mai pomenit. Nu te lasă, bre, cînd îi abate ei, s-auzi măcar o vorbă, mînca-o-ar lupii!

Și văzînd că iar îl îmboldește între genunchi, mai să-l ia pe sus, popa Niță, scos din fire, ridică dovleacul, într-o mînă și i-l trînti cu sete în cap.

Izbită fără veste drept în creștet, cînd s-aștepta mai puțin la una ca asta, scroafa se răsuci o dată în loc și-și pierdu graiul cîteva clipe. Se lăsă apoi pe picioarele dindărăt și, luînd martori cerul și pămîntul la această nelegiuire din partea stăpînului său, începu a slobozi din trîmbița rîtului niște plîngeri așa de cumplite, că toți cînii de prin împrejurimi săriră arși de prin cotloanele lor și năvăliră-n uliță, încredințați c-a intrat ursul în sat ori vine sfîrșitul lumii, alta nu poate fi.

— Halal ison! vorbi dascălul, privind-o cu jind. Parcă-i mașina de la trin...

Dar popa Niță își astupase urechile și fugise în casă, de unde se ivi în curînd trăgîndu-și giubeaua pe-o mînecă și se-ndreptă cu grăbire spre poartă:

— Hai acolo, la fața locului, să vedem și noi ce și cum...

Cu giubeaua fîlfîind, sfinția-sa porni în goană pe linia satului la deal; și călca așa de amarnic că dascălul, om moale din fire, abia se mai ținea în urma lui.

— Zice că-l cheamă Sisoe, încercă Pitac iar să lege vorba, ca să-i mai întîrzie puțin mersul. Și cică vine de-a dreptul din rai...

— Vine... din raiul mîni-sa! mormăi popa-n barbă, fără a-și domoli pasul.

*

La casa Zoiței din deal, ograda plină de lume; mai cu seamă femei, că bărbații erau duși care-ncotro, la muncă.

Vreo două îi ziseră „săru' mîna", din vîrful buzelor. Altele se-mboldiră în urma lui cu cotul :

— Să știi, fa' c-o să fie nuntă...

Popa Niță își făcu drum printre ele, posomorît. Cînd ajunse-n tindă, își aruncă ochii din treacăt spre un pat învelit cu rogojină, unde se vedeau rînduiți colaci de casă, ulcele acoperite la gură, strachini cu ouă și alte bunătăți.

— Hm ! făcu sfinția-sa, cu înțeles.

În odaia din dreapta s-auzea vorbă. Deschizînd ușa la părete, popa aruncă o privire aprigă înlăuntru, pe cînd femeile se-ngrămădeau la spatele lui.

— Da' ce faci acolo, cuvioase ? întrebă el cu glas tare, fără să treacă pragul.

În fundul odăii, subt icoane, Sisoe sta cu mînile împreunate pe creștetul unei babe îngenuncheate la picioarele sale. Întorcînd capul și zărind fața bisericească, sfîntul așteptă ca noul-venit să-l cunoască de asemenea și să-i ceară blagoslovenie, ca unuia mai mare. Dar popa îl privea aspru — și nici gînd să-i sărute poalele anteriului, cum era de așteptat.

— „Între ai tăi ai fost, ș-ai tăi nu te-au cunoscut...", vorbi Sisoe în pildă, întorcîndu-și fața de la el.

— Lasă asta ! i-o reteză popa, scurt. Mie să-mi spui doar atîta : cam ce făceai acolo sfinția-ta ?

Sisoe nu găsi de cuviință să-i răspundă.

— Iaca se ruga și el pentru amărîta asta lipsită de vedere, îndrăzni să grăiască atunci o femeie din grămadă, arătînd spre baba de la picioarele sfîntului.

— Nu te-am întrebat pe tine ! se răsti popa, mînios. Ce mi te vîri în vorbă, ca musca-n coada calului ?

— Sfinția-lui face minuni... găsi de cuviință să adauge, cu glas spăsit, alta.

— Minuni ?... se miră popa Niță, fără a-ntoarce capul. Și cu ce drept vii sfinția-ta să faci minuni în parohia mea ? ridică el deodată glasul, către Sisoe. Ai vreo îndreptare de la Mitropolie, ceva ?... Ia spune-mi și mie : cu a cui învoire ai pornit cuvioșia-ta astfel, să faci minuni pe la casele oamenilor ?

— Cu învoirea Celui preaînalt, răspunse Sisoe plin de mînie, carele este mai mare decît voi toți și decît

Mitropolia. El însuși mi-a dat dezlegare să purced pe pămînt pentru binele oamenilor, pogorîndu-mă din rai.

— Din rai! rîse popa, acru. Văzutu-l-a cineva, raiul, cu ochii? Ia să nu-mi umbli mie cu baliverne d-astea, că eu nu-s muiere, la mine nu se prinde! Şi să faci bunătate să nu mai strici capul poporănilor mei cu asemenea povești, ci să te cărăbănești cît mai repede de pe la noi, dacă nu vrei să dai de dracu.

— Acum și-n vecii vecilor amin! întări Pitac, lungind gîtul peste umerii femeilor.

— Auzi acolo, pufni iar popa cu mînie, din rai! Din care rai?

La această năvală de cuvinte fără noimă, Sisoe nu mai știa ce să răspundă.

— Lasă-l, părinte, săru'mîna..., ce-ai cu el? sări atunci iarăși cu gura, în apărarea lui Sisoe, o femeie de la spate... Lasă-l să se oploșească și el p-aci, pe la noi, dacă ni l-a trimis Dumnezeu... că doar nu-ți ia nimic din traiul sfinției-tale!

— S-avem și noi un sfînt în sat, că nu strică, întări alta. Mai rebegește o vită, mai se bolnăvește un copil... ce-ai cu el?

— Voi, proastelor, să tăceți, se răsti popa, fierbînd. Ce știți voi? Ducă-se la păcatele, de unde-a venit, să facă minuni pe unde-a mai făcut. Cum nimeri el, din rai, tocmai în parohia mea?

— Lasă-l, părințele! se rugă atunci cu glas pierit și baba de la picioarele lui Sisoe — lasă-l să isprăvească barem ce-a început...

Şi-i tremurau mînile de slăbiciune, și i se umpluse ochii cei orbi de lacrămi, căci se temea să nu plece sfîntul tocmai acum și s-o lase cu minunea neisprăvită.

— Ba să-și ia catrafusele și să plece îndată, porunci popa, neînduplecat.

Dar Sisoe nici gînd n-avea de plecare. Mîndru că-i luau femeile partea, își puse mîna pe creștetul babei și-o îndemna să îngenuncheze iar la picioarele sale.

— Așa ți-i vorba? strigă popa, cătrănit la obraz de mînie. Bine! Lasă c-avem noi ac de cojocul tău...

Şi fără a mai închide uşa în urma lui, coborî cu paşi mari în ogradă, de unde porni iar în goană pe uliţă-n jos, urmat cît colea de Pitac, care se ţinea după el ca umbra.
Ajunşi în dreptul primăriei, îşi domoli puţin pasul, gata să se oprească ; dar aducîndu-şi aminte că are cu primarul o daraveră, pentru nişte buruieni de zarzavaturi pe care le cam stricase scroafa sfinţiei-sale, cîrmi la stînga şi nu se mai opri pînă la jandarmerie, unde intră pe uşă înfierbîntat şi posomorît, să schimbe cîteva vorbe în taină cu domnul şef.

*

După plecarea popii, femeile se îngrămădiră iar la uşă, dînd năvală care să intre mai întîi. Simţeau ele, pesemne, că sfîntul ăsta n-are să prea facă mulţi purici în satul lor.
— Hai odată, mătuşă, strigă una prin crăpătura uşii, tot n-ai mai isprăvit ?
— Ai pus gabja pe sfinţia-lui şi nu te mai dai dusă de-acolo, parc-ar fi uns cu miere.
— Ia lăsaţi-o-n pace, soro, să-i tihnească şi ei minunea, săraca ! Dacă v-ar face şi vouă cineva aşa, v-ar plăcea ?
— Da'ce-i mai trebuie vedere acu, la bătrîneţe ? N-a văzut ea destule, cît era tînără. . .
Femeia de gazdă îşi făcu drum înlăuntru, chip să mai deretece cîte ceva prin casă. Trăgînd cu coada ochiului spre babă, o văzu cum clipeşte des şi parcă se uită-n juru-i, ca omul care-a ieşit din întuneric adînc la lumina zilei.
— Da'ce, mătuşă, nu cumva ai început a zări cîte-oleacă ?
— Da' măiculiţă..., minunea lui Dumnezeu..., parcă-ncep a vedea ! răspunse baba privind împrejur, ca de pe altă lume. Bodaproste ! Iaca, te văz pe tine. . . şi pe sfinţia-lui, Maica Precista să-l răsplătească. . . Iaca şi icoanele . . . şi patul . . . şi uite colo, pe gard, şi nădragii lui bărtat'tău. . ., bodaproste !
Vorbind aşa, începu a-şi face cruci peste cruci în faţa icoanelor. La urmă, îşi vîrî mîna-n sîn şi scoase de-acolo, de lîngă pielea-i zbîrcită şi pămîntie, cîteva smochine

mucegăite, înșirate pe băț, și le puse cu sfiiciune pe colțul mesei, drept mulțămită.

Sisoe aruncă o privire piezișă spre acele boloștine dulci, de care-i era acru sufletul pe lumea cealaltă, și numai cît le vedea, îl și apuca un soi de leșuială ; dar se stăpîni și tăcu, înghițind în sec.

— Ti, cum am uitat, uita-m-ar moartea ! făcu gazda, lovindu-se cu mîna peste gură. Sfinția-ta ăi fi flămînzit, biet, după atîtea minuni cîte le-ai făcut pe inima goală...

Și fără a mai aștepta răspuns, se repezi pînă-n tindă, de unde se întoarse cu o strachină smălțuită, o lingură de lemn și un clondir verde, astupat la gură cu un cocean de porumb.

— Da' ce-ai acolo, în clondir ? întrebă Sisoe, bănuitor.

— Ia, un pic de lapte dulce, ca să-ți mai ții inima pînă una-alta.

— Lapte ? strigă roșu de mînie. Ia-l d-aci, să nu-l văz ! Pentru asta m-am pogorît eu din cer pe pămînt ?

— Nu te supăra, părinte, păcatele mele ! făcu gazda speriată. Iaca, îl duc îndărăt dacă nu-ți place. S-or mai fi găsind, ele, și altele la o casă de om gospodar...

Și ieșind iar în tindă, între femei :

— Nu-i mai aduceți lapte, soro ! vorbi ea, cu ciudă. Nu-i mai aduceți lapte, că vi-l toarnă-n cap. Nu-ș' ce-o fi avînd cu laptele...

— Pesemne c-o fi ținînd post...

— Ori i-o fi poftind inima la altceva, la acritură, la sărătură, mai știi ?

— Cu d-astea nu mai face el minuni... Mai bine să-i dăm niște jumări cu slănină afumată ori cu fasole, să mai prinză putere, sărăcuțul. Ș-atunci să vedeți voi minuni !

Nu multă vreme după acest sfat, Sisoe sta la masă în fața unui talger cu jumări aurii și-a unei străchini pline cu murături, mușcînd cu mare poftă ba dintr-un ardei de cei lungi, care-i frigea gura și-l făcea să sufle printre buze, ba din cîte-o pătlăgică verde, care pocnea împroșcînd în juru-i zeamă și semințe.

Și cu gura plină vorbea către femei :

— Afară de aceste murături, mie nu-mi trebuie altă răsplată decît să mă pomeniți și să-mi puneți și mie un praznic la călindar...

— Da' parcă n-ai sfinția-ta zi la călindar pe la-nceputul lunii lui iunie ? zise o femeie lungă și ofilită, care, fiind soția dascălului Pitac, se pricepea la asemenea daraveri bisericești.

— Aceea nu-i ziua mea, vorbi Sisoe amărît. E ziua lui Sisoe cel mare, carele numai la nume seamănă cu mine, dar e altul...

Pe cînd vorbea astfel, înfruptîndu-se din bunătățile la care rîvnise atîta amar de vreme, se auziră în tindă pași grei de cizmă și-n ușă se ivi un flăcăuandru îndesat și lat în spate, cu capela pe-o sprînceană și cu pușca pe umăr.

— Aici stă popa care face minuni ? întrebă el.

Femeile întoarseră spre noul-sosit priviri ascuțite și bănuitoare :

— M-da... da'ce-ai cu el ?

— Eu n-am nimic. Da' m-a trimis domnu șef să-l poftesc pînă la secție, că zice că i-a venit poftă să-i facă și lui o minune.

— Ba să-și mai puie pofta-n cui domnu șef, zise o femeie. Că-i sfîntul nostru, și nu te lăsăm să ni-l iei.

— Zău ? Da' cine sînteți voi ?

— Cine, necine, nu te lăsăm — și gata.

— Ba să faceți bine să vă dați la o parte, cînd zic. Nu cumva vreți să vă-ncontrați cu mine ?

— Nu vă puneți, fa, cu stăpînirea ! vorbi atunci o femeie mai potolită, făcîndu-și loc printre celelalte. Nu vă puneți cu stăpînirea, că-i mai rău. Las' să-l ia, dacă are poruncă — ce-o să-i facă ? Sfînt nu e ? Face o minune și scapă...

*

Sisoe mergea prin mijlocul uliței fără teamă, cu jandarmul alături, în fruntea alaiului de copii și femei care-l petreceau și-l căinau parcă l-ar fi dus la groapă :

— S-a pogorît din rai, sărăcuțu de el, și uite peste ce-a dat !

— Oare o să-l țină mult acolo, ori o să-l ducă încotrova ?

— Un' să-l ducă ?

— Ei, unde ! ? La oraș.

— La oraș ? Da'ce, n-au ăia destui doftori și moașe pentru ei, ce le mai trebuie să se bucure la sfîntul nostru ? Auzi acolo ! Ei de toate, și noi nimic ! Doftor nu, moașă nu, sfînt nu... numai jandarmi și priceptori ! Ce fel de dreptate-i asta ?

*

Cînd intră Sisoe în cancelaria postului, domnul șef sta răsturnat pe spătarul unui scaun, cu un picior pe masă și cu altul la dracu-n praznic.

— Dumnealui e popa care face minuni ? întrebă el pe jandarm.

— Da, să trăiți !

— Cum te chiamă, taică părinte ? întrebă domnia-sa măsurîndu-l pe Sisoe din ochi.

— Sisoe mă cheamă, răspunse sfîntul.

— Hm, frumos nume. Se cunoaște că nu ți l-a dat nașul la botez, că ți l-ai ales singur cînd te-ai tuns călugăr. Sisoe... și mai cum ?

— Sisoe, ș-atît. Cum să mă mai cheme ?

Domnul șef părea în toane bune ș-avea chef de vorbă.

— Apoi, să vezi, sfinția-ta, zise el răsucindu-și mustața, noi sîntem așa un fel de oameni, care nu ne mulțumim numai cu atîta. Uite, vezi ? Pe mine, care va să zică, mă cheamă Traian. Dar îmi mai zice și Dumitraș, cu voia sfinției-tale. Iar pe băietanul ăsta care te-a adus încoace, e drept că-l cheamă Nică din botez ; da-l mai cheamă și A Catrinei, dacă te uiți bine la livretul lui. Iar pe dumnealui de colo, de-afară, care se zgîiește la noi pe geam, ca la panoramă, este foarte adevărat că-l cheamă Ghiță ; da' asta-i, că-l cheamă și Pitac... dacă n-oi ieși

cumva la el acuş, să-l fac să uite cum îl cheamă ! Ai înţeles, taică părinte ?

Sisoe însă nu dădea semne să fi înţeles.

— De unde vii, sfinţia-ta ? întrebă atunci şeful, schimbînd tonul. Atîta lucru trebuie să fi ştiind, ca s-avem şi noi ce scrie colea, la raport, şi să te trimitem la urmă, adică de unde-ai venit.

— Să mă trimiteţi de unde-am venit ?... vorbi rar Sisoe. Asta nu se poate.

ȚIGANUL ÎN CER

Revistă în 2 acte și 2 prologuri

(fragment)

ACTUL I

In holul unui hotel de provincie. La dreapta, cabina portarului. Un scaun în fața cabinei.

SCENA I

Filibaș, singur. Se plimbă cîtăva vreme prin fața rampei, cu mîinile la spate. Se oprește, se uită la public și vrea să spună ceva. Ridică din umeri și pornește iar, fluerînd încet a pagubă. Apoi, spre public :

FILIBAȘ : Decît s-ajung portar la hotel, mai bine mă făcea mama un bou, ca să mă muște o muscă columbacă cînd eram vițel și să se isprăvească cu mine !
(Incepe să se plimbe iar. Apoi, spre public) :
Uite-așa se-ntîmplă totdeauna. Cît timp stau aici, la postu-meu, nu vine nimeni. Dar ia să mă duc și eu puțin, ca omu'... ia să lipsesc un minut, — să vedeți că tocmai atunci îi aduce dracu pe toți. „Portar ! portar ! Filibaș !" — c-așa mă chiamă pe mine : Filibaș. — Și strigă... și sună... și bat cu bastoanele-n podele : poc ! poc ! poc ! — că-mi vine să-mi iau lumea-n cap !... Și toată răspunderea pe capul meu... De tot ce se-ntîmplă-n hotel : hoție, viol, sinucidere... cine-i vinovat ? Portarul !... *(Pauză)* Cît o fi ceasul ? *(Se uită la ceas)*. Trei fără zece... Cu trenul de 3 nu vine niciodată nimeni... *(Se ține cu mîna de stomac)* Ai !... Mă-ntorc numaidecît... *(Iese alergînd)*.

SCENA II

Sonerie între culise. Primul pasager, apoi al doilea, apoi ceilalți, cu geamantane.

PRIMUL PASAGER : Portar ! *(pauză)* Portar ! . . . Unde dracu e portarul ? O fi adormit în cabină . . . *(Intră în cabină).*

AL DOILEA PASAGER *(vîrînd capul pe ușă)* : Portar ! . . . De-un ceas de cînd sun ! Portar ! *(Primul pasager scoate capul pe ferestruica cabinei).* Unde umbli, mă boule ?

PRIMUL PASAGER : Hai ?

AL DOILEA PASAGER : Idiotule ! De-un ceas de cînd te sun și nu vrei să răspunzi.

PRIMUL PASAGER *(ieșind din cabină)* : De ce mă faci idiot, domnule ?

AL DOILEA PASAGER : Pardon ! Credeam că ești portarul . . .

AL TREILEA PASAGER : Portar ! . . . Portar ! Nu știți d-voastră unde e portarul ?

PRIMUL PASAGER : La dracu !

ALȚI PASAGERI : Portar !
Filibaș !

TOȚI : Portar ! Filibaș ! *(încep să bată cu bastoanele în podele).* Filibaș !

SCENA III

Filibaș — Sherlok Holmes

HOLMES : Good by.

FILIBAȘ : Hai ?

HOLMES : Good by.

FILIBAȘ : Ce poftești d-ta ?

HOLMES : Nu știi englezești ?

FILIBAȘ : Păi nu știu, că n-am avut englezoaică cînd eram mic.

HOLMES : Să-mi dai un odai.

FILIBAȘ : A-ha ! D-ta vrei un odai . . . Cu ploșnițí ori fără ploșnițí ?

HOLMES : Yes.

FILIBAȘ : Păi de ce să ieși, că de-abia ai intrat. Stai mai întîi să vezi odaia.

HOLMES : Yes.

FILIBAȘ : Să știți că ăsta a luat vre-o doctorie. Cum te chiamă pe d-ta, domnule ?

HOLMES : Sherlok Holmes.

FILIBAȘ : Nu mă-nebuni ! D-ta ești Sterlok Holmes ?

HOLMES : Celebrul detectiv.

FILIBAȘ : Care are portretul pe la toate chioșcurile de jurnale ?

HOLMES : Yes.

FILIBAȘ : Și cu ce ocazie pe la noi, domnule Șterlok ?

HOLMES : Am auzit că-n țara dumnevostre este mult hoț, mult pungaș intelighent. Și am venit se faci cunoștinți și eu cu un hoț de la Rumanie, — dar știi... un hoț mare, mare de tot...

FILIBAȘ : Un hoț mare, mare de tot ? Îmi pare foarte rău, domnule Olmes... Toți miniștrii sunt în concediu acum... Prin urmare deocamdată nu pot să-ți servesc decît un hoț mai mititel. *(Se duce la ușă)* — Mă țigane ! Mă cioară, n-auzi ? Ia vino-ncoace !

SCENA IV

Marin — Filibaș — Sherlok Holmes — Gavril

MARIN *(intrînd)* : Ce-ai cu mine, boerule ? Vrei să-ți cînt ceva ?

FILIBAȘ : Ascultă ici, țigane. Vezi pe boerul ăla de colo ? Fă ce-i face și șterpelește-i ceva, m-ai înțeles ?

MARIN : Să-i ciordesc ceva ? Dar dacă mă spui la poliție, nu mă rupe domnu Știubei în bătăi ?

FILIBAȘ : Las'că te scap eu de bucluc. *(Filibaș iese).*

MARIN : Atunci, stai să-mi chem și tovarășul... să-l calicim de tot. *(La ușă).* Mă Gavrilă ! Vino-ncoa, că e rost de ciordeală. *(Către Holmes).* Sărut mîna, cucoane.

HOLMES : Good by, mister.

MARIN : Ce-a zis, mă ?

GAVRIL : Dă, știu eu ce nație de român o mai fi și ăsta ?
HOLMES *(examinîndu-i)* : Yes... yes... foarte interesant.
MARIN : De unde veniși, boerule ? Din ce parte de județ ești d-ta ?
HOLMES : Eu sînt engliș, din London.
GAVRIL : Ține-l de vorbă, Marinică. *(Îi fură pipa din buzunar).*
MARIN : Ai fi tocmai de la capătul lumii, de pe unde începe să se facă pămîntul piftie ?
HOLMES : Yes !... Curios... La noi hoț poartă redingot. La dumnivostre costum mai pitoresc.
MARIN : La noi numai hoții ăi mari poartă redingotă. Dar ia spune-mi și mie, boerule, cît cîștigă un hoț cu hoția lui în țara dumneavoastră ?
HOLMES : La noi gentlemen pungaș are zilnic doisprezece șiling.
MARIN : Șilingi ?
HOLMES : Yes, șiling.
MARIN : Ce lingi, boerule ? Las'că o să te lingi tu pe bot acu !
GAVRIL : Întoarce-l cu dosu, Marinică !
MARIN : La noi cîștigăm tare puțin, fiindcă ne bate rău cînd ne prinde.
HOLMES : Ve bate ? Asta este foarte interesant. Asta trebue să notez la carnet. *(Pune pardesiul și cascheta pe scaun).* Chite lovituri trage la dumnivostre?
MARIN : Nu știu, boerule, că nu le-am numărat.
GAVRIL : Întoarce-l bine, Marinică. *(Marin se uită pe sus).*
HOLMES : Ce cauți d-ta pe sus, mister ? *(Gavril îi fură pardesiul și pleacă).*
MARIN : Nimic, boerule. Așa-mi vine mie cîteodată...
HOLMES : Yes... yes... *(Se pipăe la buzunar).*
MARIN : Da'ce cauți la buzunar boerule ?
HOLMES : Pipa... Curios ! *(La scaun)* A ! Fenomenal ! Unde este pardesiu ? Unde este caschet ? Unde este pipa ? *(Se duce la Marin și-l apucă de braț).*
MARIN : Ce-ai cu mine, boerule ? *(Se zbate).* Ce, ți-am furat ceva ? Dă-mi drumu !

HOLMES *(așezîndu-l pe scaun):* Stai aici. Uite-te-n ochii mei.

MARIN : De ce te strîmbi, boerule ? Ce te-nchiondorăşti aşa la mine ?

HOLMES : Uite-te-n ochii mei... În curînd ai s-adormi. *(Face „pase" și se mișcă-ncet în jurul lui Marin).*

MARIN : Nu te-nchondorî așa, că mă bagi în boale !

HOLMES *(acelaș joc):* Stai liniștit... În curînd n-ai să mai poţi mişca picioarele... Ai să rămîi fixat pe scaun.

MARIN : Boerule... Boerule!... nu-ţi face păcate cu mine, că am ţigancă şi copii, boerule!... Începe să-mi umble furnici prin spate și să-mi amorţească picioarele...

HOLMES *(acelaș joc):* În curînd n-ai să mai poţi mișca nici mînile.

MARIN : Haoleo, îmi face farmece ! M-a pironit pe scaun. Nu mă mai poci mișca !

HOLMES : Yes... yes... Foarte bine.

MARIN : Boerule, mînca-te-aș ! Slobozeşte-mă din farmec, că-ţi dau tot ce ţi-am furat.

(Holmes iese).

SCENA V

Cei de înainte, Gavril, apoi dascălul

GAVRIL *(vîrînd capul pe ușă):* Hai acasă, Marinică ! Marine ! Mă Marine ! *(înaintînd)* Ce i-ai făcut boerule ? L-ai omorît ?

HOLMES : Nu este mort. Este numai hipnotizat. *(Holmes iese).*

GAVRIL *(lîngă scaun):* Scoal'Marinică ! Ce te-ai înfipt așa pe scaun ?

MARIN : Nu pot să-mi mișc picioarele. M-a nimobilizat de tot. *(Încearcă să se ridice și nu poate).*

GAVRIL : Nu te lăsa, Marinică, nu te lăsa ! Ţi-o fi făcut niscaiva farmece. *(Marin se zbate).* Haoleo, moare ţiganul ! *(Spre ușă).* Dascălii ! Să vie dascălii să-i citească !

(Gavril iese. Intră doi dascăli).

DASCĂLUL : Dumnezeu să-l odihnească
P-ăst țigan întunecat,
. . . .

ACTUL II

SCENA I

Îngerul păzitor — Sisoe

ÎNGERUL PĂZITOR : Luminăția-Ta ! Am prins mai adineaori un muritor care umbla pe aici fără nici un rost.

SISOE *(către înger)* : Și ce-ai făcut cu el ?

ÎNGERUL PĂZITOR : L-am dezinfectat și l-am îmbrăcat în uniforma cerească.

SISOE : Bun. Adu-l aici. *(Îngerul iese și aduce pe țigan).* [. . . . .]

SCENA II

Țiganul — Scaraoschi — Sisoe — Îngerul păzitor

ȚIGANUL *(intră și dă cu ochii de Scaraoschi)* : Haoleo, ce pacoste căzu pe capu'meu !

SISOE : Ce cauți aici, mă pîrlitule ? Tu nu știi că oamenii vii nu trebue să între în cer ?

ȚIGANUL : Săru'mîna, Luminăția-Ta, m-a adormit un englez cu farmecile lui și m-am pomenit aici.

SISOE : Da' n-ai adus cumva cu tine niscai manifeste /.../ ?

ȚIGANUL : Manifeste ? N-am adus, Sfinția-Ta, să crăp dac-am adus ! Am venit așa, fără nici un calabalîc, numa cu ce-a fost pe mine.

SISOE : O să te trimit în iad !

ȚIGANUL *(speriat)* : La un loc cu dracii ăia ? Sfinte Sisoe, făcătorule de pozne... Sisoică, mînca-ți-aș giubeaua, nu mă trimete la un loc cu dracii, că destul am tras pe dracu de coadă cît am fost pe pămînt ! *(Dracul înaintează).* Nu te-apropia, spurcatule, că mi se face păru' măciucă ! Scapă-mă, Sfinte

Sisoe, scapă-mă! *(Se dă la spatele lui Sisoe și scuipă-n sîn de frică).*

ÎNGERUL PĂZITOR : Conform uzului și tradițiilor cerești, acest muritor trebue să meargă în rai. fiindcă e sărac cu duhul și prost ca o ciubotă.

ȚIGANUL *(către înger)* : Să trăești, că-mi luași apărarea! *(Către Sisoe).* Sărac cu duhul și prost am fost de cînd m-a făcut mama. Am încercat să-nvăț carte, da'am rămas de patru ori repetent în clasa întăi... Sfinte Sisoe, nu mă trimete-n iad, că dau în gropi de prost ce sînt!

SISOE : Atunci, ce vrei să fac cu tine?

ȚIGANUL : Să mă trimiți în rai, să mă mai hodinesc și eu oleacă... Ori dacă nu, să mă trimiți îndărăt pe pămînt.

SISOE : Asta nu se poate. Cine-a intrat o dată în cer, nu se mai întoarce pe pămînt.

ȚIGANUL : Atunci să mă lași să umblu și eu p'aci, slobod, de capu meu, că nu fac nimărui nici un rău.

SISOE : Bine, te las. Da'să nu te pue dracu să furi ceva, că te-arunc drept în fundul iadului.

ȚIGANUL : Săru'mîna, Sfinte Sisoe, mai aveam o vorbă. Ce mă fac eu aici singur, fără țigancă și fără tutun? O să mor de urît. Dă-mi ceva parale de cheltuială, și mai adu-mi vr-un tovarăș de pe undeva.

SISOE *(îl ia deoparte)* : Uite ici, țigane. Vezi bagheta asta? Cu bagheta asta ai dreptul să chemi de pe pămînt pe oricine-ți place, că vine la moment. Și tot cu ea poți să dai afară pe cine vrei.

ȚIGANUL : Cu bățu ăsta?... Mare comedie! *(Ia bagheta).*

SISOE : Ai înțeles?

ȚIGANUL : Înțeles, săru-mîna!

SISOE : Ei, ia să te văd ce-ai să faci cu ea? *(Țiganul stă un moment pe gînduri apoi se-ndreaptă spre Scaraoschi).*

ȚIGANUL : Eși afară, spurcatule! Să iasă toți dracii afară! Eși! *(Scaraoschi iese cu suita lui de draci).*

SISOE : Bravo! Ș-acum, ce-ai să mai faci?

ȚIGANUL *(aparte)* : Să-l arunc și p'ăsta... să nu-l arunc... *(Întorcîndu-se spre Sisoe).* Ia eși afară și tu, mă Sisoe, și nu-mi mai tot bate capu!

SISOE : Ce ? Adu bagheta-ndărăt !
ȚIGANUL : Ba mai vezi de altu ! Eși afară, că bag bagheaua asta-n tine, m-ai auzit ? *(Sisoe cu suita iese).*
ÎNGERUL PĂZITOR : Dar eu ce să fac ?
ȚIGANUL : Mătăluță să mai rămîi. N-ai v'o țigară de tutun ?
ÎNGERUL PĂZITOR : Țigare ? N-am țigare. Chiamă Regia monopolurilor Statului, *(Îngerul iese)* să-ți dea tutun.
ȚIGANUL : Așa-i ! *(Semne cabalistice cu bagheta).* Să vie Regia cu tutunu !

SCENA III

Țiganul în scenă ; intră Regia cu un coșuleț cu țigări pe braț.

REGIA : Eu sunt Regia Monopolurilor Statului. Ce poftești ?
ȚIGANUL : Să-mi dai o țigară.
REGIA : Scoate banii.
ȚIGANUL : Da'ce, fără bani nu se poate ? Tu nu știi că îngerii n-au parale ?
REGIA : Dacă n-au parale, să nu fumeze ! Acum tutunul a ajuns un lux. Oamenii săraci trebuie să se lase de tutun. Numai îmbogățiții de război au dreptul să fumeze.
ȚIGANUL : Uite... mahorca dracului ! Dă-mi o țigară, că mi s-a uscat gîtu' de doru' tutunului.
REGIA : Scoate un pol, și-ți dau o țigare.
ȚIGANUL : Un pol ? N-am decît o hîrtie de-un franc, jerpelită... ți-am mai spus că noi, îngerii, sîntem săraci.
REGIA : Dacă sunteți săraci, — cotizați... Strîngeți-vă patru-cinci la un loc, puneți mînă de la mînă ca să cumpărați o țigare și... trage fiecare cîte un fum.
ȚIGANUL : Vezi că ți s-a desfăcut șiretu' de la pantof.
REGIA : Așa e ! *(Se apleacă).*
ȚIGANUL : Lasă că ți-l leg eu ! *(Se apleacă la piciorul ei. Cu o mînă se face că-i leagă șiretul iar pe cealaltă o vîră în paner și-o scoate plină de țigări).*

REGIA : Ce faci acolo?... Hoţule, mi-ai furat ţigările!
ŢIGANUL *(sare în sus şi o ameninţă cu bagheta)*: Ieşi afară! Ieşi, că mă duc să chem vardistu! *(Ţiganul iese).*

SCENA IV

ŢIGANUL *(intrînd)*: A plecat, hoaţa dracului! *(Se aşează pe scaun).* Acum am ţigări, dar n-am chibrituri... Ia să-mi vie... vardistu din Piaţa Unirii! *(Face semne cabalistice cu bagheta. Toboşarul din orchestră îl acompaniază mişcarea. Vardistul apare).* Ai venit, mă?
VARDISTUL : Am venit. Pentru ce m-ai chemat?
ŢIGANUL : Te-am chemat să-mi dai un chibrit. *(Vardistul îi dă cutia cu chibrituri. Ţiganul îşi aprinde ţigara).*
VARDISTUL : Dă-mi cutia.
ŢIGANUL : Drepţi! Ia să te frec şi eu acum, că destul m-aţi frecat voi cît eram pe pămînt. Culcat! Drepţi! Culcat! Drepţi!... Aoleo, camarade, nu te juca cu melităria că-ţi arz una cu bagheaua asta, să mă pomeneşti! Culcat! Drepţi! Stînga-mprejur! Culcat! Drepţi! Înainte marş! Culcat! Drepţi! *(Îi comandă pînă cînd îl scoate din scenă. Vardistul iese).* Aşa te-nvaţă, camarade! Că-n vremea războiului eu am fost pe front, da' tu ai rămas la vatră, să-mi miroşi ţiganca, la partea sedentară! *(Se întoarce şi se aşează pe scaun).* Cît o fi ceasul? A-nceput să mă ia aşa, cu foame. *(Semn cu bagheta)* Azachiel! Vin-ncoace îngeraşule! *(Apare Îngerul păzitor).*

SCENA V

Azachiel — Ţiganul

AZACHIEL : Am venit. Ce doreşte Întunecimea Voastră?
ŢIGANUL : Ascultă, îngeraşule : ceva de mîncare nu s-ar putea găsi pe aici?

AZACHIEL : Așteaptă să sune ora mesei.

ȚIGANUL : Da' ce suntem la pansion ? N-aștept nimic ! Dacă mi-a dat sfîntul Sisoe bățul ăsta fermecat, o să fac numai un semn cu el... și să vezi ce mai mîncare îmi vine... *(Semn cu bagheta)* Ia să-mi vie mie acum... un gîscan pe varză ! *(Vine gîscanul)* — Pe varză, mă păcătosule ! Să-mi vii fript de-a gata ! Ce vrei să te mănînc cu tiulee ? *(Dintre culise apare o tavă cu friptură și vin. Azachiel o ia...)* Așa vezi ! Pune-o colea jos, îngerașule. *(Se așază și mănîncă)* Da' tu nu iei o bucățică ?

AZACHIEL : Nu iau, că suntem în postul mare.

ȚIGANUL *(mîncînd)* : Ia măcar așa de gust, să nu rîmnești. Uite... ia tîrtița !

AZACHIEL : Nu, mersi ! Nu mănînc de frupt.

ȚIGANUL : Atunci... să comand niște fasole pentru mătăluță ?

AZACHIEL : Nu mi-i foame *(Țiganul bea un pahar)*.

ȚIGANUL : Ascultă îngerașule... da' la noapte unde mă culc eu ?

AZACHIEL : Ai să te culci în dormitor, la un loc cu toți îngerii.

ȚIGANUL : Cu îngerii ? Da' ce, vrei să mă umplu de fulgi, ori să-mi dea vre-un parazit de găină ? *(Iar bea)* Să-mi fie de bine !

AZACHIEL : Ai mîncat și-ai băut. Acum ce mai dorești Întunecimea ta ?

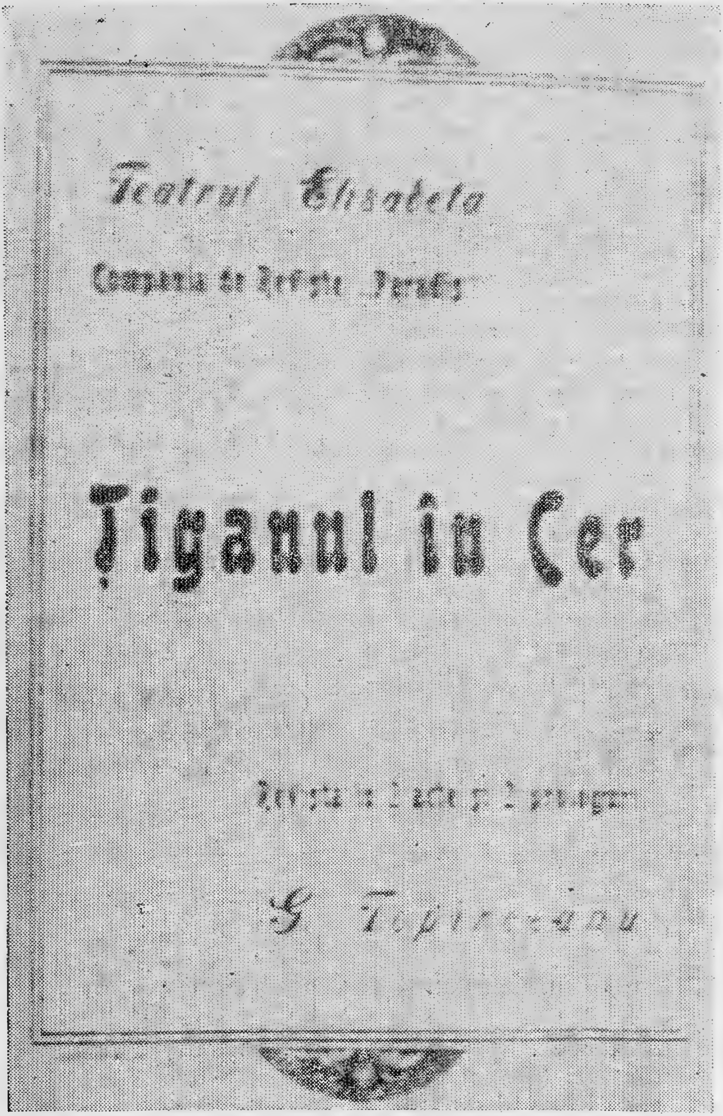
ȚIGANUL *(Bea încă un pahar. Se ridică, se șterge la gură Apoi)* : Ia ascultă, mă ! Da' muieri n-aveți nici una, p'aci pîn cer ?

AZACHIEL *(speriat)* : Femei ? Ferit-a sfîntul ! Ce, crezi că ești pe pămînt ? Dac-ai venit în cer, nu trebue să te mai gîndești la păcate.

ȚIGANUL : Rău, îngerașule, foarte rău ! Dacă știam așa, îmi aduceam și țiganca cu mine. Ce-o să mă fac eu, singur pe-aici ? O să mor de urît... N-ai cumva vre-o gazetă la tine ?

AZACHIEL : Ba am.

ȚIGANUL : Ia citește-mi ceva... să văz și eu ce mai e nou pe pămînt.

„Ţiganul în cer", revistă în 2 acte
şi 2 prologuri de G. Topîrceanu.
(Coperta programului editat de Institutul de arte grafice „Viaţa Românească") Col. George Sanda

AZACHIEL *(citind)*: „Corpurile legiuitoare au intrat în vacanţă. . . ."

ŢIGANUL : Să iasă, cînd le-oi scoate eu !

AZACHIEL : „În curînd va începe procesul falşificatorilor de bancnote de la Ipate. . ."

ŢIGANUL : Falfişicatorii de la Ipate ? Ia să-i aducem aici, să le văz şi eu mutra. *(Semn cu bagheta).* Să vie falfişicatorii ! *(În fundul scenii apar doi copii cu un aparat fotografic).* Voi sunteţi ăia cu fabrica de bani ?

UN COPIL : Noi suntem.

ŢIGANUL : Ia ascultă, mă ! Daţi-mi şi mie v'o cîteva hîrtii de 500, că. . . vă dau la fiecare cîte o bucăţică de zahăr.

UN COPIL : Nu mai avem nici o hîrtie. Ni le-a confiscat pe toate.

ŢIGANUL : Aşa ? Păi atunci ce căutaţi aici ? Afară, păcătoşilor ! Că vă dau pe mîna lui Sisoe ! *(Copiii ies)* — Azachiel, mai citeşte-mi vre-un articol din jurnal. . . da' ştii, caută ceva mai senzaţional.

AZACHIEL : „Domnul judecător de instrucţie Zaharia a înaintat la Bucureşti dosarul în privinţa criminalului de la Ciurea...".

ŢIGANUL : Criminalul de la Ciurea ? Aoleo, de cînd vreau eu să-l cunosc p'ăsta ! Ia să se prezante acum imediat în faţa mea. . . *(Semn cu bagheta)* — Să vie criminalul de la Ciurea !

(Dintre culise se aude o trompetă de automobil. În fundul scenii apare criminalul de la Ciurea. Şapca, ochelari şi manta de automobilist).

SCENA VI

Criminalul de la Ciurea ; Ţiganul

ŢIGANUL : A ! Săru'mîna, cucoane. . . ce mai faci ? *(Pauză)* Săru-mîna, boerule ! *(Pauză)* Ia ascultă, mă ! Mult ai de gînd să faci pe surdo-mutu ? Treci colea la instrucţie şi răspunde la intirogator. — Azachiel, ai un plaivas în buzunar ? Tu ai să fii grefierul meu. Stai colea la masă şi scrie. *(Către*

criminal) — Apropie-te, inculpat, și răspunde la toate întrebările... Tu ești criminalul de la Ciurea?

CRIMINALUL : Nu se știe.

ȚIGANUL : Ba se știe... Scrie, Azachiel, scrie că se știe... — Inculpat, răspunde la întrebare : Cum te chiamă ?

CRIMINALUL : Nu se știe.

ȚIGANUL : Ba se știe... Toată lumea știe, numai Poliția n-a vrut să știe. Scrie, Azachiel, scrie că poliția n-a vrut să știe. — Inculpat, ai mai comis multe crime în viața ta ?

CRIMINALUL : Nu se știe.

ȚIGANUL : Ba se știe și asta, bobocule ! Ce crezi că toată lumea e proastă cum crezi d-ta ?... Scrie, Azachiel, scrie că nu e toată lumea proastă cum crede dumnealui !

CRIMINALUL : Ce mă tot plictisiți cu instrucția voastră ? Ce credeți că dac-am comis o crimă, aveți dreptul să mă deranjați într-una de la ocupațiile mele ? !

ȚIGANUL *(speriat)* : Uite că a căpătat glas ! Nu te supăra, boerule, nu te supăra... ne facem și noi datoria de judicator — ce vrai să facem ?

CRIMINALUL : Dar ce-i o crimă, la urma-urmei ? Crima, doamnelor și domnilor, este ultima rațiune a omului civilizat. Prin crimă, marele Nerone a ajuns pe tronul împărăției romane. Și tot prin crimă, Cezar Borgia a concentrat puterea în mîinile sale și a lăsat Istoriei un nume nepieritor... Crima, pentru omul superior, este o necesitate, o armă, un deliciu...

ȚIGANUL : Scrie, Azachiel, scrie : „Inculpatul face mărturisiri complecte"... — Am să-ți aduc tutun la pușcărie !

CRIMINALUL : Pot să fac mărturisiri complecte și, la urmă, tot am să scap. Judecata o să mă achite.

ȚIGANUL : Zău ? Da' ce crezi că aici ești pe pămînt ? Dacă te-ar achita cei de jos, de pe pămînt, să știi că noi ăștia din cer nu te achităm. La mine, mă. nu merge cu protecție ! Țigare ? Nu vreau ! Azachiel, scrie că a-ncercat să mă conrupă...

CRIMINALUL *(repezindu-se asupra lui)*: — Am să te...

ŢIGANUL *(cu bagheta)*: Smirna! *(pauză)* Dacă mai faci un pas, îţi bag baghiata asta pe gît şi ţi-o scot... pe subţioară! Oi fi eu prost, — dar vezi baghiata asta? Asta e mai deşteaptă decît tine, că-i a lui sfîntu Sisoe. Dac-ai avea-o tu, ai ucide, jumătate din omenire cu ea! — Scrie, Azachiel, scrie... ce caşti gura? scrie că inculpatul a vrut să mă omoare şi că m-am apărat ca un leu...
(Azachiel iese)

SCENA VII

Ţiganul şi Nemţoaica

NEMŢOAICA *(intrînd)*: — Guten Tag, mein Herr!

ŢIGANUL: Ţine-mă, sfinte Sisoe! Aoleo, ce trecută e!

NEMŢOAICA: Ich will ein Mann finden, ich bin viele Jahre als Gubernanten gevesen, und ich habe kein Zeit nicht gehabt... Soll mir ein Mann finden... und es ist mir sehr garstig allein, und ich vill mir schnell, schnell hairaten.

ŢIGANUL: Şnel.. .şnel... Şniţel!

NEMŢOAICA: Şniţel? Ia, mein Herr!

ŢIGANUL: Cum te chiamă, cucoană?

NEMŢOAICA: Eu sint domnişora... Fräulein Charlotti Frantz, aus Wien.

ŢIGANUL: Zău! Domnişoară? Se vede că eşti mică de ani.

NEMŢOAICA: Fünf und zwanzig Iahre. Douăzeci şi cinci.

ŢIGANUL: Douăzeci şi cinci? Nicht ghemacht! S-o spui lui mutu!

NEMŢOAICA: Also, sagen sie mir, mein Herr, wollen sie mir hairaten? Vrei ca să mă iei?

ŢIGANUL: Ba să te ia dracu, nu eu! *(spre public)* Nu vrea careva din d-stră s-o ia p'asta?

NEMŢOAICA: Herr, ich bite ihnen sehr... es ist schade... soll ich Iungfrau sterben!

ŢIGANUL: Gheştorbăn, cucoană, gheştorbăn!

NEMȚOAICA : Ich bin jung, ich bin schön, ich bin lustig... Die ganze Tag ich zinge und ich tanze... Mein Mann wird sehr glücklich mit mir sein. Und unsere Kinder werden alle schön sein.

ȚIGANUL : Kinderi ?... A și-nceput să se gîndească la chinderi. Dacă-i faci cu mine o să-i faci negri, ca fundu ceaunului.

NEMȚOAICA : Adie, mein Herr ! Und vergessen sie mir nicht so schnell !

ȚIGANUL *(cu bagheta)* : Șnel, șnel... șterge-o de-aici !

NEMȚOAICA : Herr Kapelmeister, etwas lusting für mich !
(cîntă)

O, du liber Augustin !
War ich in der Schule...

SCENA VIII

Țiganul — Azachiel

ȚIGANUL : Azachiel, vino-ncoa ! Vino-ncoace, îngerașule ! *(Azachiel intră)* N-am făcut nimic. A fost una slută și c-un nas lung cît bagheaua lui Sisoe... Da'ce jurnal e ăla ?

AZACHIEL : Tiribomba. Cetesc „Mica Publicitate".

ȚIGANUL : Mică-mare, cum o fi, ia cetește-mi-o și mie, să ne mai treacă de urît.

AZACHIEL *(cetind)* : „De închiriat una magazie dărăpănată. Șaizeci mii de lei pe an. Adresați-vă la ziar". (...). „Închiriez pe timpul sezonului una saltea cu ploșnițí. Preț convenabil. A se adresa lui Sulim Ițicsohn, Tîrgu-Neamț". „Ofer locuință și masă gratis pe 2—3 ani. Adresați : Movilă, Penitenciarul Central". „Procur moarte instantanee. Ion Sugaciu, acar". „Pierdut două ceasuri jumătate așteptînd tramvaiul. Găsitorul să se adreseze la uzină". „Damă prezentabilă caută loc de menajeră sau damă de campanie la un domn singur".

ȚIGANUL : Adică cum vine asta, îngerașule : „damă de campanie" ?

AZACHIEL : Care ţine de urît la domni.

ŢIGANUL : Hamorează, care va-să-zică ! Să vie la te-tea-ncoa ! *(Semn cu bagheta)* Să vie dama prezentabilă ! Ieşi afară, Azachiel !

(Îngerul iese)

SCENA IX

Italianca intră din stînga şi se opreşte în faţa ţiganului

ITALIANCA : Bongiorno, signore !

ŢIGANUL : Bonjur, cucoană.

ITALIANCA : Come state, bene ?

ŢIGANUL : Bene... bene ! Dumneata eşti dama de campanie ?

ITALIANCA : Io sono venuto domandare il vostro preţiozo concurso per trovare un marito... un berbato niente tinero, niente batrino e nono portare la camisa de flanella... e facando parte di societa de animale.

ŢIGANUL : Pe semne că vrei să te măriţi c-un animal.

ITALIANCA : Si... si, signore ! Io doniati la mia fortuna, nove come e deci pisiche, per trovare un berbato... Dio, dio ! io cautato tutto il mondo, e nono gasito.

ŢIGANUL : Las'că l-ai găsit acu. *(Îşi face mustaţa)* Cum te chiamă pe mătăluţă ?

ITALIANCA : Dumazela di Milano.

ŢIGANUL : Şi... cu ce te hrăneşti d-ta ?

ITALIANCA *(face o gamă)* : A... a... a... a...

ŢIGANUL : Nu pricep.

ITALIANCA : Io sono primadona di Scala.

ŢIGANUL : Ce-o mai fi şi asta ? Te pomeneşti că-i sufragetă.

ITALIANCA : Signore, trovate mi un berbato presto, presto ! Dio, dio ! io volio un berbato ! Signore, mio core palpita del amore... Cand vi vedo tinero, m-aprindo ! *(Îl ia de gît)* Io vi volio, signore ! venute la mio core presto, presto !

ŢIGANUL : Lasă-mă, cucoană, că mă strîngi de gît.

ITALIANCA : Signore, io ti adore... io ti amo... io mori... il mio cor palpita del amore. Venite signore, venite.

ȚIGANUL : Du-te dracului, madamă, că nu poci să răsuflu. Uite-a dracului, mi-am găsit beleaua cu ea! *(O îmbrîncește)*

ITALIANCA : Signore, io more.

ȚIGANUL : Uite că moare-acum! A găsit-o istericalele aici. *(căutînd s-o susție)* Cucoană, vino-ți în fire că te dau acu' pe mîna lui Scaraoschi și te ia un regiment de draci.

ITALIANCA : A rividerci signore. Pre altra volta. . . e non uitare trovate mi un berbato.

ȚIGANUL : Bine, bine! Să mai vii pe-aici în săptămîna brînzii.

ITALIANCA :

> De Italia sono la bella
> Regina del amore.
> Tutti ni chiama la stella
> Tutti ni parla de amore . . .
> Stretti, stretti, nel extaso d'amore. . .

(Iese dansînd)

ȚIGANUL : Îngerașule! Vino-ncoace îngerașule! *(Azachiel apare din dreapta)* Dama asta de campanie era turbată rău de tot! Arzue lucru mare! Era să mă strîngă de gît. Cum m-a zărit s-a înflăcărat de amor ș-a dat năvală la mine.

AZACHIEL : Așa sunt italiencele.

ȚIGANUL : Or fi! Dar mie nu-mi plac femeile astea istorice. . . Se vede traba că n-am noroc în dragoste. . . De-acuma nu mă mai însor, s-a isprăvit! Ia scoate, mai bine, jurnalul ăla și mai citește-mi ceva, să văz și eu ce mai e nou pe pămînt.

SCENA X

Țiganul intră îmbrăcat turcește și înaintează făcînd multe temenele

ȚIGANUL : Caldarîm, tacîm, baiardîm!

KEMAL : Salamalek calabalîc.

ȚIGANUL : *(acelaş joc)* : Ciulama, saftea, cacialma !...
stai colea pe saltea să fumăm o narghilea.

KEMAL : Sacîz, caramîz, mofluz. Ioc saltea, ioc narghilea.

ȚIGANUL *(spre culise)* : Să vie o saltea ș-o narghilea.
(Azachiel aduce un covor ș-o narghilea. Kemal și țiganul se așează turcește pe covor în fundul scenei și încep să fumeze)

ȚIGANUL : Mă turcule, dă-mi și mie vre-o două cadîne, că tu ai destule în haremul tău.
(Kemal bate din palme ; apar două cadîne. Muzică și dansuri turcești. Țiganul, după ce a dansat cu cadînele se așează la loc)

ȚIGANUL : Turcule, nu mi-a plăcut nici una din amîndouă. Poruncește să-mi aducă una mai bălană.
(Kemal bate de trei ori din palme. Doi harapi eunuci, îmbrăcați în alb, apar și depun la picioarele țiganului o tavă mare cu o cadînă ascunsă sub voaluri. Muzică orientală, languroasă. Cadîna se ridică și se desface treptat din voalurile ei. Danse du ventre, jocuri de lumină).

Cortina

PAGINI DIN JURNALUL ROMANULUI „MINUNILE SFÎNTULUI SISOE“

În zecile de pagini manuscrise adunate și clasate de Otilia Cazimir în 51 de caiete și de mape (depuse la Academia Română de Mihail Sadoveanu în ședința din 1 aprilie 1938) G. Topîrceanu a lăsat numeroase fragmente, planuri și schițe privind construcția, concepția și modalitățile de realizare artistică ale romanului „Minunile Sfîntului Sisoe".

Deoarece depășesc valoarea strict documentară, le adăugăm textului de bază, reconstituind astfel o parte din jurnalul romanului „Minunile Sfîntului Sisoe".

Listă de nume cu personaje pentru „Minunile Sfîntului Sisoe"

Căprarul Stîlcea, Simion, Bîrlă, Opriș, Sburlea, Turlacu, Știrbu, Spînu, Cîrstea, Bontu, Tîrță, Maciu, Pincu, Bîrzoi, Drăgoi, Ciortan, Pintilie, Nică Mînjoc, *Vîjieru*. Sultana lui Ilie Tîmboacă, Ciugluea, Crivoi.

(Dascălul Sima, Honțu, Pitac Ghiță, Ilie Honțu, Manole Pitac, Zamfir, Domnica, Floarea (Arimoiu), Potrocea).

Căprarul Adrăghiesei, Asurdoaii, Ungureanu, *Vîjieru*, *Fundulea*, Atodiresei, Colțatu, Bălăcel, Motroc, Trandafir, Potroacă, Boițan,

Femeia : Maria lui Costache al lui Stan (Sandu) Bășcălie. . .

Șeful de post : Bășcăleanu, Amărăscu.

Popa : Zamfir, Alexe, Andrei, Radu, Ilie, Haralambie, Vasile, Popa Eftimie, Popa Firu, Mincu, *Onu*, Onea, Simion, Haralambie, Tudose" (B.A.R., arh. G. Topîrceanu, ms. 5 d).

„De satirizat în „Sisoe“

Instituţii, moravuri, credinţe, sentimente — moderne.
Armata, războiul, patriotismul, mîndria naţională.
Clerul, popii, tagmele bisericeşti.
Justiţia — judecătorii, avocaţii, procesele, sentinţele, tribunalul, împricinaţii.
Şcoala — dascălii, metodele.
Comerţul şi Industria.
Amorul, Gelozia, Ura, Frica de moarte.
Căsătoria, botezul, peţitul, zestrea, adulterul, prostituţia, menajul.
Sportivitatea, sporturile, antiintelectualitatea, şampionatul.
Spiritismul, hipnotismul, telepatia etc. — superstiţii moderne.
Filantropismul cucoanelor.
Parlamentarismul, alegerile, discursurile, alegătorii etc. — politica.
Mecanismul, mecanizarea : (maşinismul în genere) : Radiofonia, avionul, automobilul.
Confortul modern, case, hoteluri, vehicule.
Febrilitatea modernă, viaţa în galop...
Sindicalizarea, asociaţiile profesionale, omul-celulă, omul-cifră.
Monarhie, democraţie, [...]
Artă, literatură modernă.
Medicii, tratamentul, cura, hipocondria ; nevrozele, maniile ; medicamente.
(Avocaţii) Poliţia, comisarii, jandarmii, hoţii, pungaşii.
Cocotele (case de...)

De colecţionat reflecţii, întrebări, răspunsuri pentru a le pune în gura lui Sisoe

De dresat o listă cu păreri şi convingeri de-ale lui, despre cît mai multe lucruri (convingeri care trebuie să apară indirect, implicate în replici de-ale lui Sisoe).
Virtuţi : cinstea, bunătatea, curajul, hărnicia, generozitatea, dragostea de aproapele, demnitatea, spiritul de

dreptate, abstinența, sobrietatea, sinceritatea evlavia, dragostea părintească etc.

Defecte și vitii : vanitate, lăcomie, prostie, răutate, zgîrcenie, egoism, fățărnicie, ignoranță, superstiție.

Concepție naiv-ironică despre rai

Cum e grădina raiului ? Cum sunt cei din rai ? Cum e organizată viața colectivă acolo ? Moravuri ; instituții ; viața economică. Intelectuală. Istoricul raiului. Geografia (configurație). Vegetația. Fauna. Solul. Industria. Comerțul. Agricultura. Creditul. Moneda.

Departamentele : miniștrii. Asistența socială. Lefurile, pensiile.

Justiția. Clerul. Armata. Magistratura, Poliția. Circulația. Higiena.

Ocupațiile oamenilor : diviziunea muncii. Meseriile. Teatre, circuri, varieteuri. Viața nocturnă. Municipalitatea, Ordonanțele polițienești. Decretele împărătești. Ziarele. Politica.

Școli (seminarii, școli de cîntăreți, școli primare).

Monarhie absolută.

Îngerii, cari zboară prin văzduh ca aeroplanele [a].

---

a) — Într-un fragment din revista „Țiganul în cer" (neinclus în ediția de față) aeroplanele fac parte din ambianța raiului :

ÎNGERUL : Eu sînt înger păzitor. Uite, vezi ? Colo e regiunea celor săraci cu duhul. Trebue să-i păzesc toată ziua, ca pe copii, să nu dea aeroplanele peste ei.

ȚIGANUL : Conașule, îngerașule, mînca-ți-aș penele din aripi, — nu poți să-mi faci și mie rost de vr-un airoplan, să mă ducă-ndărăt pe pămînt ?
(S-aude zburînd un aeroplan)

ÎNGERUL : Auzi ? Vine aeroplanul !

ȚIGANUL : Hoarde,-ncoace ! Nu te speria, Ciulei, că fac cinste ! *(Aeroplanul se depărtează).* S-a dus, duce-s-ar peste cap să se ducă !... Ala trebue să fi fost Ciulei, că se-nvîrtea airoplanu cu el... Îngerașule, n-ai mata vr-o țigară de tutun ?

ÎNGERUL : Aici nu-i voe de fumat.

ȚIGANUL : Da'ce suntem în traivan ? Numa-n traivan nu e voe să faci nimic.

ÎNGERUL : Ascultă, țigane. Ești prea nespălat și zdrențăros la haine. Vino cu mine să-ți fac toaleta și să te-mbrac în uniformă de înger, că dac-o veni Sfîntul Sisoe pe-aici ș-o da cu ochii de tine, te trimite drept în fundul Iadului !

Îngerul păzitor. Fulgi de pe aripi.
Acțiunea subversivă. Propagandă clandestină.
Sancțiunile.
Poliția e făcută de heruvini (care au bastoane de cauciuc ?).
Îngerii zboară prin văzduh ca avioanele. Accidente. Fulgi.
Noaptea în rai. Zgomotele nopții. *Visurile binecredincioșilor.*
Uneori, în dormitoare, s-adună cap la cap și pun la cale evaziuni.
Copiii în rai. Educația lor.
Viața sexuală nu există p[entru] că înmulțirea populației nu se face prin naștere, ci prin imigrație.
Raiul e situat în al nouălea cer. Vămile văzduhului.
De strecurat aceste informații indirect, ca din treacăt.
Pe cît posibil, ele să reiasă din dialog.
Ca și cum ar fi de la sine înțeles și admis de toată lumea că...

Informațiile să fie conforme cu concepția curentă pe care un creștin și-o face despre rai. Numai că dusă pînă la ultimele ei concluzii, concrete.

De *umanizat* totul, prin analogie cu cele de pe pămînt (cetitorul să n-aibă încotro, să fie nevoit să admită că-i așa cum spui, că e logic să fie așa, dată fiind cutare premiză, căci altfel : ori premiza nu e adevărată (ceea ce ar fi un sacrilegiu să crezi), ori cealaltă concluzie (negativă adesea) e absurdă.

Pe alocuri, să sugerezi meșteșugit analogii cu realități umane moderne (îngerii care zboară ca niște aeroplane). Dar foarte discret și cu multă economie, acest procedeu : ca să n-o dai pe farsă și parodie pură — căci mai departe ai nevoie de mult verosimil, de iluzia realității.

(B.A.R. arh. G. Topîrceanu, I, ms. 12 b)

ȚIGANUL : Haide, îngerașule. Să-mi dai și cu o leacă de adicolon.
(Ies amîndoi)
(ms. Col. George Sanda)

„Cîteva soiuri de minuni de-ale sfinților“ :

I. Un sfînt se poate lipsi multă vreme de hrană și de somn. (Sisoe poate, dar nu vrea).

II. Sfinții răspîndesc parfum în jurul lor. Chiar obiectele atinse de ei capătă un miros frumos, „mireazmă de sfințenie“ sau „parfum de rai“.

III. Influență asupra plantelor. Pămîntul înflorește în locul unde un sfînt și-a făcut rugăciunea.

IV. Trupul unui sfînt răspîndește un soi de lumină, mai ales capul.

V. Simțurile sfinților sunt extraordinar de ascuțite. Ei văd și aud de la mare distanță. Dar și oamenii pot acum.

VI. Levitație. Suspensiune, ascensiune, zbor extatic. (Dar oamenii nu cred : sunt deprinși ei cu așa ceva). Sfinții plutesc pe apă, trec fluvii în picioare fără să se ude.

VII. Ei trec prin uși încuiate și prin păreți.

VIII. Nu se frig, nu se opăresc.

IX. Se fac nevăzuți oricînd.

X. Vorbesc și poruncesc animalelor, provoacă și opresc furtunile, scot apă din piatră seacă.

Minunile făcute de Sisoe ratează din diferite pricini :

1. Unele, fiindcă nu sunt plăcute lui D-zeu. (Dépit comique la Sisoe. Nedumerire. Primește un blam, cînd aștepta o laudă.)

2. Altele, fiindcă sunt prea naive și nu-i mai impresionează pe oameni, cari sunt deprinși cu minuni științifice și mai mari. (Surpriză, furie comică din partea lui Sisoe).

3. Altele, fiindcă oamenii nu le iau drept minuni, găsindu-le o pseudoexplicație naturală. (Deziluzie comică la Sisoe).

4. Altele, fiindcă sunt mal à propos, inoportune, nu i le-a cerut nimeni. (Mésaventures comique. Unde dai și unde crapă).

(B.A.R. arh. G. Topîrceanu, 1, ms. 5 d).

Despre minunile sfîntului Sisoe
(Memento pentru fondul povestirii)

„Nu există Paradis, dar trebuie să facem așa ca să merităm să existe unul“ (Jules Renard, din *Adevărul literar)*

1. „Cine n-a gustat amarul nu știe ce e zahărul“. Un banal pahar de apă rece, cînd ești însetat tare, ţi se pare cel mai nepreţuit lucru din lume. Dar dacă nu ţi-i sete, la ce ţi-s bune toate izvoarele pămîntului ? Apa nu-ţi mai poate da plăcerea de a o bea, dacă nu ţi-i sete niciodată cu adevărat. Durerea însăşi e necesară, ca să poţi simţi bucuria că nu te doare nimic.

Astfel, binecredincioșii din grădina raiului se bucură la început de toate desfătările lui, dar curînd după aceea nu mai simt bucuriile adevărate ale vieții, din lipsă de contrast. Ei se plictisesc, aspiră vag la suferinţele trecute și doresc inconștient să evadeze din rai și din veșnicie.

Sfîntul Sisoe, și el, vag dar profund nemulțumit, fără să știe bine ce vrea, nu mai poate răbda și dă o formă formă concretă acestei nemulțumiri plîngîndu-se Celui atotputernic că nu i-a dat şi lui, ca altor sfinți mai simandicoşi, o ceată de binecredincioşi în ascultare și că nu i-a rînduit un praznic mai mare în calendar.

— Oamenii fac asemenea rînduieli, nu Eu. Dînșii au hotărît rangul fiecăruia în rai şi în calendar, după faptele fiecăruia. Eu n-am nici o putere în această privinţă. Și apoi, toate sărbătorile mari sunt prinse de alţii.

— Dar cam la douăzeci-treizeci de ani, fiecare norod are obicei să rînduiască la calendar cîte o sărbătoare nouă, pe lîngă cele bisericești. Și pe acestea le cinstesc ei, cu trîmbițe și cu tobe, mai tare decît pe cele vechi.

— S-a stricat lumea și s-a păcătoșit.

— Doamne, zice Sisoe tresărind, îngăduie-mi să mă cobor pe pămînt, să propovăduiesc credinţa printre oameni. Și dă-mi puterea să fac minuni.

D-zeu admite.

2. Sfinții Pafnutie, Pahomie, Pintilie și Avacum, prietenii și emulii sfîntului Sisoe, sunt geloși de norocul care a dat peste el — și-l căinează ipocrit pe Sisoe.

3. Așadar Sisoe coboară pe pămînt, cu misiunea oficială să propovăduiască printre oameni credința și dragostea de D-zeu, cu ajutorul minunilor pe care le va face.

Dar *intenția lui nemărturisită* este să-și facă reclamă printre oameni și propagandă pentru un praznic mai mare la calendar. Iar *mobilul profund*, inconștient, este dorul lui de cele pămîntești și plictiseala pe care o îndură în rai.

4. E bun contrastul — și sunt bune nevoile pămîntești, foamea și setea și frigul și nesiguranța, numai cu condiția să ai cu ce le satisface! Că altfel pînă la urmă ți-i lehamite de ele... Și să nu fie prea mari.

La început, Sisoe simte cu deliciu chinul setei și apoi bucuria de a bea apă dintr-un izvor de munte; chinul foamei și apoi bucuria de a mînca mămăligă uscată cu ceapă; chinul oboselii fizice și plăcerea de a se odihni; în sfîrșit, dureri trupești accidentale — și apoi plăcerea de a nu le mai simți. Dar în curînd, copleșit de mulțimea lor și în imposibilitate de a le astîmpăra, începe să recurgă la puterea lui de a face minuni — în folosul lui personal. (Cu toate că a fost amenințat că dacă va face astfel prea adesea, își va pierde treptat acea putere).

Iar la sfîrșitul vieții, după nenumărate suferințe și după ce a pierdut aproape cu totul puterea lui divină și amintirea vieții suprapămîntești, devenind muritor de rînd — el aspiră, ca orice om, ca după moarte să ajungă... în rai! Și abia îi fulgeră prin minte, într-un moment de luciditate, că a mai făcut odată experiența și că nici în rai nu-i mai bine pînă la urmă...

5. Oamenii sunt superstițioși. Omul vrea să creadă în supranatural și mai ales să-i facă pe ceilalți să creadă, ca astfel să-i întărească propria lui credință... În fond însă cînd e la adică, pus în fața unei minuni, omul modern nu crede. El umblă să-i dea oricărei minuni o explicație științifică, naturală. Poate că prin ancheta lui, sceptică numai în aparență, el dorește nemărturisit să nu descopere *truc*-ul, urmărind cu înverșunare frauda cu

scopul să-şi întărească credinţa ori să-şi potolească setea de supranatural, dîndu-şi convingerea — niciodată deplină — că a făcut *tot* ce se cuvine spre a descoperi trucul — şi n-a descoperit nimic, fiindcă „nu e nici un truc la mijloc". (Tot asta e şi psihologia gelosului, care caută înverşunat probe de infidelitate — cu speranţa nemărturisită de a nu găsi nici una).

Aşadar cei mai mulţi reacţionează la minunile sfîntului Sisoe cu neîncredere, scepticism, anchetă, căutînd să descopere „trucul" — şi convinşi că trebuie să fie un truc la mijloc (hipnotism, sugestie, şmecherie, scamatorie).

6. Cei care încep să creadă în puterea miraculoasă a lui Sisoe încearcă s-o pună în slujba intereselor lor egoiste, a pasiunilor lor profane. Unii naiv, alţii cu diplomaţie şi ocoluri viclene, îi cer lui Sisoe concursul pentru afacerile lor necurate. Prostie, cupiditate, deşărtăciune, răutate.

— Te-aş ruga... dacă nu te superi... să faci şi pentru mine o minune... (una mică). Ceva... nu cine ştie ce... [a]).

Sisoe, cu mintea lui puţină şi cu impulsivitatea lui lesne declanşată, nu prea bagă de seamă calitatea lumescă a intereselor în slujba cărora îşi pune el puterea de a face minuni. El nu înţelege că o minune trebuie să aibă scopul de a spori credinţa oamenilor în D-zeu şi de a-i aduce pe calea binelui ; că o minune care slujeşte interese lumeşti egoiste este imorală, este de la diavol.

7. Minunile pe care le realizează ştiinţa modernă, toate sunt de la diavol, sunt născociri diavoleşti, pentru că nu au nici un scop moral, demonstrativ, urmărind

---

a — Uneori, pe contrapagina însemnărilor sale, G. Topîrceanu completează şi comentează textul.

Se pot prezenta două cazuri :

I. Minunea lui Sisoe, în comparaţie cu cele realizate de tehnica modernă, pare neînsemnată şi nu face nici o impresie.

— Asta-i minune ? Asta-i fleac ! Am mai văzut noi de-alde astea !

II. Minunea lui Sisoe (pus la ambiţie) depăşeşte acum pe cele ştiinţifice.

— Uite-al dracului, mă ! Cum moaş'sa o fi făcut ? (Vorbesc doi inşi după ce asistaseră la o minune).

numai bunăstarea materială, imediată, a oamenilor și slăbind credința oamenilor în D-zeu.

Pe acestea înțelege și Sisoe că trebuie să le combată, socotindu-le „de la diavol" — *mai ales pentru că-i scad lui prestigiul și-l pun la ambiție.* Așadar, de cîte ori are ocazie, el le face concurență cu succes, depășindu-le.

8. Totuși chiar o minune profană, științifică, omul n-o poate realiza decît cu condiția abnegării, a sacrificiului personal, punînd-o în slujba binelui tuturor.

9. Uneori, după cum am spus, Sisoe face minuni în propriul lui interes, punîndu-le în slujba măruntelor lui nevoi momentane și slăbiciuni (cu condiția ca acestea să fie puerile, inofensive).

„De cîte ori n-are altceva mai bun de făcut, se pune jos și face minuni!"

Degeaba prietenii lui din rai l-au sfătuit, la plecare, să nu facă minuni oricînd și pentru orice fleac. „Că și minunea trebuie făcută cu rost și cu socoteală, la locul și la vremea ei, nu anapoda și pe apucate... Nu te pune să faci minuni așa, cu ghiotura, pentru trecere de vreme!"

10. Alteori Sisoe, prin cîte o minune ad-hoc, înlătură un rău necesar, fără să întrevadă consecințele. Astfel, după stăruințele unei femei amărîte, el vindecă pe bărbatul acesteia de mania filantropiei, de mania de a sări în foc și în apă, cînd vreunul din semenii lui se află în primejdie. Dar această manie, care-l ruinează și-l nenorocește, pe el și pe familia lui, este totuși de mare folos oamenilor, societății.

1. Sisoe cade uneori în păcatul mîndriei. La un chef, *el se fudulește cu puterea pe care o are de la D-zeu* și face o minune numai din vanitate.

— „Vreți să vă fac eu vouă acuș o minune? Dați-vă-ncoa!".

Asta trebuie să arate că rîvna arzătoare și credința nestrămutată nu sunt calități suficiente pentru un sfînt sau un om evlavios... Mai trebuie și cap! Și virtute. Și fapte bune: acestea sunt cele mai importante.

12. La un moment dat, Sisoe vorbește de rău în fața oamenilor pe sfîntul Pafnutie și pe alții, *din gelozie* — încercînd să-i scoboare ca să se înalțe pe sine. (E drept

că face aceasta numai cînd se înfierbîntă puţin, aţiţat de un credincios de pe pămînt, care socoate pe sfîntul Pafnutie mai presus de „sfîntul Sisoe“. Căci acesta nu le spune niciodată oamenilor cine este el [a]).

13. „Să ştiţi că ăsta are pe dracu-n el“, exclamă un om din popor, <ţăran> cam cherchelit, entuziasmat de o minune a sfîntului Sisoe.

14. *Naivitatea* lui Sisoe *şi ignoranţa lui în privinţa celor lumeşti* pot fi iarăşi două surse bogate de fapte comice.

Sisoe nu cunoaşte lumea de astăzi şi nu pricepe mare lucru din cele ce vede în jurul lui — nimic din moravurile, instituţiile, *maşinismul, sportivitatea* şi ritualele noastre. Văzute din afară, fără să le cunoşti rostul lăuntric, toate îţi par absurde, stranii, groteşti.

De aci, o permanentă mirare comică din partea unuia ca Sisoe — de natură să scoată în relief şi pentru cetitori în acelaşi timp partea ridicolă a faptelor. Şi tot de aici, *o sursă bogată de reflecţii, reacţiuni şi păţanii comice* ale bietului Sisoe [b])

Mulţi îşi bat joc de el şi-i fac farse. Dar uneori aceştia cad victimă ei înşişi farselor aranjate („voleur volé“), din cauza puterii lui Sisoe de a face minuni, *putere pe care el, iute la mînie, o pune în joc împotriva acelora.*

Într-un cuvînt, „lipsă de experienţă“ şi „lipsă de instrucţie“, cu toate *erorile (méprise, scăpări din vedere)* la care ele pot duce sau pot expune un om şi cu tot cortegiul consecinţelor comice pe care să le aibă aceste erori, în diverse împrejurări.

---

a) — Ce-mi tot baţi capul cu Sisoe? Ăla-i sfînt? Să vii la noi la biserică, să-ţi arăt pe sfîntul Nicolae. Ăsta, da! < la un chef fiind cam ameţit >. Aşa sfînt mai înţeleg şi eu!

b) — *Din partea celor cu cari Sisoe vine în contact*

1. Replici, întrebări, răspunsuri, persiflări. 2. Gesturi, acte reflexe, fapte reacţiuni. 3. Accidente, păţanii, reacţiuni emoţionale. 4. Farse. 5. Comportări nepotrivite.	} comice, absurde, explicabile, mai ales prin *necredinţa* lor, scepticismul, răutatea, pasiunile şi cusururile lor de caracter, lăcomia, egoismul şi prostia lor.

15. Faptul că Sisoe e sfînt îl pune uneori în stare de inferioritate în lupta de pe pămînt.

Cu toate că uneori *comportarea* lui nu se potriveşte cu calitatea de sfînt (cu „natura care-i e proprie“) :

— Dacă n-aş fi sfînt, v-aş arăta eu vouă acum :

16. Evlavia lui îl pune adesea în conflict cu profanul modern, sceptic, batjocoritor, necredincios.

17. Să se vadă însă bine că Sisoe e curat la suflet. Păcatele lui trebuie să fie mărunte, naive, copilăreşti ; el să le facă în orice caz fără să ştie că comite un păcat.

18. Asistînd pentru prima oară la una din minunile realizate de ştiinţa modernă, Sisoe exclamă : — „Trebuie să fi coborît altul înaintea mea, vrun sfînt de cei mari, şi s-a apucat să facă minuni !“. Şi *ideea că altul îi face concurenţă* îl stimulează şi-l înfierbîntă.

19. Auzind pentru prima oară la radio o voce, fără să vadă de unde vine, Sisoe zice :

— Aici sunt, Doamne. Binecuvîntează pre robul Tău !

— Cînd i se spune că e vorba tot de un glas omenesc, care vine de departe prin văzduh cu ajutorul electricităţii, Sisoe îşi face cruce şi stupind asupra aparatului zice :

— Piei, drace !

Şi îndată aparatul începe să hîrîie şi nu se mai înţelege nimic.

20. Văzînd că a scrîntit-o prea de multe ori cu minunile lui făcute halandala, Sisoe *se codeşte* de la o vreme *să facă o minune — tocmai atunci cînd este în adevăr nevoie.*

21. Minunea nu trebuie făcută pe furiş, cînd nu este nimeni de faţă. Minunea trebuie făcută totdeauna în

---

Din partea lui Sisoe sunt de aşteptat :

1. Reflecţii, gînduri, socoteli interpretări. 2. Replici, întrebări, răspunsuri 3. Reacţiuni emoţionale, acte reflexe. 4. Gesturi, fapte. 5. Accidente, păţanii. 6. Comportări nepotrivite cu „sfinţenia“ lui, cu locul sau cu momentul.	absurde, explicabile prin naivitatea sau ignoranţa, sau preocuparea pasionată a lui Sisoe de a avea un praznic la calendar.

public, ca să înțeleagă cît mai mulți oameni puterea dumnezeiască și să creadă în ea și să se îndrepte pe cărările Domnului.

22. O minune științifică, o dată realizată, e la îndemîna tuturor. (Chiar și un copil poate vorbi la telefon). Dar ce fel de minune e aceea pe care o poate face oricine și oricînd ?

23. În rai, omul își păstrează înfățișarea pe care o avea pe pămînt cînd a trecut în lumea cealaltă.

24. Avacum era un sfînt destul de ciudat. Purta întotdeauna cu el, în buzunarul antereului, nouă boabe de fasole și nouă de porumb, pentru orice întîmplare — ca să joace țintar. (Căci în rai jocurile nevinovate sunt îngăduite — chiar și cele în nasturi). Și știa să ghicească în palmă — cu toate că soarta oricăruia din rai era pe veci pecetluită și nimica nou nu i se poate întîmpla.

25. Discuția mai amplă între sfinți (pentru luminarea cetitorului) în ce privește necesitatea suferinței, ca o condiție a fericirii. Unii cer introducerea suferinței în rai. (Un nou-venit protestează. Dar unul dintre cei vechi a încercat să se spînzure, de plictiseală. De asemenea, încercările de evadare sunt dese. Altul se roagă să i se scrîntească o mînă — și foarte mulți încearcă să-și facă rău, să se automutileze — ca să le fie mai bine...

— Mă rog, d-tale, trage-mi un pumn în nas ! se roagă unul de Sisoe).

26. <Între două fulgere și tunete grozave, pe vîrful muntelui, Sisoe strănută, familiar>.

27. Unul îi ține un discurs patetic, cu subiect teologic. Sisoe îl întreabă la urmă, familiar : — Hai ?

Et ejusdem farinae.

28. „Un cățel lățos, care inspectează regimentul înșirat la paradă, în așteptarea domnului general..." Ceva în genul ăsta.

29. Sisoe stă de vorbă cu un domn foarte gras.

Dialog special.

30. Sisoe vizitează o expoziție de monștri — oameni — fenomene. Reflecții. Eventual, o minune prin care vindecă un monstru de anomalia lui — răpindu-i astfel unicul mijloc de existență.

Sau vindecă un schilod cerşetor, ajungînd la acelaşi rezultat. Protestele vindecatului [a]).

31. Sisoe e virgin.

Luîndu-se după două-trei observaţii el trage concluzii greşite (generalizări nelegitime) şi se poartă conform cu aceste concluzii. (A se căuta anecdote cu nerozi, cari comit gafe şi păţesc neplăceri, fiind rău documentaţi în ce priveşte chestiunile sexuale. Astfel, nerodul care credea că organul femeii are dinţi... şi care se apără cu căciula).

(De colecţionat părerile greşite ale lui Sisoe *là dessus)*.

32. Doi inşi care fac lux de amabilităţi şi politeţi, invitîndu-se reciproc la ceva plăcut numai în aparenţă, dar foarte neplăcut în fond...

33. Un borfaş, noaptea, subt podul de peste Dimboviţa, îi spune :

— Noi lucrăm mai cu seamă duminica şi sărbătoarea... aşa-i meseria noastră...

— D-aia nu v-ajută D-zeu şi vă prinde poliţia îndată ! răspunde Sisoe. Dac-aţi lucra numai în zi de lucru ... [b]).

Replici : Nu e hoţ, dar fură. Sau : El e hoţ de meserie, dar nu fură.

34. Sisoe e invitat la o nuntă şi refuză :

— Dar şi Isus a fost la nunta de la Cana. .

— O fi fost : da'rău o făcut că s-a dus.

---

a) — Mi-o făcuşi, părinte ! Adică ce rău ţi-am făcut eu sf-tale, să-mi iei aşa pîinea de la gură ?

b) — *La Rire et les rieurs,* p. 23.

Citaţie utilă din „Provinciala a II-a“ a lui Pascal.

„En vérité, mes Pères, il y a bien de la différence entre rire de la réligion et de rire de ceux qui la profanent par des opinions extravagantes. Ce serait une impiété de manquer de respect pour les vérités que l'Esprit de Dieu a révélées ; mais ce serait une autre impiété de manquer de mépris pour les faussetés que l'Esprit de l'homme leur oppose“.

(Vezi şi mai jos şi pagina următoare, loc cit., cuvintele lui Pascal : „in interitu vestro ridebo et subsannabo“)

— Nu ştiu de ce ne-o fi bătînd aşa D-zeu.

— Vă bate fiindcă vă iubeşte ca pe copiii lui.

35. Sisoe la biserică, ascultînd slujba. Comportament trop humain pendant la messe.

36. Sisoe se găsește într-o dificultate oarecare (de preferat cînd e la oraș). Un șoltic, nechemat și neîntrebat, îi dă în batjocură sfaturi absurde. (De pildă cînd Sisoe trece rîul în spatele unei muntence, un băiat de pe mal îi strigă : — Dă-i pinteni, părinte !)

De inventat, la oraș, un accident fizic, o pățanie comică a lui Sisoe, la care lumea adunată asistă și face haz. Mahalagii răutăcioși, „spirituali".

Sfatul să fie absurd, întrucît [va fi] inaplicabil. Cel ce dă sfatul inaplicabil să pară preocupat de faptul obiectiv că, în adevăr, „așa se procedează cînd"... ; iar această preocupare exclusivă să pară a-l face să uite că acum „nu e cazul", că „împrejurările nu sunt identice". De exemplu :

Sisoe dă peste un om beat-mort, căzut la colțul străzii. Vrea să-l ridice, să-l ducă acasă. Dar bețivul e prea greu, fiind prea gras. Lumea rîde.

— Cară-l în două rînduri ! îi strigă un ștrengar. Nu-l căra pe tot dintr-o dată !

(Negreșit, „așa se procedează" cînd e vorba de o greutate prea mare. Dar, preocupat de acest „fapt obiectiv", ștrengarul se face a uita că „acum nu e cazul" de cărat în două rînduri, fiindcă e vorba de o ființă vie, care nu poate fi divizată).

37. Sisoe elogiază cu patos pe sf. Sisoe, fără ca auditorii lui să știe că el însuși e sf. Sisoe. Și propune să i se rînduiască un praznic mare la calendar, susținînd că pînă acum i s-a făcut acestui sfînt o mare nedreptate.

— Mie îmi place sf. Niculae, *că-i mai frumos* decît toți, zice o fată într-un salon.

— Hei ! Să-l vezi pe sf. Sisoe ce frumos e... Sfîntul Nicolae nici nu pute pe lîngă dînsul ! răspunde Sisoe (vezi și p. 43).

38. Sisoe se duce la un zugrav iconar și cere să-i facă o icoană cu sf. Sisoe.

„Să-l faci să samene, așa, cu mine... și să mi-l faci cum se luptă cu Sevastița, aripa Satanei.."

39. Fiecare minune a lui Sisoe trezește în cei de față o emoție diferită, după om și împrejurări : spaimă, uimire, nedumerire profundă — căci ei nu știu că Sisoe are puterea de a face minuni.

Aceste emoții pot fi bogate în efecte de un comic intens pentru noi care „știm cum stă lucrul..." [a]).

---

a — E foarte bogată în efecte comice intense furia unui om bazată pe o neînțelegere din partea lui, pe ignorarea unui fapt, pe care spectatorii, ei, îl cunosc.

(Furia negustorului de ghete, care nu știe că cei doi vor să facă o experiență a „manualului de conversație în limbă străină". Negustorul îi ia drept imbecili care-l plictisesc sau cari vor să-și bată joc de el — și se înfurie).

În genere e comică orice *emoție* nejustificată în fond, dar foarte explicabilă.

Orice expresie a emoției : (rîs, plîns), grijă, lamentații, spaimă (suspine), rugăminți etc. — provocate de un farsor ; și cu atît mai mult cînd sunt provocate de un terțiu de bună-credință, victimă el însuși a unei erori explicabile.

Schemă :

Celalt nu știe că Sisoe... și se-nfurie. Iar Sisoe, la rîndul lui, se miră cumplit de furia aceluia.

O eroare bazată pe o experiență recentă (foarte bine cunoscută cetitorului) — cînd se prezintă un caz similar, dar nu identic, Sisoe exclamă : „Nu mai merge ! Știu eu acum cum stă lucrul..."

I. Cineva poate să se înșele în ce privește sensul unei întrebări (cu două sau mai multe sensuri) și să dea un răspuns comic (care se potrivește cu sensul no. 2 pe care-l are el în minte, nu cu intenția întrebătorului).

Astfel :

1.Întrebări mașinale, din rutină. El întreabă, hipnotizat de faptul că „așa se întreabă de obicei" în cutare împrejurări (care seamănă, dar nu-s identice cu cea de acum).

Abia la urmă se vede că întrebările erau inutile. Exemple :

— *Mai aveți vin de cel roș ? — Da. Doriți ? — Nu că m-a oprit doctorul. Am vrut să știu.*

— *Îți trebuie trei sute sau patru sute ? — Trei. — Bun ! Nu pot să-ți dau.*

II. Confuzia în privința punctului de vedere ; sau în privința intenției : Medicul : — Bei ? — Nu. — Fumezi ? — Nu. — Atunci de ce dracu mai trăiești ? Sau popa, la altar : Vrei să te căsătorești cu Maria ? — Nu zic ba... (Întrebările *rituale* însă nu pot avea decît un singur sens). Jud. : De cîți ani ești ? Treaba mea.

40. Sisoe și-a cumpărat un ceas de buzunar. Un pungaș cu care stă de vorbă îl fură. Dar ceasul rămîne în buzunarul lui Sisoe — spre marea mirare a pungașului, care-și închipuie că i l-a sustras Sisoe, cu mare dibăcie. Manevra se repetă de trei ori, pînă cînd pungașul, care de fiecare dată se credea în sfîrșit stăpîn pe ceas, fortificîndu-și treptat acest simț de proprietar, se înfurie și-l acuză el pe Sisoe că-i tot fură ceasul...

41. Sisoe la un medic specialist... Cum intră pe ușă, medicul zice : Felicitările mele, părinte!

42. Sisoe are durere de dinți. Toată noaptea l-a durut o măsea. De la o vreme, i-a ținut de urît amfitrioana. Aceasta nu știe la început pentru ce o scoală din somn, cu ce intenții. Convorbirea lor. A doua zi : Sisoe la dentist.

43. Sisoe într-o casă cu icoane multe. Sunt acolo toți sfinții cunoscuți.

— Da'pe sf. Sisoe făcătorul de minuni pentru ce nu-l aveți ? (Vezi și 37).

— Mișcă ! zise baba de pe genunchii lui Sisoe. Mișcă, soro !

44. Sisoe a asistat la o ședință de spiritism :

— Toate acestea sunt de la diavol... conchide el.

— Nici nu s-ar putea altfel, răspunde d-na Firțulescu. D-zeu nu poate face d-alde astea..

— Nu poate ? Stați să v-arăt eu cum poate. Cu ajutorul lui D-zeu, eu voi mișca nu numai masa, dar și scaunele și toate lucrurile din casă...

III. Ia o întrebare drept reproș : De ce-ai furat numai marfa și de bani nu te-ai atins ? — O, și d-ta ? Destul m-a ocărît nevastă-mea din pricina asta.

IV. Întrebatul greșește, luînd reproșul în minus :

— De ce i-ai tras lui Bébé două palme ? — N-am avut timp să-i trag mai multe.

V. Cînd e întrebat de cauză, întrebatul confundă cauza imediată cu cea mediată (sau cauza materială, cu cea internă, cu intenția) ;

— Pentru ce sună clopotul ? — Pentru că-l trage cineva de frînghie.

Sau invers :

— Din ce cauză plouă ? — Ca să ude oamenii de pe stradă.

...Şi atunci toate au început să dîrdîie; parcă era un cutremur de pămînt. Babele se ridicaseră şi umblau năuce prin casă. Una căzu pe covor în brînci, alta de-a latul patului, pe spate şi-ncepuse să se roage. O mîţă cenuşie, care dormea între perne, se înălţă de la locul ei cu coada vulvoi şi-ncepu să scuipe, neştiind ce să creadă. Lampa făcu un ocol pe după sobă şi se întoarse apoi între ferestre...

— Mai vreţi? strigă Sisoe... Aşa! închinaţi-vă şi rugaţi-vă la D-zeu cel atotputernic... şi să nu mai umblaţi de-aici înainte cu lucruri vrăjitoreşti şi cu alte născociri de la diavol...

Sisoe înălţă mîna şi lucrurile din casă se potoliră îndată. Toate erau răsturnate şi sărite de la locul lor ca după un cutremur de pămînt.

Un scaun, căzut pe covor, stătea acolo în capul oaselor mirat...[a]).

45. La casa Ioanei lui Tudorache Stîrvu al Marandei, din capul satului:

— Ba să te duci să vindeci pe cine-ai mai vindecat...

— <Şi> Cu ce drept te-amesteci cuvioşia-ta, să vindeci meteahnele păstoriţilor mei? Unde ţi-s îndrepta-

---

a — *Memento*

În adevăr, nu trebuie să pierd din vedere următorul lucru în privinţa faptelor pe care vreau să le povestesc.

1. La început am nevoie de fapte prin care să-l zugrăvesc bine pe Sisoe (ca să ştie bine cetitorul cu cine are a face), să-l pun în picioare să „„trăiască"; fapte din care să reiasă firea lui. (Asta am făcut-o în primul capitol — cînd trebuia să arăt şi atmosfera din rai, viaţa de acolo etc.).

2. Coborît pe pămînt, trebuie să exploatez la început mai cu seamă comicul care rezultă *din natura lui Sisoe* (din naivităţile şi vanitatea lui, din preocuparea lui de praznic la calendar, din uimirea lui în faţa celor întîlnite pe pămînt, din păţaniile lui etc.). De epuizat, pe cît posibil, toate genurile de comic, rezultat din caracterul lui şi-al situaţiilor.

3. De aceea, trebuie să exploatez mai cu seamă comicul celor *din jurul lui* — al muritorilor (cu toate păcatele şi cusururile lor, ale *lumii moderne).* Parte de satiră propriu-zisă; de persiflare a civilizaţiei noastre.

rile? Cine te-a împuternicit la aceasta? întrebă <părintele Zaharia> popa Niță fierbînd de mînie.

46. Parcă l-am mai văzut eu pe acesta, se gîndi Sisoe...

(Apoi, după alte incidentale):

— Oare unde l-oi fi cunoscînd eu, de-mi umblă așa prin gură și nu-l pot stuchi?...

47. „Despre făcutul minunilor", titlul unui opuscul, scris cu plaivasul pe un carnet de buzunar, că pătrățele. E împărțit pe paragrafe:

1. Acela ce are putere de la D-zeu să facă minuni trebuie să ia aminte: să nu facă nici una în folosul său, ci numai în folosul altora. Căci numai așa minunea va fi plăcută lui D-zeu.

2. Minunea nu trebuie făcută cînd ești singur și nu te vede nimeni — că așa nu-i de nici un folos. Ea se cere a fi făcută numai unde-s oameni mulți, ca să învețe și să creadă.

Cercetînd cu băgare de seamă viețile sfinților părinți și luînd <aminte mai cu osebire la faptele Domnului nostru Isus Hristos, iubitorul de oameni, carele au pătimit pentru iertarea păcatelor noastre, am tras din învățătură despre făcutul minunilor și am împărțit acele băgări-în-seamă pe paragrafe, după cum urmează: 1)... 2) — etc.>.

48. < Sisoe intră din întîmplare la o „gală" de box. El nu știe cum stau lucrurile, pentru ce se bat cei doi și nimeni nu intervine să-i despartă. Reacțiuni diverse, potrivite cu firea lui și cu ideea lui greșită (plauzibil greșită) despre scena la care e martor:

— Rușine!... De ce nu sare nimeni să-i despartă?... Chemați vardistul! Din ce pricină s-au luat la bătaie?... De ce-s așa goi amîndoi?

La urmă Sisoe face minune și-i desparte>.

<— Mi-i cald... m-aș scălda în apă rece... zise el.

— Las'că te duc eu într-un loc bun de scăldat... i-a răspuns gazda lui. Și l-a dus>.

49. <Sisoe la ștrand...

— De ce nu se scaldă lumea asta la gîrlă... undeva, unde fiecare s-ar putea scălda liniștit. De ce

musai să se adune toți la un loc, ca să se scalde? Și de ce la un loc cu femeile? Mult trebuie să aibă de lucru paznicii, să-i împiedice cu ciomagul să nu dea năvală la ele... Mai tare se-nfierbîntă decît se răcoresc... Mare chin pe ei. Da-ncolo sunt tare cuminți, nu dau năvală. Pe vremea mea nu s-ar fi putut așa ceva> [a]).

50. Pe oameni trebuie mai întîi să-i cunoști, ca să știi de unde să-i apuci... Trebuie să le cunoști moravurile, instituțiile... (De arătat cu ce prilej ajunge Sisoe la această concluzie, pe care o rostește răspicat). Sisoe se duce așadar și la Camera deputaților.

O critică a regimului parlamentar (democratic) și a alegerilor de deputați văzute de un om picat din cer ca el.

Hazul reacțiunilor lui Sisoe la tot ce vede și aude pe pămînt în zilele noastre stă mai cu seamă în *naivitatea și ignoranța lui*. Procedeu :

Dată fiind cutare *situație* :... Și cutare obiect în cauză :... Și Sisoe neștiind că :. .

După cutare și cutare semne obiective (pe care cititorul trebuie să le ghicească și asupra cărora îi este astfel atrasă involuntar atenția) Sisoe își închipuie că :...

Și reacționează potrivit cu greșeala lui, în chipul acesta... Greșala fiind *explicabilă* și fiind *implicată*, împreună cu cauza ei obiectivă, în reacția lui Sisoe — nu se poate ca această reacțiune să nu aibă haz, căci întrunește toate condițiile unei reacțiuni comice.

51. Sisoe e chemat ca martor într-un proces penal. (El a asistat la o bătaie și chiar a intervenit).

---

a — — Dacă n-au gîrle, de ce nu se duc la mare, undeva? Acolo ar avea loc destul să se risipească.

— Păi... ș-acolo tot la un loc s-adună, bărbați cu femei. Altfel nu se pot scălda... nu le priește. Ar rămînea nespălați.

— Ba eu cred că mai degrabă așa rămîn nespălați... Ori se spală unul pe altul... se freacă pe spinare?

Nu.

Atunci... unde se duc ei să se spele, cînd ies din apă> ?

Critica, satirizarea felului cum se împarte dreptatea în zilele noastre. Încrederea pe care o mai au contemporanii în justiție („Cum era să cîștige procesul, dacă avea dreptate?", exclamă unul. „Nu trebuie să te judeci cu un boier, cînd știi bine că asta nu se face"). „El mare și tare, tu mic și calic: nu poți face nimic").

52. Sisoe se duce la Senat. Acolo vede un episcop, senator de drept, și-l aude vorbind...

Uite-așa se-nvață ăștia cu năravuri pe-aici... și pe lumea cealaltă nu le mai ajungi nici cu prăjina la nas... cer să li se dea toți binecredincioși pe mînă!

(Sisoe intervine în discuție, apostrofînd de sus pe episcop — și e dat afară din sală. Atunci rostește el cuvintele de mai sus).

53. Sisoe e invitat la un ceai dansant. El se duce și acolo ca să cunoască năravurile muritorilor de azi.

Dialog cu mama unei fete dansatoare:

— Și dacă, pe urmă, nu mai vrea să-ți ia fata? O mai ia altul, după ce ăsta ți-a smotocit-o așa?...

— Oho! ba bine că nu. Cînd fata e frumoasă, toți *se-ndeasă!*

54. *Pe pămînt, nimeni nu mai crede în rai.*

Cînd Sisoe zice:

— La noi, în rai...

— Așa aiurează el, își lămurește doamna Firțulescu prietenele.

— Părinte, să nu mai spui vorba asta, că e rușine...[a]).

55. Tot vorbind despre rai, Sisoe e dus la balamuc. De acolo abia izbutește să-l scape protectoarea lui, tot dînd bani și cadouri în dreapta și-n stînga.

— Părinte, nu mai vorbi de rai...

— Da'ce nu-i adevărat?

— Bine, bine... o fi adevărat; da'lasă-l la păcatele, că vezi cîte ți se trag din asta.

— Lasă, lasă... cînd or trece pe lumea cealaltă, <or ajunge ei în rai pe mîna noastră — ș-atunci> au să vază ei pe dracu — că n-au crezut!

---

a — ...din rai.

— Părințele, să nu mai spui vorba asta, că e rușine. Lasă-l la păcatele de rai...

54. Fiecare primește altfel, potrivit cu firea lui, confidențele lui Sisoe despre rai...

Pare un om întreg la minte, pînă ce-și dă pe față această „marotă"...

55. În casa de nebuni, el nu rîde de marotele celorlalți, ci le discută cu ei serios *(Ideile nebunilor despre rai...)*

56. Din întreaga povestire trebuie să rezulte, că de fapt, pe pămînt nu mai există creștinism.

Biserici există, cler există, „creștini" există — dar în fond nimeni nu mai crede în dogme, nimeni nu mai practică morala creștină.

De aceea minunile lui Siose sunt privite cu scepticism sau nu produc nici o impresie — mai ales că nici el singur nu știe în ce împrejurări și cu ce scop să le facă; și de aceea *povestea lui despre rai nu e crezută nici de fețele bisericești.*

Fiecare capitol arată cum fiecare soi de „creștin" primește după fire și împrejurare *aceste minuni sau aceste mărturisiri:* necredința are multe nuanțe [a]).

În mijlocul acestui scepticism universal, Sisoe ajunge la sfîrșit să nu mai creadă nici el în existența raiului și-a vieții după moarte. Atunci își pierde puterea de a face minuni.

Ai fi visat, părinte, cine știe cum... Dar n-ai fost cu adevărat în rai.

Și raiul începe să dispară și pentru Sisoe.

Din asta se poate deduce că D-zeu a știut ce face cînd i-a dat învoirea să se coboare pe pămînt: a vrut să scape de el, să-l scoată din rai [b]). Că prea ținea morțiș să aibă binecredincioși sub ascultare; era prea vanitos și prea puțin deslegat de cele pămîntești, măcar că era naiv și plin de rîvnă duhovnicească (tocmai această naivitate a permis autorului să-i arate mai din

---

a — *Acțiuni și reacțiuni comice,* de povestit.

1. Acțiunile lui Sisoe: 1. minuni; 2. mărturisiri despre rai. Reacțiunile auditorilor (după tip și împrejurare).

II. Acțiunile mediului (oamenilor). Reacțiunile lui Sisoe (de obicei, emoționale: supărare, întristare, speranță, descurajare).

b — Așa s-a descotorosit de ei din rai D-zeu, unul după altul...

plin, fără ascunzișuri, deșertăciunea și copilăreasca invidie a lui Sisoe în rai).

Dar Habacuc?

Acesta a fost scos și el din rai — că merita mai tare decît Sisoe. A fost scos cu alt tertip...

Sisoe se întîlnește cu el la sfîrșit, pe pămînt. Habacuc, om cu situație acum, se face că nu-l cunoaște. Are și alt nume acum. Și joacă șah cu un domn, la o cafenea [a]).

— Facem un țintar, frate Habacuc? îl întreabă Sisoe, ca să-i aducă aminte.

Atunci Habacuc îl trage la o parte și-i zice mormăind, după obiceiul lui:

— Eu mut. Dar să nu mai spui la nimeni, că nimeni n-o să ne creadă... ba ajungem și la balamuc.

57. Sisoe în luptă cu un purice, pe care vrea să-l prindă și nu poate... (După ce simte că-i mișcă ceva pe la șold. Sisoe se ridică, aprinde lampa și dă cuvertura la o parte. Lîngă pernă, stătea pe gînduri un purice. Sisoe încercă să-i tragă o palmă, de sus în jos. Dar cînd palma lui căzu, puricele era în alt loc. Se uita la el liniștit și aștepta desfășurarea evenimentelor. Sisoe s-apropie, încet-încet, prefăcîndu-se că se uită în altă parte. Întinse două degete să-l apuce... dar cînd fu aproape de tot, nu-l mai văzu. Îl căută peste tot, dar nu era nicăieri.

O fi sărit sub pat, se gîndi Sisoe. De acolo nu mai poate nimeri drumul îndărăt, dacă fac întuneric.

Suflă deci în lumînare și se culcă iar. Dar n-apucă a sta liniștit cît ai zice „Tatăl nostru“, și iar simți că-l gîdilă ceva pe șold <subsuoară>. Sisoe sări ars. <și> Aprinse iar lumînarea.

Pun rămășag că-i tot acela! se gîndi el, căutînd. Altfel n-ar fi nimerit tot acolo, dacă n-ar cunoaște drumul <locul>. Trase cuvertura la marginea patului și, cu lumînarea în mînă, începu să caute cu ochii pe cearceaf. Nu era. Dar cînd sfîntul ridică perna, puricele sări ca <pe> dintr-un arc și căzu la mijlocul cearceafului. Era o vietate <un purice> sprintenă din cale-afară.

---

a — Timpul de pe pămînt nu trece și nu se potrivește cu timpul din rai. Uneori trece mai iute, alteori mai încet.

Se cunoştea cît de colo că e deprins cu urmărirea <cu jocul acesta de-a v-aţi ascunselea. Urmărit de mîna lui Sisoe, sărea în toate părţile deodată ; era pretutindeni și nicăieri>. Cam așa !

— Da' ce-i, părinte, de nu te mai astîmperi ? S-auzi glasul d-nei F. prin ușă[a]).

58. Un om de afaceri finanţează instalarea lui Sisoe ca făcător de minuni într-un frumos apartament la centru (consult între 2 — 6 p.m.). Şi la Sisoe încep să vie fel de fel de tineri, cu felurite daraveri.

Dar în curînd se iscă conflict între Sisoe și omul de afaceri. Un negustor burtos, chiabur, vine să se spovăduiască la Sisoe : și-a găsit o amantă frumoasă dar... el prea matur, ea prea tînără... „nu se poate, mă-nţelegi... Nu merge... „Cînd Sisoe înţelege în sfîrşit despre ce e vorba, îl dă afară, zbiară la el și e gata să-i arunce cu ceva în cap. Negustorul, uimit, cere banii îndărăt, face gură și — se duce să se plîngă la asociatul lui Sisoe.

— Ai început acu să baţi clientela ? se supără acesta. Vrei să-mi pierd tot capitalul pe care l-am băgat în afacerea asta ?

— Vreau să plec de aici, zise Sisoe, şi să mă lasi în pace.

— Ba ai să stai aici, strigă celălalt scos din fire, ş-ai să faci minuni... că altfel te ia mama dracului ! [b]).

---

a — Se cunoaștea cît de colo că nu i se întîmplă pentru întîia oară în viață să fie <urmărit așa din colț în colț> deranjat (de la mîncare) la miez de noapte. Era un purice deprins cu răutatea oamenilor. Ba chiar începuse să-i placă acest joc (primejdios) nevinovat, de-a v-aţi ascunselea, la care pînă acum nu-l întrecuse nimeni.

Pentru a treia oară, Sisoe simţi că-l mișcă iar pe la șold. Dar de data asta se stăpîni și-l lăsă să sugă, să vadă pînă unde poate merge cu îndrăzneala.

— Ară, drace, ară ! se gîndi Sisoe, fierbînd de ciudă. Se sculă binișor, aprinse lumina și-l zări sugînd liniștit cu pliscul înfipt în piele. Şi cînd îi lipi o dată o <palmă>, pe moale, palma lui răsună în liniștea casei ca un foc de pistol.

b) — Un mitocan sau un comisar beat, către Sisoe !

— Să-mi faci o minune acu, îndată, se răsti el cu ochii holbaţi, că te ia mama dracului ! M-ai înţeles ?

59. Cineva îi citește lui Sisoe, dintr-un număr mai vechi de ziar, un reportaj cu senzația pe care a produs-o vestea apariției unui sfînt (care se da drept Sisoe) în cutare sat de munte. Reiese că în urma lui a fost acolo un adevărat pelerinaj, care i-a pricopsit pe cei de prin partea locului.

60. Trăind de atîta vreme în rai, Sisoe uitase de tot cum merg lucrurile pe pămînt.

În primele ceasuri după coborîrea lui pe pămînt, Sisoe s-așteaptă să găsească și aici aceeași natură blajină, fără hopuri și fără gropi, aceeași atitudine prietenoasă și curtenitoare din partea animalelor domestice ori sălbatice.

Dar îndată urmează deziluziile. Munții sunt plini de rîpi și prăpăstii, coborîșul e greu și plin de primejdii : la un povîrniș mai repezit, sfinția-sa cade și se duce de-a săniușul, lovindu-se tare la un genunchi.

Iar cîinii de la stînă îl primesc cu mare vrăjmășie.

61. Într-un loc vede cum oamenii clădesc o biserică mare, de cărămidă.

— Ce hram îi puneți ? întrebă el, mîndru, scoțînd pieptul. <Și-i îndeamnă, încercînd să-i convingă, să-i pună hram ziua sfîntului Sisoe>.

— <Sf. Niculae> — Hramul lui Han-tătar, îi răspunde un băiat salahor, care tocmai trecea cu o căldare de nisip.

<— Hm ! pufni Sisoe. Altul nu puteați găsi ?>

<— Care altul ?> — Nu ți-i rușine, mă să vorbești așa de sf-sa ?. . .

Apoi, întorcîndu-se. . . — Hramul sfîntului Bogdaproste. — Hramul sfîntului Sisoe, părinte.

— Da'ce, numai sf. Niculae este pe lume ? Mai sunt și alții. . . tot așa de mari. . . și făcători de minuni. Auzi colo ! Sf. Niculae-n sus, sf. Niculae în jos ! Ce-i tot dați mereu cu sf. Niculae ?

— Despre partea mea, poate să-i puie și hramul lui Hantătar ! Da'dacă așa vor epitropii, sf. Niculae ? Banii lor, biserica lor. . . n-ai ce-i face.

62. De vorbă cu zugravul, în biserică. Se uită la sfinți.

— Da'sfîntul Sisoe unde-i ? Că nu-l văz.

(de pus aici scena cu iconarul)

— Sf. Nicolae nu seamănă.
— De unde știi ?
— Păi, cum să nu știu dacă viu de acolo ?

63. Sisoe doarme prima noapte la spălătoreasă, după ce-i vindecă bărbatul de filantropie. Descrierea mobilierului : maldăre de rufe murdare, învelite în cearceafuri. (Lui Sisoe îi așterne un cearceaf străin, de olandă cu dantele scumpe).

— Poftiți, părinte, poftiți !... Mare cinste... Poftiți ! Auzind vorbă-n curte, femeia se ivi la colțul șopronului, lîngă stîlp. Era scurtă și grozav de lată-n șale. Își ținea o mînă sprijinită-n șold, iar cealaltă îi atîrna <ca o labă>, cam depărtată de trup și cu degetele rășchirate, din care picura apă cu sineală albastră, zoi.

— Unde-l poftești, mă, unde-l poftești ? strigă ea, alungînd cu mîna-i udă o muscă ce i se punea mereu pe nas. Unde-l poftești ? În palaturile lui tat-tu ?... Ai început acum să-mi aduni toți popii de pe uliță și să mi-i bagi în casă ?

— Nu te uita la gura ei, părinte... c-așa e ea. Poftiți...

Sisoe nu știa ce să facă. Dar omul îl apucă de mînă și-l trăgea spre casă, și el se lăsă dus în silă.

(Pe cînd omul se duce să-i aducă apă, Sisoe intră-n vorbă cu femeia).

64. Sisoe ajunge la urmă să creadă și el că trebuie să fi visat — că n-a fost cu adevărat în rai. Atunci își pierde virtutea de a face minuni. Și din această cauză cînd se întoarce la sfîrșit în rai îl găsește așa de schimbat : firav, străveziu, gată să se risipească...

65. Despre radio :

— Vezi, sf-ta, părinte, asta-i o adevărată minune, să stai colea la masă și s-auzi muzică tocmai <din Viena> de la capătul lumii ?...
— Cum asta ?
— Uite-așa. O cutie cu niște sîrme.
— Halal, minune ! Vai de capul vostru ș-al celui care-a născocit-o ! Așa minune, cu sîrme și cu tinichele <de coadă> nu vine de la D-zeu, nu poate veni decît de la diavol. Că sfinții n-au nevoie de scule, cînd fac minuni.

(După asta se cunoaște dacă o minune vine de la D-zeu ori de la diavol : *cea de la D-zeu nu se face cu scule).*

66. O domnișoară de prin vecini, invitată la doamna Firțulescu :

— Bonjur, părinte... Am auzit că stai la madam Firțulescu, ș-am venit și eu să facem cunoștință... Pe mine mă cheamă Any (Gheorghiu)... stau aici aproape... (Apoi, după o mică conversație ș-o pauză) :

— Părinte, te rog să fii așa de drăguț, să-mi faci și mie o minune... așa, de curiozitate. Nu <cer să fie> cine știe ce... un fleac. Da să <știu că e> fie numai pentru mine. <Vrei> ? [a]).

67. Sisoe trebuie să fie întotdeuna de bună-credință. Fie că e în situația muștei care spune că se întoarce de la arat, fie în situația vulpei, care se consolează pe sine zicîndu-și că strugurii (la care nu poate ajunge) sunt prea acri.

68. Cînd Sisoe spune că vine din rai, un tip oarecare își bate joc de el prefăcîndu-se că crede și că-l ia în serios pînă la urmă. Dar abia la urmă, printr-un cuvînt arată că și-a bătut joc. Și abia atunci bagă de seamă Sisoe că a fost luat în rîs (ori nu bagă de seamă de loc).

Ceva asemănător cu scena din fața unei biserici în construcție.

— Ce hram îi puneți ? întrebă Sisoe, important.

— Hramul lui Han-tătar, răspunde un băiețandru care trece pe lîngă el cu o roabă de nisip.

— Nu ți-i rușine, mă, să vorbești așa cu sfinția-sa cînd te întreabă ? — cu o față bisericească ? îl înfruntă un zidar. Apoi, întorcîndu-se foarte respectuos spre Sisoe, zice, luîndu-l și el în rîs :

— Hramul sfîntului Sisoe, părinte ! zise el, plin de respect. Sisoe nu știa ce să creadă. S-ar fi bucurat în

---

a — Sisoe <se uită> privi la ea cu neîncredere :

— Una ca asta nu poate să aibă nici o trecere la Cel-de-sus, se gîndi el : — <cugetă el>. Nu-i poate fi de nici un folos pentru praznic la calendar.

Așa fiind, n-avea nici un rost să-i facă o minune, să *strice orzul pe gîște...*

inima lui <pentru o cinste mare ca asta> că oameni cu ... i-au închinat o biserică, dar ... [a]).

69. De imaginat o situaţie în care Sisoe trădează fără voie şi fără ştire, din candoare, faţă de soţul unei femei, adulterul acesteia. Ceva analog cu gafa celui de la hotel care bate-n părete :

— Chaque soir, alors ?...

70. D-na Firţulescu, către Sisoe :

— Iar te-ai apucat de minuni ? Să ştii că dacă se mai întîmplă asta, eu una nu mai vreau nici s-aud de sf-ta... Vrei să te ducă la poliţie ? Ori la balamuc ?

(Sisoe însă tot mai face cîte-o minune „printre picături". Nu se poate ţine.)

71. Bercu Golder :

— Din rai ? Se poate. Da'eu nu cred. Asta s-o spui la creştini... dac-or vrea să te creadă. Noi, ovreii, <n-avem rai... n-avem cer... noi> avem numai pămînt. La noi nu este rai.

72. <Sisoe povestind ceva>.

<Sisoe vrînd să zugrăvească prin cuvinte ceva>.

Sisoe făcînd, serios, o comparaţie comică

72. bis. Sisoe visează într-o noapte binecredincioşi mulţi. De povestit ce-şi aminteşte el, dimineaţa, stînd în capul oaselor în pat. Diferite reflecţii şi planuri de viitor ale lui [b]).

---

a) — Sisoe se opri săprivească, <mîndru>.
Cu mîinile la spate, cu picioarele desfăcute în lături şi cu capul dat pe ceafă, <Sisoe întrebă> :
— Ce hram îi puneţi ? întrebă el.
— Hramul lui Han-Tătar ! răspunse din treacăt un băieţan care trecea cu o roabă. Şi toţi salahorii începură să rîdă.
Un zidar mucalit, roşcovan, îşi lăsă mistria pe margine şi se răsti la acel băietan :
— Nu ţi-e ruşine, mă, să vorbeşti aşa cu sfinţia-sa, faţă bisericească ? Răspunde <cuviincios> (şi nu-ţi bate joc) cînd te întreabă omul ! Şi întorcînd spre călugăr o mutră spăsită (ochi de motan).

b) — Văzînd atîta lume, Sisoe îşi aduse iar aminte de bucoavna lui Mavrichie. Se gîndi să facă o minune, *ca să nu stea degeaba.*
— Auzi al dracului, domnule ! Făcea pe ologul ! Îşi ţinea picioarele chircite sub el, să juri că-i olog. Ş-ai văzut cum îi sfîrîiau picioarele.

73. Pățaniile lui Sisoe într-o noapte, cînd găsește butonul luminii electrice (Sisoe și electricitatea).

74. Dialog cu un băiețel (pe care S. îl supune unui adevărat examen) :

— Ia să văz și eu ce vă-nvață pe voi la școală... zice Sisoe [a]).

— Da, domnule! răspunde băiatul zăpăcit.

— Cine-a făcut toate cele văzute și nevăzute ?

(Dialog din care să se vadă cum a stricat capul copiilor cu învățături confuze sau inutile sau antireligioase etc.). Copilul nu crede în rai, ceea ce îl înfurie pe Sisoe.

— Ce știi tu despre rai și iad ?

— Raiul este unde-a pus D-zeu pe Adam și pe Eva și le-a spus să nu mănînce mere, că e rușine.

— De ce-i rușine ? (Sau : cîte feluri de sfinți trăiesc <sînt> în rai ?)

— Ascultă, părinte, intervine d-na Firțulescu, *ce-l întrebi pe copil bazaconii de astea ?*

— Cum, bazaconii ? Da'ce, sfinții sunt bazaconii ? !

Pentru alte chestiuni, copilul se face ecoul necredinței celor ce-a auzit în jurul lui — idei care contrastează comic cu micimea lui...

75. Nu trebuie să uit că : Sisoe e stăpînit, *orbit* de această pasiune : să aibă binecredincioși sub ascultare, să capete praznic la calendar. Pasiunea asta îl face să coboare pe pămînt (ca să-și facă reclamă) ; ea trebuie să-l ducă și la alte „acțiuni absurde" și „pățanii" comice, de tot felul.

Ideea că visează într-o noapte „binecredincioși cu duiumul, pe care-i are sub ascultarea lui" nu e rea. Îl arăt astfel obsedat mereu de pasiunea lui. Tot ce face

---

— Și de cîtă vreme ! Mie în fiecare dimineață mi-a luat cîte un leu.

— d-apoi mie ! zise... crîșmarul, privind pe urma fugarului.

Își ținea labele în jos, cam depărtate de trup, și mișca din degete, parcă frămînta aluat :

— Ti, rău îmi pare c-a scăpat ! I-aș fi tras o mamă de bătaie, scărmăneală să mă ție minte.

— Cine știe... poate că se mai întoarce...

— Aș ! Dac-a făcut el picioare de față cu atîta lume nu-l mai prinzi pe aici.

a) — Cum se învață „religia".

el tinde s-o satisfacă... Dar se lovește mereu de scepticismul modernilor, care ia forme diferite, dup om și împrejurare.

76. De présenter un amoureux, qui accomplit les actions et démarches les plus folles (les plus caracteristique) — dont Sissöe reste ébahi, ne les comprennant pas... (Dresser un inventaire des absurdités les plus frappantes d'un homme enmouraché).

77. Dresser une liste de passions diverses, conduisant les morteles (autour de Sissöe) à des actions absurdes, comiques.

78. Sisoe nu minte niciodată. Din asta pot ieși situații comice.

79. De arătat *din replica* unui personagiu care face acte de pietate, că le face interesat : ca să se puie bine cu D-zeu.

80. Candoarea lui Sisoe. Cînd i se face o farsă, el nu observă nimic pînă la sfîrșit. Și prin aceasta, dezarmează farsorii, le strică cheful.

81. Indignarea lui Sisoe ascultînd la radio o liturghie sau altă slujbă bisericească.

82. Dialog cu gazda :

— Poate c-o să ne vie azi în vizită o cucoană, ca să te vadă. Ar fi bine să te speli puțin cu săpun pe mîini...

Sisoe :

— Să mă spăl ? Și... dacă nu vine cucoana ? <Și... dacă cucoana nu mai vine> ?

83. La bărbier :

— Îți place cum ți-am potrivit barba, părinte ?

— Mda... (Așezîndu-se la loc) : Da'ai tuns-o cam scurt. Acum, lasă-mi-o puțin mai lungă.

84. Părinte, am venit să-mi dai vreo băutură, ceva, să nu mai fac copii, că sînt om sărac...

— Da'ce, tu-i faci ? Nu-i face nevastă-ta ?

85. Sisoe la tipograf în chestia calendarului.

86. Concluzia lui Sisoe, după experința călătoriei lui pe pămînt : „În curînd, oamenii au să dea gata raiul, cu tot ce-i în el. Pămîntenii își ucid morții. Viața cea veșnică a morților n-are să mai fie, căci raiul nu mai e veș-

nic cum credeam noi. Muritorii și-au mîncat raiul, ca țiganii biserica".

(B.A.R. arh. G. Topîrceanu, I, ms. 5 a).

*

De dresat o listă de *ignoranțe* ale lui Sisoe : cuvinte pe care el atunci le-aude-ntîi și cărora le dă alt înțeles, potrivit cu situația sau dedus de el, greșit, după cum se prezintă împrejurarea.

Sisoe nu știe că : El nu știe din ce cauză : 1) aleargă concurenții la stadion, se bat doi boxeuri etc.

Deci, în cutare situație, el poate să-și închipuie greșit că : 1) Unul din alergători fuge după celalt ca să-l bată — iar celalt fuge de frică, ca să nu fie bătut. 2) Că cei doi boxeuri se bat dintr-o pricină oarecare — ca în viața normală ; etc.

(ms. Gh. Topîrceanu. Col. George Sanda)

Diverse fragmente

Sta culcat de-a latul trotuarului, cu capul pe margine ; și din buza de jos, lovită în cădere, îi atîrna o ață de sînge, ca un firicel de arnici. Era un om <bine legat>, nici tînăr, nici bătrîn, îmbrăcat în niște haine de doc, cu pantalonii <cam prea scurți, abia pînă la glezne> încrețiți tare în dosul genunchilor. O fi fost vreun neamț ori un talian, care lucrează la piatră, că-i erau hainele înțesute de praf de țiment și de cărămidă ; și obrazul și gîtul erau tot cărămizii de praf și prin urechi <și părul>.

Vardistul <sosi gîfîind la fața locului>.

— Circulați, vă rog ! Ce v-ați opritără ?... Ce-ați văzutără aici ? Un nenorocit...

Dar nimeni nu-l asculta.

Hei <pst ! musiu> domn... Pe d-ta te văz bine-mbrăcat... circulați, vă rog !... Ce te-ai mai oprit și tu, mă... ăla cu coșurile ? Ce-ai văzut ?... Hai ! să circule toată lumea !...

Văzînd însă că lumea se îngrămădește mereu și nimeni nu-i dă ascultare, vardistul se duse spre mijlocul străzii, să șuiere, să-i vie vreun tovarăș în ajutor.

— Săracu !... Moare ca un cîine în stradă... vorbi o femeie, uitîndu-se la cel căzut, peste umerii celor din față. Înduioșat de această vorbă care <a ajuns nu știe cum> ajunse nu se știe cum pînă la înțelegerea lui, străinul săltă puțin capul, crăpă ochii (pleoapele) de pe trotuar și, cu un glas ascuțit, mai tare decît te-ai fi așteptat,

guiţă prelung în liniştea ce se făcuse în jurul lui <ce se făcu deodată în jurul lui> :

— Mor ca un chine la strada... hi-hi-hi...

Apoi puse iar capul jos şi-nchise ochii.

Această (întîmplare) stîrni oarecare veselie printre cei de faţă.

— E beat mort! zise altă femeie <făcu o femeie>, ptiu!

Sisoe <însă nu înţelegea>. Îşi făcu loc cu coatele printre oameni.

— Ce rîdeţi?... Creştini sînteţi?... Ce staţi şi vă uitaţi la el? Hai să-l tragem mai la umbră. Omul trebuie să-şi ajute aproapele, dacă vrea răsplată. <Cine-şi ajută aproapele va primi şi-şi va primi răsplata după fapta sa... Cine-şi ajută aproapele e mai plăcut lui D-zeu... şi după fapta sa îşi va primi răsplata! (şi fiecare după fapta sa îşi va primi...) Şi s-aplecă asupra celui de jos, încercînd să-l ridice de subţiori.

— Ia-l de fundul nădragilor, părinte! îi strigă un pungaş de băiat, cu şapca pe ochi.

— Cară-l în două rînduri, că-i greu! adaugă altul

(— Fiecare după faptă îşi va primi răsplata! zise Sisoe).

Roş de mînie, Sisoe îşi încordă puterea şi-l <sculă> ridică de subţiori în capul oaselor, sprijinindu-l de subţiori. Străinul sughiţă de două ori şi, fie din <de> <pricina> zdruncinăturii, ori fiindcă îşi schimbase (poziţia) căscă gura fără veste şi împroşcă din ea (el) cît colo, murdărind tot anteriul lui Sisoe pe poale. Un hohot mare de rîs!... Sfinţia-sa se trase îndărăt, scîrbit.

— Iaca răsplata! îi strigă un glas din mulţime.

Sf-sa se trase îndărăt cu mare greaţă; <şi cum> toţi se fereau <acum> în lături din calea lui, porni încet încolo <în susul străzii> tulburat şi scîrbit din cale-afară, fără a mai privi îndărăt.

*

Vagonul e plin de fel de fel de oameni, printre care şi doi ovrei. Cei doi ovrei se ceartă pentru „locul de la fereastră".

— Psst, domnu de colo... n-auzi ? (l-a recunoscut că e ovrei). Dacă vrei să dormi, ce nevoie să stai la geam ? Vină în locul meu, că-i mai cald — și las'să șed eu acolo.
Bercu Goldner s-apropie de Sisoe.
— Da'ce, părinte, n-ai bilet ? Unde mergi, sf.-ta ? La București ?
— Da.
— Și n-ai bilet ?... Hm ! Tare rău... Lasă că aranjăm noi cu domnu șef... Ce, e tare ?
<— Vii de departe, sfinția-ta ? De unde vii ?
— Din rai.
— Din rai ?... Ia mai spune-o dată. Nu, e prea departe>.

— Așa... Acuma poți să șezi liniștit și chiar să dormi toată noaptea, dacă nu vine nici un controlor. Și mîne dimineață sîntem la București de-acu. Acolo nu mai are ce-ți face : ai avut bilet și l-ai aruncat — gata ! Da'dacă vine controlor, atunci e bucluc. Cu-acela nu merge... Te aruncă jos la Ghergheasa, măcar că sf.-ta are treabă la București. Și nici nu vrea să audă, dacă n-ai bilet.
— Da'la ce trebuie bilet ? întreabă Sisoe.
Bercu îi aruncă o privire ciudată.
— La ce trebuie bilet ?... Auzi vorbă ! Poftim ! La ce trebuie bilet ! Sf.-ta crezi că trenul merge gratis, nu bea, nu mănîncă ? Hei ! Cîți cărbuni mănîncă el și cît uloi bea, nici nu poți să-ți faci o idee. Cu cît a luat de la sf.-ta nu-i ajunge nici la o măsea, așa să am noroc... Zi mai bine să nu vie nici un controlor... De departe vii, sf.-ta ? Ai putea să-mi spui și mie de unde vii ?
— Din rai !

— Cum ai spus ? Din rai ? Nu se poate, e prea departe. Dac-ai să spui că vii tocmai de-acolo, ai să plătești prea mult... nu face ! Să-ți spun eu de unde vii sf.-ta, dacă vine controlorul. Sf.-ta vii de la Sf. Munte. Ai venit pe jos de la Sfîntu Munte pîn-aici și te-ai suit în tren chiar la stația care-a trecut... Ai înțeles ? Și noi sîntem martori.

— Să stăm aici ! Poftim ! Sf.-sa are gusturi boierești, nu-i mai place la clasa a treia de-acu ! Are gusturi boierești sf.-sa — vrea să stea pe catifea... Am plătit ? Și cît

am plătit ? Cu cît am lepădat noi în palmă la domnu şef, sf.-ta n-ai avea dreptul să stai nici pe acoperiş — aşa să am eu noroc, dacă mint !

...Să primeşti bani de la unu ca ăsta, de la un jidov... care-a răstignit pe Domnu nostru Isus Hristos...

— Cine l-a răstignit ? Eu l-am răstignit ? Nici eu, nici tata, nici bunicu-meu, aşa să am noroc şi D-zeu să-l ierte ! L-au răstignit alţii, atunci, de demult... Ş-aceia au fost nişte proşti şi nişte dobitoci. Că dacă nu-l răstignea, n-am mai fi tras noi, nepoţii lor, pe urmă atîtea cîte le-am tras! Parc-am folosit noi ceva din asta ? Ori ei au folosit ceva ? Au avut vreun interes ? Au lucrat şi ei pentru alţii — ca să se împlinească cuvîntul Sfintei Scripturi... că dacă nu se împlinea, n-ar mai fi fost multe din cîte sînt acum. Nici d-ta n-ai mai fi creştin de-acum, aşa să am noroc ! Şi ce te-ai fi făcut ? Turc ? Ar trebui să zici bodaproste că l-au răstignit.

— Taci, Iudă, că te-arunc din tren !

— Iaca, tac. Da'să nu te mai legi de moşii strămoşilor mei, că sînt morţi, săracii. <De morţi trebuie să spui numai lucruri bune>. Parc-ai d-tale au fost mai breji ? Mai bine să tăcem. Despre morţi nu trebuie să vorbim de rău. Vorba e, l-am scos eu din încurcătură pe sf.-sa ? L-am scos ! Că-n nădejdea d-voastră, ar fi stat acum să numere stele (în cine ştie ce haltă) unde l-ar fi dat jos...

*

Pupi îl recunoştea, cum intra pe poartă, numai după miros. Căci coborînd pe pămînt, Sisoe adusese cu sine o mireazmă de rai, <care nu-l părăsea niciodată> care nu-l părăsise nici pînă acum. Hainele lui miroseau amestecat, a tămîie ş-a brînză, a icoană veche afumată şi mai cu seamă a ceva ce nu se poate spune <ce nu avea nume> şi nu semăna cu nimic de pe pămînt. Şi toate lucrurile pe care punea mîna rămîneau îmbibate de această mireazmă fără nume, pe care căţeluşa doamnei Firţulescu o adulmeca cu dezgust, apropiind cu de-amănuntul nasul ei mic şi ager de toate lucrurile din casă, în urma lui. Şi duhul sfinţiei-sale mirosea a coraslă, cum miroase pruncul sugaci ori mielul crud, hrănit numai cu lapte.

— A venit, părinte, a venit! Sfinția-ta n-ai simțit că mișcă?

— Ce mișcă? strigă Sisoe, întărîtat fără veste. Ce mișcă? Mișcă prostia voastră cea fără de margini. Că-n D-zeu și-n cele sfinte nu mai aveți credință, iar în Cel rău și-n născocirile lui diavolești sînteți gata oricînd a crede. Dar să știți voi, ființe slabe de minte, să știți voi că dacă mișcă, numai credința voastră cea rătăcită îl... și-i dă puterea să miște.

— Dacă-i așa cum zici sf.-ta, D-zeu de ce nu mișcă?

— Ha! răcni S. scos din fire. Să miște El, stăpînul lumii, pentru toate babele și toți... cei fără credință? Apoi, dacă așa vi-i vorba, stați să v-arăt eu cum mișcă El cînd vrea!

Sfinția-sa înalță brațele la cer, rămînînd cu ochii în tavan cîteva clipe. Și dintr-o dată, masa cea... începu să dîrdîie cu pahar cu tot... întîi încet, apoi tot mai tare, pînă ce se răsturnă cu picioarele-n sus pe podele. Babele începură să țipe, îngrozite. Se ridicară de pe scaune — și scaunele începură de asemenea să joace tontoroiul. Și toate lucrurile din casă, trezite curînd ca de un cutremur de pămînt, se clătinară de la locul lor, însuflețite fără veste; tablourile de pe păreți..., cărțile foșneau ca-ntr-un spulber de vînt, oglinda cea mare din colț căzu pe o coastă, iar un sfeșnic mare de argint, c-un muc de lumînare înfipt în vîrf, se desprinse de la locul lui și făcînd un ocol împrejurul odăii s-aruncă afară, prin fereastră, cu mare zgomot de cioburi; iar pisica cea neagră adormită între perne, trezită buimac din somn, își încovrigă spinarea în sus, cu coada fuior, cît o mînecă de cojoc și-ncepu să scuipe și să miorlăie de spaimă.

— Mișcă, ha? răcnea Sisoe acum. Ia uitați-vă cum mai mișcă! Vă place cum mișcă?

Dar babele erau de mult afară, alergînd spăimîntate care-ncotro.

A doua zi dimineața, Sisoe își strînse boarfele și plecă de la d-na Firțulescu. Aceasta nu veni nici să-i (zică...) măcar.

*

Văz că în D-zeu nu mai credeți, dar în Satana și în toate născocirile lui diavolești sînteți gata oricînd a crede... Dar să știți voi, oameni și muieri păcătoase, că numai credința voastră cea nelegiuită îl ține (în viață) pe Diavol și-i dă putere <asupra voastră> (Așa vă trebuie) !

Finalul romanului

— Dacă nici ăștia nu mai cred, ne-am dus pe copcă ! gîndi Sisoe. Ne-am dus, cu sfinți și rai cu tot... (Căci atîta lucru înțelegea și el, căci numai credința oamenilor apără preasfîntul rai de pieire — iar în ziua cînd nimeni nu va mai crede în el, se va risipi și va pieri și raiul, ca o plăsmuire <ușoară> de străluciri (proiectată în cer) de nori strălucind în lumina asfințitului, cînd viscolul înălțimilor o spulberă și o risipește <în cele patru vînturi>. Și oamenii vor rămînea fără rai.

(Urmează : *Epilog)*

...cînd m-am pogorît din rai.

— Din rai ?... Ascultă părinte, să nu mai spui vorba asta, că-i rușine. Lasă-l încolo de rai... <vrei s-ajungi la balamuc ?>

(B.A.R. arh. G. Topîrceanu, I, ms, 5 d)

★

Nu apucase a intra bine pe bariera orașului <nu trecuse bine de bariera orașului> <la marginea orașului>, cînd, în dreptul unei curți dărăpănate, în care se vedea o căsuță hîită într-un peș, cu pereții spoiți cu scrobeală albastră, Sisoe auzi glas de femeie ocărînd, blestemînd și batjocorind pe cineva din preajma ei. Glasul părea să vie de subt un șopron sau magazie ce stătea cu spatele la drum. Zicea :

— Păcătosule <Pîrlitule ! nu te-ar mai răbda Maica precista. Mult o să te mai lași tu în nădejdea...

Sisoe încruntă sprînceana și... Sisoe intră hotărît pe poartă. Dar n-apucă să intre bine în ogradă, și iată că-i iese înainte un omuleț, numai de cinci șchioape

<cu capul> legat peste o ureche cu... și cu o mînă atîrnată de gît <în bandaje>.

— Poftiți, părinte, poftiți! Mare cinste și plăcere... poftiți!

— Unde-l poftești, mă? Unde-l poftești? izbucnește glasul femeii de subt șopron. Îl poftești în palatele lui tat-tu, să-l cinstești cu pancove (?) pe răbdări prăjite? Ai? Unde-l poftești, pîrlitule? Ai început acu să-mi aduci și lumea de pe uliță să-ți vază calicia din casă? Ai?

— Am auzit glas de vrajbă și de... zice Sisoe. Ș-am intrat să văz ce e. Că... iar vrajba e de la diavol.

*

V-a sucit diavolul capul și v-a îndemnat să credeți că puteți face și voi minuni, ca să nu mai credeți în D-zeu. Dar minunile voastre, nici pe departe n-au a face cu ale noastre. Ca să faceți cîte o biată minune, voi aveți nevoie de scule, de meșteșuguri, voi umblați cu sîrme, cutii, tinichele și alte soiuri de nimicuri într-ajutor. Și minunea iese cu greu, și-apoi o poate face oricare din voi. Pe cînd sfinții nu umblă cu nici un fel de scule — ca să facă minuni.

*

Sisoe stă de vorbă cu un fel de borfaș în arestul poliției, unde a fost închis, fiind găsit fără domiciliu și fără hîrtii; sau poate cu vrun vagabond (cam suspect undeva, pe marginea drumului sau pe vrun maidan, unde-a nimerit și el ca să-și petreacă noaptea, că n-avea unde să doarmă. După ce au schimbat cîteva cuvinte, celalt scoate ceva din buzunarul larg al pantalonilor — și începe să mănînce (vro bucată de cîrnat, vrun țîr cu o bucată de pîine, sau așa ceva). E noapte, întuneric.

Da'... tu ai mîncat ceva, pe ziua de azi? îl întrebă ăla. Și-i dă și lui o bucată de pîne și-o jumătate de țîr.

(Ar fi poate mai nimerit să-i pun subt un pod de peste Dîmbovița, unde vin de obicei oamenii fără căpătîi să-și petreacă noaptea).

— Şi cam ce meserie învîrteşti tu? îl întrebă golanul.

Sisoe răspunde evaziv. Celalt insistă :

— Da... afară de meseria noastră, pe care o ştii, trebuie să mai avem cîte una. Cam ce ştii tu să faci?

— Eu, zise Sisoe, ştiu să fac... minuni...

— Zău? Cam ce fel de minuni? întrebă celalt, cu interes.

— Şi mai aşa... şi mai aşa... după cum e cazul.

— Zău?... Ia fă-mi şi mie vro una, să văz...

Sisoe face o mică minune demonstrativă, potrivită cu împrejurarea

— Asta nu-i mare lucru, zice celalt. Am cunoscut eu odată unul (nume propriu) care (aşa şi pe dincolo). Şi nu-ş'cum moaş-sa făcea la urmă că-ţi scotea oul neatins, întreg, din fundul pantalonilor. Doi ani îşi bătuse capul, în fiecare zi, pînă ajunsese s-o facă. Şi mai ştia el şi altele... era un (şmecher) dat dracului! Da'tu, altceva afară d-asta, ce mai ştii să faci?

(Sisoe îi mărturisi că nu mai cunoaşte altă meserie).

— Nu, zice celalt. Am vrut să zic : afară d-asta pe care mi-ai arătat-o, mai ştii şi altă scamatorie? Că aia... prea puţin lucru. Nu te pricopseşti cu ea.

— Mai ştiu, răspunde Sisoe.

Şi cin'te-a-nvăţat? Ori te-ai învăţat tu, aşa, de capul tău.

— Eu nu umblu cu şmecherii, zice Sisoe. Eu fac minuni adevărate, cu ajutorul lui D-zeu.

Celalt se ridică într-un cot şi se uită la el, cu băgare de seamă.

— Cum ziseşi, mă?... Ia mai spune o dată.

Sisoe repetă. Celalt îl priveşte atent. Îşi bate joc de el? Ce-i cu ăsta? (Borfaşul e foarte perplex). Ori e nebun? Te pomeneşti că e nebun şi nu s-a băgat de seamă pîn-acum. Da'dacă-i nebun, cum a făcut-o p-a d-adineauri? Mare comedie!

— Ia ascultă, mă! Ce umbli cu gogoşi? Vrei să mă iei pe mine în balon? D-aia ţi-am dat eu ţîr cu pîine adineauri?

(Sisoe ajunsese să n-aibă ce mînca, fiindcă, mustrat de vreun creştin, înţelesese că nu trebuie să facă niciodată minuni pentru el, în folos propriu, ci numai *pentru alţii* (ca acum, de pildă)!

(B.A.R. arh. G. Topîrceanu, I, ms. 12 b)

*

Domnul şef abia se sculase a doua zi din pat şi se spăla pe faţă deasupra unui lighean de tinichea aşezat pe un scaun, cînd auzi pas grăbit în săliţă şi glasul căprarului îi strigă prin uşă:

— Să trăiţi, domn'plutonier!

— Ce-i, Costache? Intră!

Jandarmul se opri lîngă uşă, cam speriat.

— Să trăiţi... a fugit popa!

— Care popă?

— Popa d-aseară... de l-am închis la arest că zicea că n-are hîrtii.

— A fugit?

— Da...

— Ce vorbeşti, mă?

— L-am încuiat asară cu cheia... şi cînd m-am dus adineauri să-l văz, a fugit.

— Şi s-a dus?

— Păi!

— Ia hai să văz şi eu pe unde a ieşit! zise domnul şef ştergîndu-se grabnic pe ceafă de clăbucii săpunului.

Intrînd în odaia arestului, domnul şef cercetă mai întîi ferestruica de sus, din fund. O pînză mică de paianjen, prăfuită, se vedea acolo neatinsă, între pervazul ferestrei şi zăbrele... Nu fugise p-acolo. Domnul şef luă apoi uşa în cercetare, cu de-amănuntul. Întoarse de cîteva ori cheia în broască, încoace şi-ncolo, zgîlţii de clanţă, pipăi scîndurile. Era încruntat la sprînceană şi tăcea. La urmă se întoarse spre căprar; se uitară unul la altul.

— Cine a încuiat asară uşa? întrebă şeful.

— Eu, cu mîna mea, să trăiţi!

— Bun. Şi la cine a stat cheia ast'noapte?

— La mine, în buzunar... că n-o dau niciodată pe mîna altuia cînd sunt arestați.

—Așa?... făcu domnul șef, fierbînd. Și nici una, nici două, jart-jart! o păreche de palme straşnice pe obrazul căprarului.

— Da' ce-ai crezut tu, mă, băga-te-aș în mă-ta, cu capu-nainte, că mă prostești pe mine? A fugit popa, ai? Cum era să fugă, cu ușa-ncuiată și cu zăbrele împaienjenite la geam?

— Să mă bată Dumnezeu, domnule șef... să-mi crape ochii dacă mă știu eu vinovat în daravera asta cu ceva...

— Zît! Ia poftim încoace, la cancelarie, să mai stăm de vorbă.

Intrară în cancelarie. Acolo domnul șef înghesui pe căprar într-un colț, cu pumni și picioare pe unde nimerea.

— Unde-i popa?... Ce-ai făcut cu popa?... Să te faci popă, m-ai înțeles? Acuși să mi-l scoți... din pămînt, din iarbă verde! că altfel nu te mai liberezi tu din oștire la toamnă, cum nu-s eu popă... m-ai înțeles?

Și cu un pumn bine potrivit, îl răsuci la urmă pe loc și-i făcu vînt pe ușă cu piciorul în spate.

Căprarul se trezi în curte și stătu năucit cîteva clipe, cu capul gol în soare. Îi țiuiau urechile, îi ardeau obrajii și vedea roșu înaintea ochilor.

Cînd se mai dezmetici puțin, înghiți de două ori în sec și scuipă roșu în praful de la picioare.

— Aoleu, taică părinte, scrîșni el turbat de mînie cu pumnii strînși, d-ăștia mi-ai fost?...

Făcu cîțiva pași în neștire spre poartă; apoi se întoarse spre grajd și s-așeză pe un capăt de grindă, cu pumnii pe genunchi. Dar nici acolo nu stătu mult. n-avea astîmpăr. Se ridică și se duse lîngă o căruță veche din mijlocul curții, așezîndu-se pe oiște.

„Nu-mi pică el iar în mînă... că-l rup cu dinții! nu altceva!"

Gîndul că cel fugit s-ar putea să-i cadă iar în mînă vreodată îl mai potoli parcă și-i aduse și alte gînduri, cu care încercă să-și mai răcorească năduful.

— „Întîi și-ntîi, îl scot colea pe prispă, la soare, și-i smulg toată barba, fir cu fir... Pe urmă, îl tăvălesc pîn toată ograda, să nu-l mai cunoască nici mă-sa care l-a făcut că-i popă..."

Se ridică iar și se mută din loc, ca să-și urmeze gîndurile :

„Pe urmă, cînd se face sară, îl leg de piciorul patului și-l pui să-mi cînte bisericește pînă la ziuă... și dimineața îl scot la corvoadă (Aici, chestia cu purcelul)".

(B.A.R. arh. G. Topîrceanu, II, ms. 15 a, b).

*

Femeia se uita la el cu uimire. Parcă nu-i venea să crează într-o schimbare așa grabnică.

— Du-te mă... du-te! Îl îndemnă ea cu glas blînd, ca să-l încerce. De ce să nu te duci, dacă te chiamă? Du-te...

— Iaca, nu vreau! Răspunse el, încăpățînat. La ce să mă duc? Nu mă duc. Ce, ei n-au mîini?

Cu fața luminată ca de-o mare fericire, femeia încredințată în sfîrșit de minunea săvîrșită, se întoarse spre răsărit și-și făcu cruce :

— Mulțumescu-ți ție doamne că-l văz vindecat... că-l văz și eu om *ca toți oamenii*... Apoi, întorcîndu-se spre Sisoe care sta de-o parte :

— Să trăiești, cinstite părinte și să-ți dea dumnezeu tot ce gîndești... că l-ai făcut iar om... Numai, nu știu cît o să-l ție...

(B.A.R. arh. G. Topîrceanu, II, ms. 15 b).

*

Sisoe aprinse lumînarea și ridică plapoma.

Pe cearșaful alb se ivi în lumină un purice mare, cu soția lui și cu patru copii. La început, păreau (imobilizați de mirare). Dar cînd Sisoe a întins mîna spre ei, instantaneu au sărit din loc ș-au început să se ia la-ntrecere în sărituri. Îi vedeai în toate părțile, și nu erau nicăieri.

*

A peine réveillé ce matin-la dans sa chaumière, blottie <reléguée> a l'extrémité nord du Paradis, saint Sisoé, le faie seur de miracles, entonna à pleine bouche un cantique à la gloire du Toutpuissant, maître du ciel et de la terre. Il prit ensuite derrière la porte son bâton poli par l'âge et sortit doucement pour faire sa promenade matinale, comme d'habitude tout le long de l'allée principale.

Les choeurs des bien-heureux résonnaient de partout, etonnant des psaumes et des hossanas dans la splendeur bleue et rose du matin. Le plus proche résonnait clairement, de derrière le massif d'en face : „Bénis Tes pauvres ouailles, notre Seigneur, et conduis-nous toujours dans les sentiers de Ta sage-e-e-sse". Un autre d'un peu plus loin, caché dans un bosquet d'osier en fleurs : „Gloire éternelle à Ton nom, Maître, aies pitié de tes pauvres ou-a-a-illes". Et le troisième leur répondait en écho, dans le lointain, d'un ton plus haut : „gloire... ou-a-a-illes...".

C'est ainsi que le Paradis résonnait de maintes cantiques, du matin au soir, en vous remplissant l'âme de délices, (qui vous remplissaient l'âme de délices) et l'air sentait <embaumait> partout le basilic et des senteurs sacrées, les quelles vous auraient donné le vertige et même la migraine (et même un peu de nausée), si dans le paradis de telles calamités seraient possibles.

(B.A.R. arh. G. Topîrceanu, II, ms. 17)

NOTE UMORISTICE

NOTE HUMORISTICE [a)]

(ébauches)

...A căzut cu cotul într-o fereastră și a spart un geam *care* tocmai se găsea acolo.

*

...E profesoară de limba română, dar e femeie onestă.

*

— Oricum, nu trebuia s-o ceri în căsătorie, cînd știai bine că te iubește...

---

a) De umplut un caiet mare cu cuvinte utilizate absurd — sau pseudo-absurd.
1. Vocabular absurd.
2. Sintaxă absurdă — la prima vedere.
3. Expresii absurde, eronate.
4. Clișee, locuțiuni familiare, aforisme cunoscute și proverbe — sucite ușor într-un loc sau retușate ad-hoc.

Toate aceste pot fi utilizate într-o povestire, în dialog, puse în gura cîte unui personaj. Mai ales cînd o astfel de replică sau de reflecție e de natură să caracterizeze un tip, un personaj din povestire... (notele autorului Arh. Gh. Topîrceanu, II, ms. 17).
Unele note humoristice au fost traduse, în limba franceză (Arh. Gh. Topîrceanu, II, ms. 29).

Amfitrioana, în prag, către musafiri :
— Da' ce curaj aţi avut să vă mai deranjaţi pe o vreme ca asta...

*

— Eu cînd mă întorc acasă noaptea tîrziu, nu zic decît : bună sara ! Restul, îl spune nevastă-mea.

*

— Zici că erau cu un domn şi vorbeau amîndouă odată ? Atunci cu siguranţă că erau ele...

*

A fost condamnat pentru atentat la putoare...

*

— Va să zică, m-ai înşelat cu un grefier...
— Îţi jur că nu era grefier, era judecător !
— Aşa ?... Dar dacă mă minţi ?

*

— Se zice c-ai avut pînă acum vre-o patru amanţi.
— Pardon-! Numai trei... Dar aşa e gura lumii !

*

— Mi se pare mie că fiu-meu trăieşte cu nevasta d-tale. Uite, să nu zici că nu ţi-am spus...

*

O femee cinstită nu-şi înşală bărbatul, nici chiar atunci cînd l-a mai înşelat o dată.

*

Despre un prunc ţinut în braţe :
— A !... Ia-l te rog !... Ia-l repede !
— Mi se pare că e cam nervos.
— Nu-i nervos, e prost crescut.

Zicea madam' Cariadi că i-a spus doctorul că ea nu mai poate să facă copii...

— Nu poate... Da'ncearcă mereu.

*

— Era un om imposibil... de cîte ori îl înșela nevasta făcea scandal, subt pretext *că asta nu se face*...

*

— S-a însurat din dragoste, altminteri nu e om prost.

*

— Se iubeau așa de tare, încît ai fi jurat că nu sînt căsătoriți.

*

Tace — și nu face.

*

A tăcut, cu toate că nu avea nimic de spus.

*

— Avea un fel de chelie cu păr...

*

Nu de vizită mi-e frică, ci de consecința ei...

*

Definiție. — Microbul e un animal foarte invizibil care trăiește pe lîngă casa omului, ba și mai aproape.

*

Pentru că un imbecil a furat acum vre-o 6000 de ani un măr din grădina raiului, dumnezeu ne-a condamnat pe toți la moarte. Asta nu se face.

I-a murit un cumnat și o parte din nevastă.

*

Şi după ce a cerut-o pe Lenuța în căsătorie, a stat 2 luni la Văcărești...
— Cine dragă ? Imbecilul ăla ?
— Da, da, uite-așa imbecil cum îl credeam a făcut 2 luni pușcărie pentru fraude... Am spus eu întotdeauna că fata asta o să aibă noroc...

*

Oricum, d-sa nu trebuia să laude această carte, cînd ştia că e bine scrisă.

*

I-a aruncat poezia la coș, subt pretext că e genială.

*

Un poet de talent nu scrie versuri proaste nici chiar atunci cînd e inspirat.

*

D-l X scrie articole de estetică literară, altminteri nu-i om prost.

*

Stătea de vorbă cu o domnișoară, care nu era măritată.

*

Ni s-a servit după aceea niște pește foarte acvatic.

*

Cînd vezi că vine un cățel sau altcineva, să-mi spui...

*

Albia Bahluiului era udă loarcă.

Niagara zbiară, s-o audă toată lumea. Oceanu e mai modest.

*

Genul „cugetărilor“ e învechit. Cu atît mai bine ; secăturile nu vor citi niciodată aceste însemnări.

*

Îi trebuie o mare doză de cinism omului, ca să nu roșească în fața porcului.

*

Nici un bou din lume nu moare de moarte naturală. Toți mor asasinați mișelește ca să-i consume apoi alte ființe, mai civilizate.

*

Nu se culcase cu ea decît o singură dată, pentru că nu era prieten cu bărbatul ei.

*

Se culca foarte devreme, cu toate că avea o nevastă urîtă.

*

Cîștigase procesul, cu toate că avea dreptate.

*

Nu-i făcuse nici-un rău, cu toate că erau prieteni.

*

Era foarte patriot, cu toate că nu fusese nimic în viața lui.

*

Era un om foarte muncitor cu toate că nu făcea nimic.

*

Argeșul e unul din cele mai vechi rîuri ale țării. noastre. El curge încă de pe vremea lui Mihai Viteazul.

*

Era o trăsură veche cu doi cai și cu un măgar pe capră.

M-am întîlnit pe stradă cu două inse: a din dreapta era fată mare, şi a din stînga era profesoară de ştiinţe naturale...

*

Cum era să plec, dac-a stat ploaia?...

*

Acceleratul de Bucureşti a călcat un frînar şi i-a tăiat două picioare.

*

În ziua aceea trebuia să mă mut, prin urmare încă de dimineaţă a început să plouă.

*

La Iaşi, în fiecare iarnă se întîmplă cîte un frig „cum de treizeci de ani" nu s-a mai pomenit...

*

Era o fată aproape virgină.

*

Bunică-sa cumpărase un ceas-cu-cuc, fără cuc.

*

Model (pentru Sisoe)

— Mi-ar trebui vre-o 3 — 4 sute de lei.

— Mă rog, îţi trebuie 300 sau 400 de lei? Ca să ştiu.

— 350.

— Bun! Nu pot să-ţi dau, fiindcă n-am nici un ban.

(Cerere de precizare inutilă. Întrebare absurdă. El întreabă, fiindcă „aşa se întreabă de obicei". Doar în al doilea moment, observă că n-are bani). Caută întrebări uzuale, maşinale. Observă procedeul de mai sus!

*

Are un ceas care nu funcţionează decît în zi de lucru. Duminica stă. (Sf. Sisoe — cum îşi cumpără un ceasornic fiindcă a întîrziat de la o întîlnire.

— Mi-ar trebui un ceasornic, se gîndeşte el).

— Mai ai vin din acela de care mi-ai dat acu o lună ?

— Mai am, cum nu ! Vreţi să cumpăraţi ?

Nu, că m-a oprit doctorul de la orice băuturi. Am vrut numai aşa, să ştiu...

*

În prezenţa autorităţilor comunale şi judeţene, femeia a dat naştere unui cetăţean onorabil, care a şi-nceput să plîngă.

*

După felul cum se vorbeau de rău una pe alta ai fi jurat că sunt prietene intime... Totuşi, nici nu se cunoşteau personal.

*

În ce priveşte vîrsta cuiva, socot că asta depinde foarte mult de anul în care s-a născut.

*

Se cîntăreşte parţial, o dată pe săptămînă.

*

A luat mărul şi i-a mîncat toată partea dinspre apus.

*

Ţinea o parte din batistă în buzunar. Celaltă o dăduse la spălat.

*

Avea o parte din cămaşă afară. Celaltă o ţinea pe lîngă el.

*

Afară de jumătatea sa legitimă, d. Popescu mai avea încă o jumătate la mahala...

*

Un fir mic de praf, cam cît a opta parte dintr-un purice.

A prins între degete o jumătate de purice. Celelalte şapte-opt jumătăţi au fugit, sărind în toate părţile. Se căutau reciproc, ca să se lipească la loc...

*

Un purice multiplu sărea într-una pe cearşaf. Îl vedeai în toate părţile — și nu era nicăieri.
(B.A.R. G. Topîrceanu, II, ms. 17)

*

Doresc căsătorie cu o fată cinstită *sau* cu o profesoară de limba română.

*

X e critic literar, *aşadar* pentru ce îi pretindeţi să se priceapă la literatură ?
(B.A.R. Arh. G. Topîrceanu, II, ms. 15 a)

*

S-au culcat alături, ba și mai aproape...

*

O femee *foarte* măritată.

*

O femee *cam* văduvă și *cam* însărcinată.

*

Pe acolo, *chiar* și vara era cald.

*

Colosal, *ba* și mai mare...

*

Un copil cînd zice „tată“, poate foarte bine să greşească. Ce știe el ?

*

Cocorii, avioane de pe vremea lui Homer.
(Arh. G. Topîrceanu, II, ms. 27 a)

*

X știe multă carte, cu toate că e profesor universitar.

Cămașa este curată, deși era a lui Popescu.
(Arh. G. Topîrceanu, II. ms. 29.)

*

Prima jumătate a unui ou, e totdeauna mai fiartă decît a doua.

*

Romanul nu se vinde deloc ; totuși e prost scris.

*

O bibliotecă populară pentru persoanele care nu știu să citească...

*

Sfîrșit de afiș municipal :
„Persoanele care nu știu să citească, sunt invitate să întrebe pe cele care știu".

*

Un articol din Codrul penal...

*

Omul, de cînd se naşte — trage să moară...

*

Îi aducea insulte elogioase...

*

D-l Popescu, acest bou vertical...

*

Un tînăr denaturat și-a ucis tatăl, mama și paraziții. (Titlu de fapt divers).

*

Un savant care se ocupă cu studiul razelor comice...

*

Slujba ei de soție credincioasă, pe măsură ce au trecut anii, devenise o simplă sinecură.

*

Era un bătrîn de mare viitor.

Fata asta, cînd începe să se mărite, nu se mai oprește.

*

Pe urmă au început să se căsătorească amîndoi — și au dus-o așa vre-o trei luni.

*

E cel mai mare scriitor fără talent din țara noastră.

*

Pe Sisoe îl treceau sudorile de-atîta odihnă...

*

În fața noastră, o lună mare, plină de melancolie, răsărea încet și maestos de după cotețul găinilor...

*

Purta și iarna și vara niște sprîncene groase...

*

Oala de noapte căzuse pe gînduri.

*

O farfurie smălțuită sta turcește pe covor.

*

L-a opărit cu o declarație de dragoste pe patru pagini.

*

Lîngă pernă stătea pe gînduri un purice.

*

A depus jurămînt c-o iubește.

*

Durerea ei sufletească udase leoarcă două batiste.

*

Fidelitatea ei conjugală trăgea să moară...

*

Fiecare vers de-al lui avea aerul că și-a scrîntit un picior.

Era un tînăr foarte mirositor.

*

Butoaiele erau pline de un întuneric acru, înțepător.

*

Un rîs creț...

*

Două mustăți uzate...

*

Tare mi-i antipatic mie omul simpatic.
(ms. G. Topîrceanu. Col George Sanda)

*

Nu trebuie să răspunzi femeilor. Un bărbat pune întrebări de elev; el întreabă ceea ce nu știe. Dar o femeie pune întrebări de profesor și numai asupra paginilor din viață pe care ea le cunoaște în fond.

*

Rușine se chiamă sentimentul pe care-l îndură o femeie cînd e nevoită să-și arate la lumină anumite părți din ființa sa trupească și sufletească pe care ar vrea să le deplîngă numai singură. Părțile frumoase, oricare ar fi ele, ea e gata să le arate la toată lumea fără rușine.

*

Femeile cinstite cînd plîng, ele nu știu pentru ce plîng. Dar o cocotă cînd plînge, știe pentru ce plînge: pentru că dintre douăzeci de bărbați pe care nu-i poate suferi, ea își alege unul pe care îl iubește. Și acesta unu, nu are decît o singură dorință: s-o părăsească cît mai curînd posibil.

*

Doamne, cît e de delicat uneori să împaci libertatea și fericirea ta, cu libertatea și fericirea altuia. Acesta e un ideal imposibil. Unul din doi trebuie să-și sacrifice

libertatea și fericirea. Care din doi ?... Femeia. Așadar, dacă m-aș sacrifica eu, n-aș mai fi bărbat.

*

Vanitatea personală e mai puternică decît iubirea. Nu mai poți iubi pe cel ce-ți rănește amorul propriu, mîndria personală.

*

Cel mai bun dar pe care un amant poate să-l facă unei amante, e să-i procure singur alți douăzeci de amanți, — nu succesivi...

*

În fața unei fericiri luminoase, toate sentimentele contrarii dispar ca stelele în fața soarelui.

*

Cînd o femeie își părăsește bărbatul, e vrednică de laude. Pentru că ea n-a mai vrut (de teama despărțirii) să-l mintă zi și noapte că-l iubește. Ci mai bine a fugit cu altul... pe care de bună seamă l-a găsit superior.

*

Nu promite nimic cu jurămînt, — mai ales în iubire. Poți tu jura că pînă la cutare dată n-o să mori ? Dacă în acest timp vine o boală (adulterul, iubire nouă), care fără voie te trîntește la... pat ?...

*

Patima e asemeni acelor ape care ies din matca lor și în unde surde îți intră în casă, noaptea, pe cînd tu dormi. Cînd te deștepți e prea tîrziu : pasiunea ți-a inundat sufletul și inima.

(Gh. Topîrceanu *„Cugetări asupra iubirii“*, ms. Col. George Sanda).

SUMAR

Redactor : VIRGIL CUŢITARU
Tehnoredactor : CONST. FLOREA

Apărut 1972. Format 54×84/16. Coli de tipar 9
Editura JUNIMEA Iaşi
Palatul Culturii
România

Tiparul executat la Întreprinderea poligrafică Iaşi

EDITURA JUNIMEA
IAŞI

Lei 3,75